

Steekproef *Belgische en Vlaamse Franstalige letterkunde* - EHC

Inhoudsopgave

De Vlaamse Franstalige letterkunde: uitzondering of troef?	2
Projectbeschrijving	2
Omschrijving collectieprofiel en vraagstelling	2
Algemene steekproef Belgische Franstalige letterkunde: definitie, afbakening en vergelijking	4
Van Buitenlandse Franse Letterkunde naar Belgische Franstalige letterkunde: cijfermateriaal	4
Vergelijking deelcollecties ‘Buitenlandse Franse letterkunde’ en ‘Franse letterkunde’: een steekproef	6
De Belgische Franstalige letterkunde opgedeeld in tijdspannes	7
Gerichte steekproef op basis van auteurs.....	12
Lijst van Vlaamse en Belgische Franstalige auteurs	12
Gerichte steekproef op basis van bovenstaande lijst	18
Duiding schrijversoverzicht binnen de steekproef	18
Werkwijze	19
1830-1880: de voorlopers	20
1881-1920: begin van de Belgische Franstalige letteren	31
1921-1950: bloeiperiode én ontkenning van de “Belgische Franstalige literatuur”	45
1951-1980: terug naar een “Belgische literatuur” en een herdefiniëring	62
Na 1980: de huidige tendensen	78
Toelichting van de verschillende bijlagen	94
Algemene reflecties over het onderzoek en conclusie	94
Samenvatting conclusies steekproef	94
Algemene socio-literaire lezing van de bestudeerde periodes	97
Collectiebeleid en – plan van EHC	98
EHC ten opzichte van de andere Belgische bibliotheken	98
Collectiewaarde	101
Opwaardering van de catalogus	101
Collectieverrijking: aanbevelingen	102
Mogelijkheid tot actualisering van het collectieplan	103

De Vlaamse Franstalige letterkunde: uitzondering of troef?

De Vlaamse Franstalige letterkunde: *contradictio in terminis* of een uniek voorbeeld van het overschrijden van vastgeroeste denkkaders? Ze zijn nochtans met veel, de Vlaamse schrijvers die de keuze maakten - of nog steeds maken - om in het Frans te schrijven. Het waarom van deze keuze mag dan persoonlijk zijn, het is niet minder interessant om uit te zoeken hoe deze dubbele identiteit zijn weerslag vindt in hun romans, gedichten en andere werken van literaire aard. In de meeste gevallen geboren en opgegroeid op het Vlaamse platteland of in de Vlaamse steden aan de Schelde, laten deze auteurs een Vlaamse visie weerklinken op de werkelijkheid - wat deze 'Vlaamse visie' dan ook moge zijn. Zonder in de val te trappen van het literair exotisme dat door het aannemen van een andere taal dan degene die men in de contreien waar men leeft en schrijft spreekt, verenigen de beste Vlaamse Franstalige auteurs de Vlaamse geschiedenis met haar rebelse en barokke figuren, Vlaamse thema's en stijlen en een Franstalige. Geen enkele schrijver negeert actief zijn of haar achtergrond, en hoewel deze vaak als basis dient voor de verkenning van een identiteitscrisis komt de meerwaarde van deze op het eerste zicht niet verenigbare facetten op de eerste plaats. Liliane Wouters vat dat mooi samen in haar gedicht "Mère Flandre" uit haar eerste dichtbundel *La Marche forcée* (1954):

*Ma terre mystique et baroque
je suis encore ton enfant.
J'ai ta couronne avec tes loques.
Si je les veux jeter au vent
tout mon passé bat la breloque.*

Zo verwordt haar Vlaamse identiteit als Franstalige schrijfster niet tot een instabiel element, zoals men zo vaak aan deze Vlaamse auteurs toe wil schrijven¹, maar juist tot dat wat haar volledig maakt. *Battre la breloque* is een prachtige uitdrukking om dit te onderstrepen: « se dit de quelqu'un qui ne sait où il en est de ce qu'il dit, ou qui divague »². En Nederlands en Frans, dat zijn toch twee complementaire talen? Dat vond althans Filips van Marnix van Sint-Aldegonde (1538-1598), buitenburgemeester van Antwerpen die in zijn geschriften afwisselend in het Frans en in het Nederlands schreef. Niet in het minst om bovenstaande redenen is het voor een Vlaamse en meer specifiek Antwerpse bewaarbibliotheek als EHC die het als missie heeft opgenomen het geheugen van het volledige Vlaamse gedrukte erfgoed te worden en te blijven, van kapitaal belang ook deze schrijvers hun plaats te geven binnen haar werking.

Projectbeschrijving

Omschrijving collectieprofiel en vraagstelling

Collectieprofiel Belgische Franstalige letterkunde: de deelcollectie Belgische Franstalige letterkunde is één van de troeven van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience (EHC). Een onderzoeker zou met andere woorden een goed onderbouwd onderzoek moeten kunnen leiden op basis van de werken aanwezig in EHC. Het is dus van belang deze collectie grondig door te nemen om lacunes op te

¹ Zie bvb. de verschillende essays van Marc Quaghebeur, die voor zijn analyses van de Belgische literatuur vertrekt vanuit een psychoanalytisch principe op basis van identiteit en taal, in tegenstelling tot bvb. J.-M. Klinkenberg die deze literatuur beschouwt vanuit sociologisch opzicht.

² *Dictionnaire de l'Académie française*, www.cnrtl.fr, geraadpleegd op 09/08/2018.

sporen en te vergelijken met andere bibliotheekcollecties in Antwerpen, Vlaanderen en België om de positionering van EHC te kunnen bepalen op dit gebied. **Twee zwaartepunten** worden uitgelicht in het collectieprofiel. Enerzijds wordt er een **focus gelegd op de Vlaamse Franstalige schrijvers**, waarvoor men de ambitie formuleert alle edities en vertalingen te verzamelen. Anderzijds wil men een **representatieve collectie van de overige Belgische Franstalige letteren kunnen aanbieden**; dit gaat dan over auteurs die van belang zijn voor het volledige Belgische grondgebied en in vele gevallen een internationaal renomee kennen, zoals Charles De Coster, Franz Hellens, Amélie Nothomb, Georges Simenon, Jacqueline Harpman of Eric-Emmanuel Schmitt (die sinds 2008 de Belgische nationaliteit heeft). Van deze auteurs wordt voornamelijk gezocht naar Nederlandse vertalingen, terwijl voor de Vlaamse Franstalige auteurs systematisch werken in alle vormen en maten worden verzameld: in het Frans en het Nederlands, maar evengoed in andere talen, als maatstaf voor de Vlaamse invloed in het buitenland.

Een steekproef binnen de catalogus van EHC rond Belgische en meer specifiek Vlaamse Franstalige letterkunde ter bepaling van de positie binnen dit deelgebied van EHC t.o.v. andere Belgische bibliotheken.

De doelstelling van dit verslag is om een duidelijk en zo representatief mogelijk overzicht te krijgen van de reikwijdte van de collectie Vlaamse en Belgische Franstalige letterkunde in EHC. Om dit te kunnen staven, wordt deze collectie afgezet t.o.v. de stadscampus van de Universiteit Antwerpen op Antwerps niveau en t.o.v. de Belgische universiteitsbibliotheken en KBR op nationaal niveau.

Platformen

Anet: vergelijking tussen EHC en UA-SC.

UniCat: vergelijking tussen EHC, de verschillende universiteitsbibliotheken en KBR

Opmerking: Het is van belang op te merken dat het cijfer van EHC en UA op beide platformen verschilt omdat er minder opties zijn tot filtering op UniCat dan in Anet. Daarenboven zijn de cijfers voor de Universiteit Antwerpen in Anet beperkt tot de stadscampus, terwijl UniCat de cijfers weergeeft van alle bibliotheken en documentatiecentra die afhangen van de Universiteit. Dit is ook het geval voor de andere universiteitsbibliotheken, en in zeer hoge mate voor KU Leuven. De titels die binnen UniCat verzameld worden onder KU Leuven zijn in feite verspreid over 24 verschillende locaties, terwijl het bij EHC maar over één locatie met één collectie gaat. Voor KBR geldt dan weer dat het cijfer zo goed als nooit volledig is: de Koninklijke Bibliotheek is met terugwerkende kracht haar collectie aan het catalogeren, maar zeer veel werken zijn op dit moment enkel ter plaatse raadpleegbaar via fiches. Bij het interpreteren van de cijfers moet men deze factoren dus in beschouwing nemen.

Afkortingen

EHC: Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience

UA-SC: Universiteit Antwerpen-Stadscampus

UA: Universiteit Antwerpen (alle bibliotheken)

BFL: Belgische Franstalige letterkunde (niet te verwarren met Buitenlandse Franse letterkunde, dat steeds volledig zal worden uitgeschreven)

FL: Franse Letterkunde

Algemene steekproef Belgische Franstalige letterkunde: definitie, afbakening en vergelijking

In Anet wordt de deelcollectie die betrekking heeft tot alle oorspronkelijke Franstalige literatuur afkomstig uit ieder land behalve Frankrijk 'Buitenlandse Franse letterkunde' genoemd. De term kan voor verwarring zorgen gezien men tegenwoordig eerder over Franstalige letterkunde spreekt. In dit verslag zullen we het enkel binnen bovenstaande term over 'Franse letterkunde' hebben en voorts enkel het bijvoeglijk naamwoord 'Franstalig' toepassen.

Van Buitenlandse Franse Letterkunde naar Belgische Franstalige letterkunde: cijfermateriaal

In totaal vinden we in Anet binnen de 'Buitenlandse Franse letterkunde' 17 108 titelbeschrijvingen terug. Als we dit cijfer concreet maken, merken we een verschil op tussen EHC en UA-SC.³

EHC	UA-SC
11 860	6 867

In EHC is er, conform het verzamelbeleid, een beduidend groter aanbod stripboeken en jeugdliteratuur die tot voor kort aan UA niet verzameld werden⁴, maar zelfs zonder deze deelcollecties blijft het verschil zeer groot.

Bij verdere filtering ('beperken') bekomen we volgende cijfers:

M.u.v. 'Bloemlezing' en het Franse equivalent 'anthologie' (als onderwerp, publicatietype, en als woord in titel):

EHC	UA-SC
11 581	6631

M.u.v. Afrikaanse letterkunde:

EHC	UA-SC
11 573	6561

M.u.v. Jeugdliteratuur als publicatietype (zoekterm 'Jeugdliteratuur', 'jeugdliteratuur: tot 6 jaar', 'jeugdliteratuur van 7 tot 12 jaar' en 'jeugdliteratuur vanaf 13 jaar'):

EHC	UA-SC
11 171	6523

M.u.v. Beeldverhalen als publicatietype (met-op het eerste zicht zeer gering - risico op mislopen van samenwerkingen met kunstenaars):⁵

EHC	UA-SC
10 139	6494

³ Voor alle cijfers binnen dit verslag geldt als opzoekdatum 06/08/2018 – 07/08/2018

⁴ Professor Vanessa Joosen geeft les over jeugdliteratuur aan de Universiteit Antwerpen, waardoor de collectie tegenwoordig aan het groeien is.

M.u.v. Tijdschrift als publicatietype:

EHC	UA-SC
10 043	6438

M.u.v. Amerikaanse letterkunde als onderwerp:

EHC	UA-SC
10 038	6415

Verdere filters op basis van een selectie van bekendere Franstalige schrijvers met een andere nationaliteit dan de Belgische:

M.u.v. Charles Ferdinand Ramuz (1878-1947), Zwitserse schrijver

EHC	UA-SC
9 990	6397

M.u.v. Milosz, Samuel Beckett, Agota Kristof, Mongo Beti, Assia Djebar, Dany Laferrière, Benjamin Matip, Pierre Sinmare, Alexandre Bonnier, André Blandin⁵

EHC	UA-SC
9 980	6375

Cijfers geraadpleegd op 07/08/2018

Bij een diagonale doorkruising van de bekomen lijst blijken de schrijvers die buiten onze criteria vallen zeer uitzonderlijk te zijn. Het lijkt dus dat EHC 9 980 titelbeschrijvingen primaire literatuur⁶ bezit die betrekking hebben tot de Belgische Franstalige letterkunde en UA 6375. Hoewel de deelcollectie Belgische Franstalige letterkunde en in het bijzonder de Vlaamse Franstalige letterkunde als troef wordt uitgespeeld, is het moeilijk een duidelijk overzicht te krijgen van de werken aanwezig in EHC. Door het collectiebeleid dat doorheen de jaren zeer vaak verschoven is en andere zwaartepunten bepaalt, werden ook Franse schrijvers verzameld (de Amerikaanse en Afrikaanse Franstalige schrijvers uitfilteren toont dat de EHC deze nooit systematisch heeft verzameld, in tegenstelling tot de UA waar deze auteurs worden bestudeerd. Dit is dus nooit een collectiebeleidspunt geweest in het verleden). Daarenboven werden werken vroeger minder uitvoerig catalografisch beschreven of was er minder informatie voorhanden over bepaalde minder gekende auteurs, waardoor bij de overstap naar de digitale catalogus elementen foutief werden overgenomen, des te meer omdat er niet altijd even uniform gecatalogiseerd is geweest. Zo belandden Franse schrijvers in de categorie 'Buitenlandse Franse letterkunde'. Zo komt het dat het zeer moeilijk is een relatief complete lijst Belgische Franstalige letterkunde samen te stellen, laat staan Franstalige Vlaamse letterkunde. Er valt anderzijds ook te verwachten dat omwille van dezelfde

⁵ Opmerking m.b.t. catalogisering: de kwalificatie van auteurs binnen 'Buitenlandse Franse letterkunde' gebeurde soms o.b.v. uitgeverij, hoewel het om een Franse auteur gaat. Zie bvb. Pierre Sinmare, *à l'Est rien de nouveau*, gepubliceerd te Parijs bij Vermaut in 1930, een uitgeverij uit Kortrijk/Brussel/Parijs. Andere voorbeelden zijn werken van Alexandre Bonnier en André Blandin.

⁶ Zoals geformuleerd onder de titel *Belgische Franstalige letterkunde: collectievorming* in het collectieplan van EHC: "literair werk van Vlaamse Franstalige auteurs, in alle mogelijke versies (...), literair werk van toonaangevende Waalse en Brusselse Franstalige auteurs".

redenen een deel Fransschrijvende Belgen werden gecatalogeerd onder de Franse letterkunde (zie verder voor concretere informatie omtrent deze hypothese). **De cijfers die we door graduele filtering bekomen mogen dus geenszins als compleet worden beschouwd.** Merk op dat deze opmerkingen ook gelden voor de steekproef o.b.v. auteurs (*cf. infra*).

Vergelijking deelcollecties ‘Buitenlandse Franse letterkunde’ en ‘Franse letterkunde’: een steekproef

Een korte steekproef binnen de ‘Franse letterkunde’ duidt dat er binnen EHC 33 067 titelbeschrijvingen worden gevonden, waarvan er bvb. na 2000 nog 821 gepubliceerd werden. Dit gaat voornamelijk over beeldverhalen (waarvan vaak de scenarist dan wel de illustrator een Belg is of die in het algemeen zeer geprezen worden binnen het Vlaamse culturele leven, zie *Asterix*⁷) en vertalingen⁸ of bewerkingen van werken van bekende auteurs als Percec, Hugo, Voltaire, Claudel en winnaars van de *Prix Goncourt*, wat dan weer kadert in het streven van de EHC naar een uitgebreide collectie wereldliteratuur. Als jeugdliteratuur en beeldverhalen hier uitgefilterd worden blijven er nog 503 titelbeschrijvingen over in EHC, 491 zonder de bloemlezingen. Hieruit blijkt dat 327 van deze werken in een Nederlandse vertaling gepubliceerd na 2000 aanwezig zijn in EHC (*cf. infra*, tabel) Het gaat hier dan bvb. om *Prix Goncourt*-winnaars in Nederlandse vertaling die door EHC verzameld worden. Dit cijfer ligt beduidend hoger dan bij UA, waar men 61 Franse literaire werken aanbiedt in Nederlandse vertaling en 1 692 in het Frans, wat natuurlijk te verklaren is door de richting Taal- en Letterkunde die aangeboden wordt aan de Universiteit.

	EHC	UA-SC
Franse letterkunde	33 067	19 012
Franse letterkunde na 2000	822	1 931
Franse letterkunde na 2000 m.u.v. beeldverhalen, jeugdliteratuur en bloemlezingen	491	1 892
Aandeel Nederlandstalige werken van bekomen cijfer	327	61

Het is nuttig om deze nogal willekeurige cijfers in reliëf te brengen met het aanbod Buitenlandse Franse letterkunde op basis van dezelfde criteria:

	EHC	UA-SC
Buitenlandse Franse letterkunde	11 863	6 867
Buitenlandse Franse letterkunde na 2000	1 038	1 179
Buitenlandse Franse letterkunde na 2000 m.u.v. beeldverhalen, jeugdliteratuur en bloemlezingen	588	1 131
Aandeel Nederlandstalige werken van bekomen cijfer	185	28

Cijfers geraadpleegd in Anet, 07/08/2018

⁷ De stripreeks *Asterix* is verzameld omwille van de invloed op onze beeldvorming over het verleden, naast het feit dat deze reeks zeer veel gelezen wordt door een Vlaams publiek.

⁸ Tegenwoordig worden er in principe alleen maar vertalingen van belangrijke, toonaangevende buitenlandse literaire werken verzameld. Dit geldt dus ook voor de Franse letterkunde. Van Victor Hugo (1802-1885) zijn 191 Franse uitgaven te vinden in EHC en 43 in het Nederlands, maar van een schrijver als Michel Houellebecq (1956) zijn er enkel Nederlandse versies van 6 van zijn romans te vinden (cijfers geraadpleegd in Anet, 07/08/2018).

Hoewel in eerste instantie de deelcollectie Franse letterkunde groter uitvalt dan de collectie Buitenlandse Franse letterkunde, blijkt als we kijken naar publicaties van na 2000 dat het aandeel Buitenlandse Franse letterkunde verhoudingsgewijs (en zelfs absoluut gezien) er bovenuit springt.

Daarenboven blijkt uit het overlopen van de bekomen lijst Franse letterkunde dat zelfs daar nog een aantal auteurs van Belgische afkomst tot de Franse letterkunde worden gerekend, zoals Michel Didisheim, Laurence Brogniez en zelfs Georges Simenon⁹. Tevens is het interessant op te merken dat schrijvers die een bepaalde band met Vlaanderen hebben en laten doorschijnen in hun werk soms ook in hun moedertaal worden verzameld en niet enkel in vertaling, zoals Marguerite Yourcenar (1903-1987, van Frans-Belgische afkomst en woonachtig geweest in Frans-Vlaanderen) of specifieke romans van o.a. Eric-Emmanuel Schmitt¹⁰ die zich afspelen in Vlaanderen. **Zo wordt de focus van EHC op de Vlaamse cultuur, het Vlaamse erfgoed maar ook de Vlaamse invloed duidelijk.**

De Belgische Franstalige letterkunde opgedeeld in tijdspannes

Volgen we de opdeling gemaakt door R. Burniaux en R. Frickx in hun *La littérature belge d'expression française*¹¹ en door vele onderzoekers als maatstaf gehanteerd, dan zouden er 4 periodes afgeleid kunnen worden uit de Belgische Franstalige literaire geschiedenis.

Men spreekt **tussen 1830 en 1880** van de 'voorlopers': het gaat om werken van de hand van Belgische schrijvers, maar die zich ofwel compleet verankeren in de Franse literaire wereld ofwel nog zoekende zijn naar een eigen identiteit. Charles De Costers *Légende d'Ulenspiegel*¹² geldt hier dan wel als uitzondering, als eerste werk dat zichzelf op vlak van stijl en onderwerp duidelijk als 'Belgisch' en 'Vlaams' verkoopt en ook in die hoedanigheid geschreven is. Desalniettemin geniet zijn werk pas echt erkenning vanaf de jaren 1880.

De 4 decennia die daarop volgen, **1881-1920**, zijn de periode van de 'institutionalisering' van de **Belgische literatuur**. Vele schrijvers komen op die zich als volledig 'Belgisch' beschouwen, er worden tijdschriften zoals *La Jeune Belgique*¹³ en *L'Art moderne*¹⁴ gevormd die een nationalistische en sociaal geëngageerde visie op kunst en literatuur uiten. In 1920 wordt de *Académie royale de Langue et de Littérature françaises* opgericht, wat betekent dat men de Belgische literatuur niet meer als afhankelijk beschouwt van de *Académie française*.

Tussen 1921 en 1950 is er op Europees niveau sprake van een definitieve breuk met de oude tradities. Het **modernisme** in zijn verschillende varianten komt op met evidente repercussies in België, dat daarenboven meer en meer politieke spanningen kent. R. Burniaux laat noteren dat "*les quatre années de l'occupation ne furent pas les moins fécondes*" -dit zal dan ook opvallen in de cijfers

⁹ Zie bvb. in Anet: de combinatie auteur 'Georges Simenon' en onderwerp 'Franse letterkunde' levert 13 titelbeschrijvingen op waarvan 6 titels in EHC (cijfers geraadpleegd op 07/08/2018).

¹⁰ Zie bvb. *La Réveuse d'Ostende*, 2007 en *Les Deux Messieurs de Bruxelles*, 2012

¹¹ Burniaux, R., & Frickx, R. (1980), *La Littérature belge d'expression française*. Paris: PUF, Collection Que sais-je?

¹² De Coster, C. (1867), *La Légende et les aventures héroïques, joyeuses et glorieuses d'Ulenspiegel et de Lamme Goedzak au Pays de Flandres et ailleurs*. Bruxelles : A. Lacroix, Verbroeckhoven & Cie, Éditeurs.

¹³ Een tijdschrift rond kunst en literatuur dat tussen 1881 en 1897 verscheen te Brussel. O.a. Georges Rodenbach, Iwan Gilkin en Max Waller zijn nauw verbonden aan de oprichting ervan.

¹⁴ Edmond Picard richt in 1881 het tijdschrift *L'Art moderne* op. Lemonnier, Verhaeren en Rodenbach zullen hieraan hun medewerking verlenen.

hieronder aangehaald. Daarenboven, noteert Pascale Toussaint in haar bloemlezing *C'est trop beau! Trop! Cinquante écrivains belges*¹⁵, keren Belgische Franstalige schrijvers zich weer naar het Franse literaire model in deze periode. Hellens, Gevers, Ghelderode en anderen bevestigen dat de Belgische Franstalige literatuur tot de "littérature française" behoort om komaf te maken met de meestal negatieve connotaties verbonden aan de term "Belgische literatuur" die hen beperken in hun creatief proces.

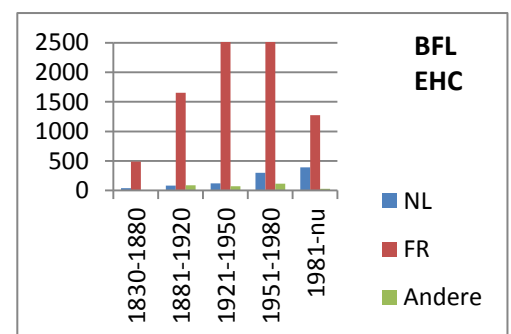
De volgens het eerstgenoemde naslagwerk laatste periode wordt door ons nog onderverdeeld in de periodes '1951-1980' en 'Na 1980', omdat na dit jaartal enerzijds het collectiebeleid van EHC wijzigde en anderzijds we deze datum kunnen nemen als 'eindpunt' van de **Vlaamse Franstalige letteren** (met natuurlijk als belangrijke voetnoot dat deze niet daadwerkelijk eindigt, maar deze auteurs niet meer op de voorgrond treden en vaak enkel nog een regionale invloed uitoefenen). Dit is een stellinginname (hoewel gestaafd door meerdere naslagwerken), gezien bvb. professor Romaanse Filologie Vic Nachtergaele het symbolische einde van de Vlaamse Franstalige literatuur in 1945 situeert¹⁶.

Binnen deze periodes kiezen we expliciet voor de **Vlaamse Belgen** en de Waalse en Brusselse die ook in Vlaanderen een zekere bekendheid genoten.

Voor iedere periode verifiëren we in Anet het aantal aanwezige titelbeschrijvingen Belgische Franstalige letterkunde in EHC en in UA-SC. We werken verder met het cijfermateriaal bekomen na grondige filtering (zie *supra*, p.2) en delen deze cijfers op in drie categorieën per tijdsperiode: Nederlandstalige, Franstalige en 'Andere' (Engelse, Duitse, Italiaanse en Spaanse werken).

Belgische Franstalige letterkunde in EHC en UA-SC:

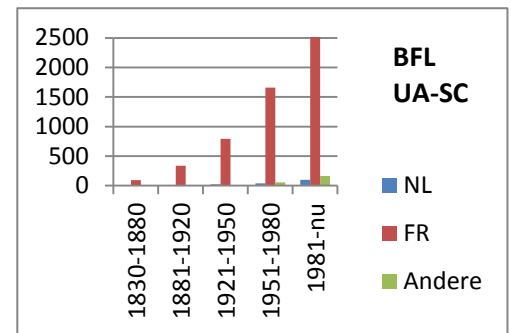
EHC				
	Totaal	NL	FR	Andere
1830-1880	498	39	492	6
1881-1920	1 775	86	1 651	89
1921-1950	2 973	123	2 865	75
1951-1980	2 713	299	2 566	118
1981-nu	1 310	393	1 272	32
Alg. totaal	9 269	940	8 846	320

¹⁵ Toussaint, P. (2015), *C'est trop beau! Trop! Cinquante écrivains belges : anthologie thématique*, Bruxelles : Edition Samsa s.p.r.l..

¹⁶ "Sinds 1945 lijkt de schare Fransschrijvende Vlamingen minder en minder creatief belangrijk: Jean Ray, de specialist van het magisch realisme, Liliane Wouters, dichteres die ondermeer veel Nederlandse poëzie in het Frans vertaalt, Paul Willems, een dramaturg, Suzanne Lilar, bekende essayiste en romanière, haar dochter Françoise Mallet-Joris hebben allen een bepaald publiek verworven maar staan minder centraal in de literaire evolutie dan hun beroemde voorgangers." In: Nachtergaele, V. (1977). De betrokkenheid bij Vlaanderen van de Franstalige Vlaams-Belgische auteurs. *Ons Erfdeel*, p.232

UA-SC				
	Totaal	NL	FR	Andere
1830-1880	107	9	96	2
1881-1920	359	13	339	8
1921-1950	827	26	791	10
1951-1980	1 750	40	1 660	58
1981-nu	3 190	101	2 954	165
Alg. totaal	6 233	189	5 840	243

Cijfers geraadpleegd in Anet, 07/08/2018

Uit deze eerste opdeling valt voor **EHC** al op te maken dat in de periode 1921-1950 zeer veel Belgische Franstalige literatuur gepubliceerd en verzameld werd: over een periode van amper 3 decennia bezit EHC 2 973 titelbeschrijvingen. Hiervan is het merendeel Franstalig, maar we zien ten opzichte van de vorige periode dat **het aandeel Nederlandstalige versies toeneemt**. Deze trend zet zich door tot nu: terwijl het aantal Franstalige werken daalt, stijgt het aantal Nederlandstalige gestaag, al blijven de Franstalige werken wel het grootste deel uitmaken van de collectie Belgische Franstalige letterkunde. Dit is waarschijnlijk doordat van Vlaamse Franstalige auteurs alle versies van hun werk in alle mogelijke talen wordt verzameld: het gaat dus in de eerste plaats om Franstalige uitgaven, omdat zij over het algemeen het meest gelezen worden binnen Franssprekend gebied. Deze auteurs zijn zeer weinig vertaald naar het Nederlands¹⁷ en in Vlaanderen vaak in de vergetelheid geraakt.

Het is relatief logisch dat de periode die volgt op de onafhankelijkheid van België (**1830-1880**) het **minst 'productief'** was: **een eigen literatuur moest nog ontwikkeld worden** en het Franse literaire landschap vond een echo en afzetmarkt in het voornamelijk Franssprekende België. Het was dus niet nodig voor deze nieuwe Belgen die nog zo richting Parijs georiënteerd waren om een eigen letterkundig milieu uit te bouwen. Desalniettemin bezit EHC nog een relatief groot aantal werken van deze periode (498 tegenover 107 in UA).

Bij **UA** valt het op dat de collectie **gelijkmatic** groeit tussen 1830 en nu. Pas voor de werken uit de **periode 1981 tot nu stijgt UA boven EHC uit**. Dit lijkt voornamelijk te wijten aan de leeftijd van de UA. Gezien ze nog zeer jong is, werd er hoogstwaarschijnlijk in eerste instantie gefocust op het verzamelen van moderne Franse literatuur, op een moment dan ook nog dat de 'francofonie' in de literaire studies haar intrede deed¹⁸. Werken van Afrikaanse, Canadese en andere Franstalige schrijvers van uiteenlopende nationaliteiten die tot dan toe zo goed als genegeerd waren geweest, werden plots ook gerekend tot interessante literatuur die het waard is bestudeerd te worden¹⁹.

¹⁷ Als we bvb. kijken naar misschien wel de bekendste Vlaamse Franstalige auteur, Emile Verhaeren, dan merken we op dat er volgens bibliotheek.be 22 Nederlandse vertalingen zijn van primaire literatuur van Verhaeren, terwijl er 64 werken in het Frans beschikbaar zijn. (www.bibliotheek.be, geraadpleegd op 07/08/2018)

¹⁸ Zo begint men pas sinds enkele decennia te spreken over *littératures francophones* in plaats van *littérature française* (waarbij het bijvoeglijk naamwoord én het meervoud van belang zijn).

¹⁹ Het gaat dan om Franstalige schrijvers van bvb. Algerije en Senegal zoals respectievelijk Assia Djebar (1936-2015) en Léopold Sédar Senghor (1906-2001), waarvan de boeken tegenwoordig tot het kruim van de Franstalige literatuur worden gerekend.

Deze auteurs vinden we natuurlijk niet zo snel terug in EHC (tenzij het gaat om *Prix Goncourt*-winnaars of andere gelauwerde schrijvers). Er is een groot aanbod aan Franse letterkunde wegens het lange verleden van EHC dat teruggaat tot vóór de stichting van België en dus op dat moment cultureel nog onder de auspiciën van Frankrijk viel, maar er is geen beleidspunt dat stipuleert dat de bibliotheek werk verzamelt van Franstalige auteurs die geen band hebben met België en Vlaanderen. Als Vlaamse bewaarbibliotheek is dat ook niet haar taak.

Voor dezelfde periodes binnen de **Franse letterkunde** gelden binnen **EHC** volgende cijfers (*cf. infra* tabel). We maken de vergelijking met UA niet omdat het hier specifiek draait om het toetsen van het veranderde collectiebeleid in EHC. We vergelijken de evolutie van deze cijfers dus met de evolutie van de cijfers die we zijn bekomen omtrent de Belgische Franstalige literatuur.

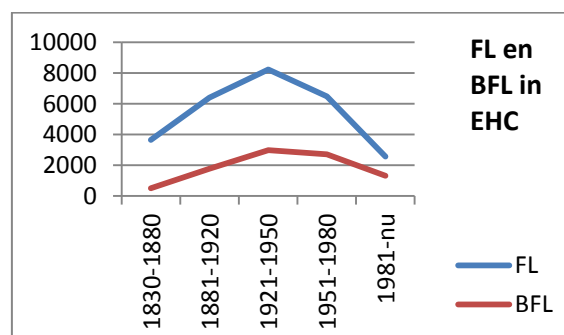
Let wel, **deze cijfers zijn enkel gebaseerd op de resultaten van de zoekterm ‘Franse letterkunde’ en zijn dus niet gefilterd**. De cijfers als gegeven op zich kunnen dus niet vergeleken worden, maar de evoluties die eruit op te maken zijn zullen relatief betrouwbaar zijn. Met enige terughoudendheid, ook omdat een groot aantal werken de twee categorieën ‘Buitenlandse Franse letterkunde’ en ‘Franse letterkunde’ dragen (zeker in het geval van bovengenoemde schrijvers in het kader van de culturele francophonie) waardoor het aandeel Franse letterkunde de lucht in schiet, zijn deze cijfers verhoudingsgewijs dus van belang.

In totaal zijn er voor de bovenstaande periodes 27 286 titelbeschrijvingen Franse letterkunde in EHC. Dit vertaalt zich in volgende categorieën:

EHC				
	Totaal	NL	FR	Andere
1830-1880	3 645	256	3 382	22
1881-1920	6 392	413	5 908	78
1921-1950	8 218	516	7 595	104
1951-1980	6 470	1 088	5 143	237
1981-nu	2 561	1 479	1 026	100
Alg. totaal	27 286	3 752	23 054	541

Cijfers geraadpleegd in Anet, 07/08/2018

Een benaderende grafiek die bovenstaande resultaten van het aantal titelbeschrijvingen (ongeacht de taal) Franse letterkunde in EHC vergelijkt met het aantal titelbeschrijvingen Belgische Franstalige letterkunde zoals we (*supra*) hadden vastgesteld op basis van gegevens in Anet ziet er zo uit:

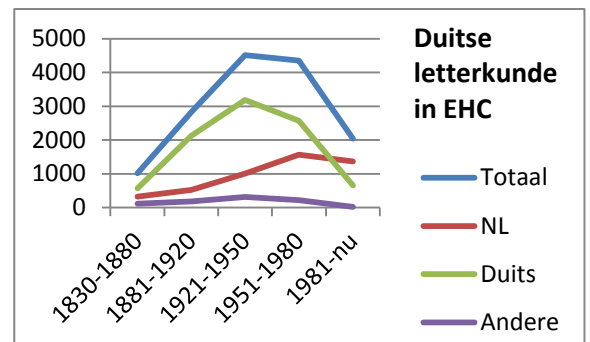

De evolutie van de **verwerving van Franse literaire werken loopt ongeveer gelijkmatig met die van Belgische Franstalige werken**, maar een **sterkere daling wordt vastgesteld na 1980**. Stilaan lopen de twee lijnen gelijk, wat duidt op het **wijzigende collectiebeleid van EHC**, dat als Vlaamse erfgoedbibliotheek de focus niet hoeft te leggen op Franse letterkunde.

De aanleiding voor deze daling van de Franse literatuur ligt bij het verschuivende collectiebeleid van EHC, maar de dieperliggende oorzaak is te vinden bij de **evolutie van de Europese cultuurtalen**. Voor dezelfde periodes lijkt het daarom interessant om naar de evolutie te kijken van de aanwerving van **Duitstalige werken** en van **Engelstalige werken**.

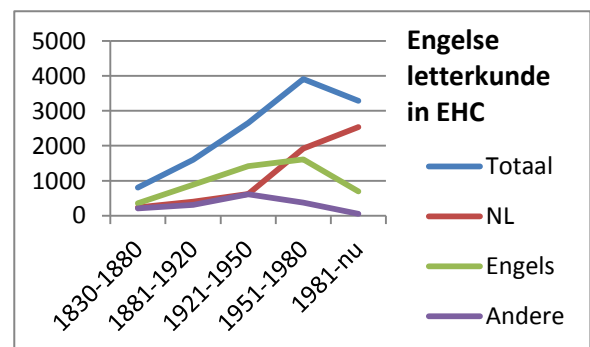
Duitstalige letterkunde:

EHC				
	Totaal	NL	Duits	Andere
1830-1880	1 017	326	571	120
1881-1920	2 829	522	2 121	186
1921-1950	4 512	1 007	3 188	317
1951-1980	4 355	1 569	2 570	216
1981-nu	2 038	1 362	656	20
Alg. totaal	14 751	4 786	9 106	859

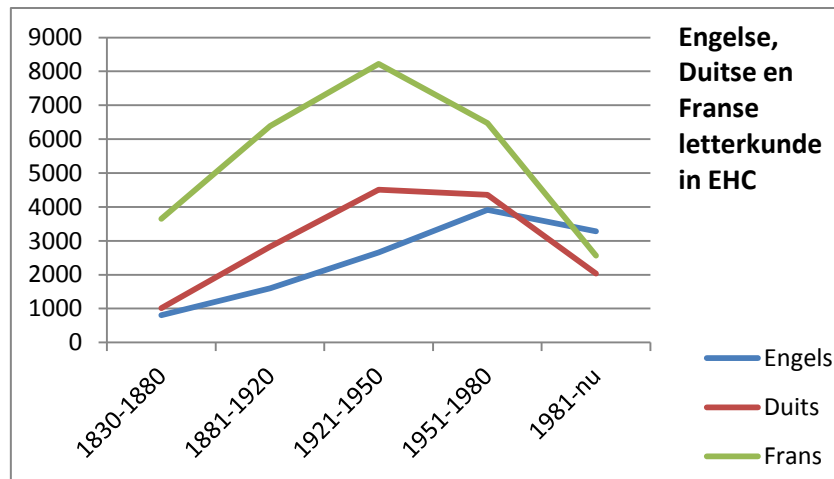
Engelstalige letterkunde:

EHC				
	Totaal	NL	Engels	Andere
1830-1880	801	237	353	211
1881-1920	1 603	402	892	309
1921-1950	2 653	623	1 418	612
1951-1980	3 909	1 923	1 611	375
1981-nu	3 281	2 532	694	55
Alg. totaal	12 247	5 717	4 968	1 562

Cijfers geraadpleegd op 21/08/2018

Deze cijfers duiden heel goed hoe de cultuurtaal van het Duits en het Frans verschoven is naar het Engels tegen het midden van de 20^e eeuw. Als we de totalen nemen van elk taalgebied bekomen we deze grafiek:

Hier blijkt duidelijk dat **vanaf de jaren 1980 het Engels aan invloed wint**. Het is op dat moment dat de werken die betrekking hebben tot de Engelse letterkunde voor het eerst de Duitse letterkunde voorbij steken. De Franse en de Duitse letterkunde vertonen een piek met, wat de Franse letterkunde betreft, een sterke daling vanaf de jaren dertig. De Duitse letterkunde stagneert tijdens het interbellum en daalt sterk vanaf de jaren zestig. Op deze manier **reflecteert de collectie letterkunde van EHC het sociale verschijnsel van verschuivende cultuurtalen: hoewel het Frans een landstaal is en eeuwenlang de taal van de Vlaamse elite is geweest, begint het Engels ook op cultureel vlak de overhand te nemen**.

Opmerking: Het opdelen van deze titels volgens publicatiedatum kan foutief geïnterpreteerd worden, aangezien tegenwoordig stilaan meer en meer ingezet wordt op het heruitgeven van vroege Belgische schrijvers bij verschillende uitgeverijen. Daarom moet elke auteur niet binnen zijn periode maar als gegeven apart worden onderzocht. Dit is dan ook de volgende fase van dit onderzoek.

Gerichte steekproef op basis van auteurs

Lijst van Vlaamse en Belgische Franstalige auteurs

We hebben geprobeerd een in de mate van het mogelijke zo compleet mogelijke opsomming Vlaamse Franstalige auteurs te kunnen aanbieden, gezien een dergelijke lijst omwille van de te recente interesse in deze literatuur ontbreekt. **Antwerpse en bij uitbreiding Vlaamse auteurs hebben we allemaal willen opnoemen**, en in een laatste stap hebben we een aantal **Waalse en Brusselse namen toegevoegd die ofwel een zeer grote band hebben met Vlaanderen** of van een zodanig belang zijn (geweest) dat zij een belangrijke echo hebben gekend of kennen in het internationale en bijgevolg ook Vlaamse culturele leven. Iedere auteur werd neergeschreven in de periode waarin hij of zij het meest productief was. Zij die onderstreept aangeduid staan, worden verder diepgaander doorgelicht binnen het kader van de steekproef.

1830-1880

Henri Moke (Le Havre, 1803-1862)

Félix Bogaerts (Brussel, 1805-1851)

André Van Hasselt (Maastricht, 1806-1874)

Jean-Baptiste De Corte (Sint-Lievens-Houtem, 1811-1873)

Jules de Saint-Genois (Sint-Kwintens-Lennik, 1813-1867)

Philippe Kervyn de Volkaersbeke (Gent, 1815-1881)

Antoine Clesse (Den Haag, 1816-1889)²⁰

Charles Poplimont (Dendermonde, 1821-1887)²¹

Eugène Van Bommel (Gent, 1824-1880)

Eugène Dubois (Antwerpen, 1827-1870)

Charles De Coster (München, 1827-1879)

Octave Pirmez (Châtelet, 1832-1883)

1881-1920

Louis Van Keymeulen (Antwerpen, 1842-1915)

Camille Lemonnier (Elsene, 1844-1913)

Georges Eekhoud (Antwerpen, 1854-1927)

Georges Rodenbach (Doornik, 1855-1898)

Emile Verhaeren (Sint-Amands, 1855-1916)

Neel Doff (Buggenum, 1858-1942)

Iwan Gilkin (Brussel, 1858-1924)²²

Albert Giraud (Leuven, 1860-1929)²³

Charles Van Lerberghe (Gent, 1861-1907)

Maurice Maeterlinck (Gent, 1862-1942)

Eugène Demolder (1862-1919)²⁴

²⁰ Belgische en Vlaamse thema's. Schreef over de identiteitskloof en wat deze bij het individu veroorzaakt. "N'ayons qu'un cœur pour aimer la Patrie / Et deux lyres pour la chanter"

²¹ Een in zijn tijd zeer succesvol auteur van historische romans rond o.a. België

²² Gilkin had een Vlaamse moeder en werkte mee aan het voor de Belgische literatuurgeschiedenis zeer belangrijke tijdschrift La Jeune Belgique (zie voetnoot 13).

²³ Stichter van La Jeune Belgique, bekende en veel terugkomende naam in de beginperiode van de Belgische letteren.

²⁴ "Dit is een der vreemdste, eigenlijk der echtst-Belgische verschijnselen die zich in ons land hebben voorgedaan: Eugène Demolder, Waal geboren uit Walen, is van al onze Fransch-Belgische romanciers de meest-

Max Elskamp (Antwerpen, 1862-1931)

Grégoire Le Roy of Albert Mennel (Gent, 1862-1941)²⁵

Firmin van den Bosch (Peer, 1864-1949)

Maurice Dullaert (Brugge, 1865-1940)²⁶

Albert Mockel (Ougrée, 1866-1945)²⁷

Marguerite Coppin (Brussel, 1867-1931)

Paul Spaak (Elsene, 1871-1936)²⁸

Sander Pierron (Sint-Jans-Molenbeek, 1872-1945)²⁹

Maximilien Blicck of Abel Torcy (Wervik, 1873-1924)

André Baillon (Antwerpen, 1875-1932)

Charles Bernard (Antwerpen, 1875-1961)

Pierre Broodcoorens (Brussel, 1885-1924)³⁰

1921-1950

Georges Virrès of Henry Briers de Lumey (Tongeren, 1869-1946)

Horace Van Offel (Antwerpen, 1876-1944)

Henri Vandeputte (Schaarbeek, 1877-1952)

Jean de Bosschère of De Boschère (Ukkel, 1878-1953)

Max Deauville (Elsene, 1881-1966)³¹

Franz Hellens (Brussel, 1881-1972)

Marie Gevers (Edegem, 1883-1975)

Vlaamsche. Men versta hierbij dat ik met Vlaamsch bedoel, wat vooral aan de oppervlakte Vlaamsch is: zin voor kleur en klank, zin voor ruim-beweglijke decoratief, zin voor jool en blijde sensualiteit" schreef Karel Van de Woestijne in 1950: Eugène Demolder. *Verzameld werk. Deel 6. Beschouwingen over literatuur. Het dagelijks brood I. Keur uit de brieven in dagbladen 1906-1929*, p. 486.

²⁵ Schreef Franstalige gedichten, novellen en één Nederlandstalige roman, *Fierlefijn* (1934), aanwezig in EHC.

²⁶ Dullaert was zeer naar de Franse literatuur gericht en was voornamelijk beïnvloed door Victor Hugo en Arthur Rimbaud.

²⁷ belangrijk figuur in de Belgische literaire geschiedenis als symbolist, bevriend met vele Vlaamse Franstalige schrijvers zoals Verhaeren en Elskamp.

²⁸ dichter en toneelschrijver met Vlaamse onderwerpen (*Kaatje*, 1909, aanwezig in EHC)

²⁹ Vertrouwing van Eekhoud, Verhaeren, Le Roy, ...

³⁰ afkomstig uit Oost-Vlaanderen, schreef gedichten, toneelstukken en romans met Vlaamse thema's in het Frans, Nederlands en Duits.

³¹ Werk met Vlaamse onderwerpen.

Clément Pansaers (Neerwinden, 1885-1922)³²,

Fernand Crommelynck (Parijs, 1886-1970)

Marcel Wyseur (Komen, 1886-1950)³³

Edgar Tant (Gent?, 1886-1963)

Jean Ray / John Flanders (Gent, 1887-1964)

André de Ridder (Antwerpen, 1888-1961)³⁴

France Adine (Diksmuide, 1890-1977)

Camille Melloy (Melle, 1891-1941)

Pierre Ryckmans (Antwerpen, 1891-1959)³⁵

Simone Bergmans (Gent, 1892-1976)

Roger Avermaete (Antwerpen, 1893-1988)³⁶

Robert Guiette (Antwerpen, 1895-1976)

Paul Nougé (Brussel, 1895-1967)³⁷

Roger Kervyn de Marcke ten Driessche (Gent, 1896-1965)³⁸

Paul Neuhuys (Antwerpen, 1897-1984)

Michel de Ghelderode (Elsene, 1898-1962)

François Vermeulen (Brugge, 1901-1989)

Madeleine Ley (Antwerpen, 1901-1981)

Firmin Cuypers (Tienen, 1902-1948)³⁹

Georges Simenon (Luik, 1903-1989)

Eliane Vandamme (Gent, 1909-1986)⁴⁰

³² dadaïst, polyvalent kunstenaar (waaronder dichter)

³³ gedichten met Vlaamse en Brugse onderwerpen, vriend van Ghelderode, Suzanne de Giey en Emile Verhaeren.

³⁴ schreef in het Frans en het Nederlands. Zal niet behandeld worden gezien zijn *littéraire* werk Nederlandstalig was.

³⁵ Gouverneur-generaal van Belgisch-Congo maar ook schrijver van gedichten, essays en kortverhalen

³⁶ Zie de schrijversbibliotheek van Roger Avermaete in EHC: <http://anet.be/record/opaccoloiehc/co:ehc:131>.

³⁷ de « Belgische Breton », belangrijk figuur van het surrealisme.

³⁸ is volledig in EHC vertegenwoordigd, waaronder ook zijn vertalingen van werk van Felix Timmermans, Ernest Claes en Gerard Walschap.

³⁹ Redacteur en schrijver te Brugge en Oostende.

1951-1980

Jeanne Nowé (Gent, 1894-1965)

Suzanne de Giey (Elsene, 1894-1991)⁴¹

Edmond Boonen (Gent, 1895-1977)⁴²

Géo Norge (Brussel, 1898-1990)

Henri Michaux (Namen, 1899-1984)

Marie-Jeanne Boelens (Gent, 1900-1978)

Albert Ayguesparse (Brussel, 1900 - 1996)

Michel Seuphor (Antwerpen, 1901-1999)⁴³

Charles d'Ydewalle (Gent, 1901-1985)

Rose Gronon (Antwerpen, 1901-1979)

Suzanne Lilar (Gent, 1901-1992)

Marguerite Yourcenar (Brussel, 1903-1987)

S. Kuhnen de la Coeuillerie (Schaarbeek, 1905-1993)⁴⁴

Louis Scutenaire of **Jean Scutenaire** (Woelingen, 1905-1987)⁴⁵

Pierre Della Faille de Leverghem (Antwerpen, 1906-1989)

Emmanuel Looten (Sint-Winoksbergen, 1908-1974)⁴⁶

Jean d'Osta / Jan van Osta (Brussel, 1909-1993)⁴⁷

Thomas Owen of **Stéphane Rey** (Leuven, 1910-2002)

Paul Willems (Edegem, 1912-1997)⁴⁸

Henry Bauchau (Mechelen, 1913-2012)

Dominique Rolin (Elsene, 1913 -2012)

Félicien Marceau (Kortenberg, 1913-2012)

⁴⁰ novellen en romans met sfeerbeelden van Gent.

⁴¹ woonde in Brugge, bevriend met M. de Ghelderode.

⁴² belangrijk figuur uit de Gentse literaire wereld.

⁴³ in de eerste plaats bekend als kunstenaar en om die reden niet opgenomen in de steekproef.

⁴⁴ Vestigde zich in Gent en begon aldaar haar literaire carrière

⁴⁵ Centrale figuur van het Belgische surrealisme

⁴⁶ uit een Vlaamsgezinde familie, schrijft over Vlaamse onderwerpen

⁴⁷ schreef voornamelijk over en rond Brussel

⁴⁸ Zoon van Marie Gevers

Victor Misrahi (Antwerpen, 1913-1980)

Bernard Manier (?, 1914-1975)⁴⁹

Daniel Gillès (Brugge, 1917-1981)

Alain Germoz (Antwerpen, 1920-2013)⁵⁰

Yvonne Sterk (Wilrijk, 1920-2012)

Marcel Mariën (Antwerpen, 1920-1993)

Annie van de Wiele (Gent, 1922-2009)⁵¹

Jacques Sternberg (Antwerpen, 1923-2006)

Jean Muno (Brussel, 1924-1988)

Guy Vaes (Antwerpen, 1927-2012)

Liliane Wouters (Elsene, 1930-2016)

Na 1980

Marie-Jo Gobron (Roesbrugge-Haringe, 1916-2008)⁵²

Jacqueline Harpman (Etterbeek, 1929-2012)

Françoise Mallet-Joris (Antwerpen, 1930-2016)

Simon Leys of Pierre Ryckmans (Brussel, 1935-2014)

Adolphe Nysenholc (Brussel, 1936)

Nicole Verschoore (Gent, 1939)

Pierre Mertens (Sint-Agatha-Berchem, 1939)⁵³

Jacques Crickillon of Frank Paradis (Brussel, 1940)

Werner Lambersy (Antwerpen, 1941)

Eric de Kuyper (Brussel, 1942)

⁴⁹ Manier is onvindbaar in het reguliere circuit, en ook op UniCat blijkt dat er geen enkele bibliotheek meer dan twee werken van hem ter beschikking heeft.

⁵⁰ Zoon van Roger Avermaete

⁵¹ Schrijfster van poëtische reisdagboeken

⁵² Schreef in het Frans en het Nederlands

⁵³ Pierre Mertens omschrijft zichzelf als « francophone de Flandre » “Pour en finir avec la belgitude”, Hugues Dumont, Christian Franck, François Ost en Jean-Louis De Brouwer (o.l.v.), Belgitude et crise de l'État belge. Actes du colloque organisé par la Faculté de droit des Facultés universitaires Saint-Louis le 24 novembre 1988, Brussel, Facultés universitaires Saint-Louis, 1989, coll. Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, p. 239-248, p. 239

Jacques de Decker (Brussel, 1945)

Marc Quaghebeur (Doornik, 1947)⁵⁴

Frans De Haes (Brussel, 1948)⁵⁵

Paul Pourveur (Antwerpen, 1952)⁵⁶

Daniel De Bruycker (Brussel, 1953)

Jan Baetens (Sint-Niklaas, 1957)

David Gullentops (? , 1961)⁵⁷

Pascal De Duve (Antwerpen, 1964-1993)

Elke de Rijcke (Gent, 1965)⁵⁸

Xavier Deutsch (Leuven, 1965)

Amélie Nothomb (Etterbeek, 1966)

Sandrine Willems (Brussel, 1968)

Laurence Vielle (Brussel, 1968)⁵⁹

Caroline De Mulder (Gent, 1976)

Régine Vandamme (Brugge, 1980)

Gerichte steekproef op basis van bovenstaande lijst

Duiding schrijversoverzicht binnen de steekproef

Een aantal auteurs werd binnen bovenstaand overzicht uitgelicht om als steekproef te dienen voor een doorlichting van de deelcollectie Belgische Franstalige letterkunde. Bij het selecteren van deze auteurs werden **drie categorieën** weerhouden.

In eerste instantie behielden we iedere auteur die een **sterke band met Antwerpen** heeft (gehad), gezien dit één van de belangrijkste zwaartepunten is binnen het collectiebeleid van EHC als Antwerpse bewaarbibliotheek. Van deze auteurs wordt een volledig rapport opgesteld: een **vergelijking** van de aanwezige werken in het Frans en in Nederlandse maar ook anderstalige vertalingen met deze in andere bibliotheken doorheen Vlaanderen en België (en in eerste instantie de Stadscampus van UA) is het belangrijkste punt. Vanuit deze gegevens worden dan in een volgende

⁵⁴ Quaghebeur schrijft voornamelijk over de Belgische literatuur, maar publiceert ook dichtbundels.

⁵⁵ Tweetalige Brusselaar, schrijft voornamelijk poëzie.

⁵⁶ Publiceert in het Frans en het Nederlands

⁵⁷ Beleeft "le paradoxe bruxellois" in: Marc Dominicy, « Acitadines de David Gullentops, ou l'impossibilité de la ville. Une incarnation poétique du paradoxe bruxellois », *FrancoFonie* 4 (hiver 2012- 2013). La littérature francophone en Flandre depuis 1970 - Franstalige literatuur in Vlaanderen sinds 1970, p. 65-88.

⁵⁸ Schrijft Franstalige gedichten en vertaalt uit het Nederlands.

⁵⁹ Dichter des vaderlands geweest

stap **lacunes** opgespoord waaruit eventueel aankoopaanbevelingen geformuleerd kunnen worden. Hetzelfde geldt in iets minder strenge mate voor **Vlaamse Fransschrijvende auteurs en niet-Vlaamse auteurs die een sterke band hebben met Vlaanderen** en die band in hun werken tot gelding laten komen.

Voor **de Brusselse en Waalse auteurs wordt dan gezocht naar Nederlandse vertalingen** van voornamelijk werk dat Vlaams geïnspireerd is of waarvan de actie zich in Vlaanderen afspeelt.

Een laatste categorie bevat ronkende namen uit de Belgische Franstalige literatuur die meestal wereldwijd maar in ieder geval zeker ook in Vlaanderen gelezen worden, zoals Georges Simenon. Van deze auteurs wordt er voornamelijk geverifieerd of er een compleet aanbod aan Nederlandse vertalingen beschikbaar is, voor zover deze bestaan.

Auteurs werden **geselecteerd op basis van verschillende criteria**. In eerste instantie wilden we een representatief aantal auteurs hebben per tijdsblok (cf. *supra*), in verhouding tot het aantal auteurs op dat moment, maar terzelfdertijd zochten we systematisch naar **iedere Antwerpse auteur** uit die periode. Zo komt het dat voor de eerste periode negen auteurs worden genoemd en bvb. voor de periode 1951-1980 twaalf: we hebben het verschil zo klein mogelijk gehouden, maar sommige perioden waren wel degelijk vruchtbaarder dan andere.

Daarenboven hebben we naast de bekende, stevast in bloemlezingen opgesomde auteurs ervoor geopteerd een aantal voor ons **onbekende schrijvers** op te nemen in onze steekproef. Binnen deze selectie schrijvers was het een moeilijke maar interessante opdracht om de **vrouwelijke auteurs** uit te zoeken om erachter te komen hoe de Erfgoedbibliotheek op dat vlak geëvolueerd is, en of deze evolutie gelijk loopt met die van het steeds groeiende aantal vrouwelijke auteurs in de literaire wereld.

Werkwijze

Iedere tabel toont het **aantal titelbeschrijvingen (het gaat hier dus ook om alle verschillende edities van dezelfde titel) voor een specifieke auteur in de verschillende instellingen in Anet (EHC en UA-SC) en UniCat** (EHC, UA, KBR, UGent, KU Leuven, ULiège, UNamur, ULB) en wordt systematisch geduid, met **mogelijke verklaringen** voor de bekomen cijfers.

Het cijfermateriaal voor EHC en voor UA verschilt op de twee platformen aangezien het op UniCat niet mogelijk is te werken met opeenvolgende beperkingen van de bekomen overzichten; daarom vergelijken we altijd in een eerste stap EHC met UA via Anet en gebruiken we daarna de cijfers door UniCat aangegeven om de vergelijking op te maken met KBR en de andere Belgische universiteitsbibliotheeken. In Anet wordt er, gezien de meer uitgebreide mogelijkheden tot selectie, enkel gezocht naar primaire literatuur. Het aantal titelbeschrijvingen hier aangegeven komt dus niet overeen met het eerste, ongefilterde aantal dat men tegenkomt in Anet. Bloemlezingen en monografieën worden niet meegerekend net zomin als werken van wetenschappelijke of journalistieke aard. De cijfers van UniCat zijn iets minder eenduidig omwille van bovenstaande redenen en dienen dus voornamelijk om een algemene, brede vergelijking op te maken met andere bibliotheken.

Als dit nuttig is, worden de cijfers ook weergegeven in **procenten** om verhoudingsgewijs duidelijk te maken wat iedere bibliotheek bezit (zie bvb. Charles De Coster, cf. *infra*).

In het geval van schrijvers die zowel in het Frans als in het Nederlands schreven zoals Rose Gronon, wordt als cijfer voor Anet enkel het deel origineel Franstalige werken (met inbegrip van Nederlandse vertalingen van deze werken) onthouden. Zie bvb. in het geval van Jean-Baptiste De Corte: in Anet verschijnen 12 titelbeschrijvingen bij zijn naam, maar slechts 1 daarvan is een door hem oorspronkelijk in het Frans geschreven werk. Zo komt het dat we het cijfer 1 bekomen als eindresultaat binnen Anet.

1830-1880: de voorlopers

In de periode net na het ontstaan van België is er voornamelijk een **voortzetting van de Franse letterkunde door schrijvers die zichzelf tot de Parijse literaire invloedssfeer rekenen**. Een aantal auteurs echter kiezen resoluut voor **Vlaamse thema's** om zichzelf een eigenheid aan te meten en de eerste literaire debatten vinden plaats rond een specifiek Belgische literatuur en cultuur. De schrijvers die we binnen deze vijf decennia hebben belicht incarneren op de één of andere manier deze nieuwe wereld.

Octave Pirmez (Châtelet, 1832-1883)

- Anet: 14 titelbeschrijvingen

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
14	0	14

UA-SC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
3	0	3

- UniCat: 98 titelbeschrijvingen

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
16	0	16

KU Leuven		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
21	0	21

ULiège		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
20	0	20

UCL		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
11	0	11

ULB		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
10	0	10

KBR		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
8	0	8

UGent		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
7	0	7

Cijfers geraadpleegd op 08/08/2018

Samen met De Coster wordt Octave Pirmez als enige genoemd in de bloemlezing door R. Burniaux en R. Frickx⁶⁰. Rond het ontstaan van België schreef Octave Pirmez toonaangevende boeken. Hij werd door de groep *La Jeune Belgique* beschouwd als een groot artiest en één van hun voorbeelden. De collectie van EHC bevat relatief veel werken van Pirmez, 14 titelbeschrijvingen tegenover 3 bij UA. Twee universiteitsbibliotheken (KUL en ULiège) buiten beschouwing genomen heeft EHC de grootste collectie werken van Pirmez, alle in het Frans gezien vertalingen van deze auteur niet verkrijgbaar zijn. Hier zitten ook recente edities bij (bvb. *Jours de solitude*, 2009, Brussel: Luc Pire), wat erop wijst dat EHC haar rol van bewaarbibliotheek van de gehele Vlaamse cultuur en geschiedenis doortrekt tot schrijvers die ooit een rol hebben gespeeld maar nu volledig vergeten zijn. Opvallend in de collectie van Octave Pirmez is dat KU Leuven, met méér werken dan UCL (21 tegenover 11)⁶¹ als Nederlandstalige universiteit 18 werken heeft die EHC niet in haar bezit heeft en ligt hiermee gelijk met ULiège: dit gaat dan om verschillende edities van steeds dezelfde vijf werken. Anderzijds is dit ook logisch gezien op UniCat alle deelbibliotheken van de KU Leuven worden gegroepeerd onder deze ene noemer. Aangezien Pirmez geen Vlaamse auteur was is het vergelijken van de titelbeschrijvingen genoeg om te concluderen dat EHC tekstmatig gezien alle beschikbare werken (ten getale van 5) van Octave Pirmez bezit, en in vele gevallen ook eerste en tweede edities.

Eugène Van Bommel (Gent, 1824-1880)

- Anet: 5 titelbeschrijvingen (*Dom Placide*)

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
4	0	4

UA-SC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
3	0	3

- UniCat: 29 titelbeschrijvingen (*Dom Placide*)

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
4	0	4

KBR		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
9	0	9

⁶⁰Zie voetnoot ¹¹

⁶¹ Naar de reden hierachter is het enkel gissen: heeft dit te maken met de verdeling van de bibliotheekcollectie ten tijde van de opsplitsing van de universiteit?

KU Leuven		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
5	0	5

ULB		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
4	0	4

UCL		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
3	0	3

ULiège		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
3	0	3

UA		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
2	0	2

UGent		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
1	0	1

Cijfers geraadpleegd op 08/08/2018

Dom Placide, het enige gepubliceerde fictiewerk van de vergeten Gentse schrijver, historicus en criticus Eugène Van Bommel en volgens Gustave Charlier het enige noemenswaardige werk van de Belgische literatuur voor 1880⁶², is in het bezit van EHC in verschillende versies. De auteur wordt ondanks deze aan hem toegekende eer niet vermeld in bloemlezingen en literatuurhistorische overzichten en dat vertaalt zich in de cijfers in UniCat. UGent heeft opvallend genoeg maar één versie van de in Gent geboren Eugène Van Bommel. KU Leuven en KBR hebben meer versies van zijn hoofdwerk dan EHC.

André van Hasselt (Maastricht, 1806 – 1874)

- Anet: 48 titelbeschrijvingen⁶³

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
41	4	37*

*waarvan 20 werken vertalingen zijn van Duitse auteurs door André Van Hasselt.

UA-SC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
8	1	7*

*waarvan 1 werk een bewerking is van een Middelfranse tekst door André Van Hasselt.

⁶² Charlier, G. (1935). La Métamorphose de « Dom Placide » : Lecture faite à la séance du 19 octobre par M. Gustave Charlier. *Bulletin de l'Académie royale de Langue et de Littérature françaises*, tome XIV, p.163-173.

⁶³ Dit cijfer is het resultaat van de opsomming van het aantal titels op naam van André Van Hasselt, Charles André en Alfred Avelines in Anet.

- UniCat: 393 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
60	4	56	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
99	5	92	2

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
43	0	43	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	2	23	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
20	0	20	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
18	0	18	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	0	8	0

Cijfers geraadpleegd op 08/08/2018

André Van Hasselt wordt vaak vermeld als de meest toonaangevende dichter van deze periode 1830-1880. Hij werd Nederlandstalig opgevoed, maar gevestigd in Brussel besloot hij zelf om in het Frans te schrijven. Hoewel hij zo bekend is geweest, worden er geen werken van hem heruitgegeven: de laatste publicatiedatum van een werk van zijn hand is 1914. Onder het pseudoniem Charles André vertaalde Van Hasselt meerdere Duitstalige werken en het pseudoniem Alfred Avelines gebruikte hij voor de publicatie van zijn kinderboeken. Deze twee pseudoniemen worden in Anet gegroepeerd onder André Van Hasselt, maar men moet toch de verschillende pseudoniemen opzoeken om een totaalbeeld te krijgen. UA heeft daarentegen geen werk van André Van Hasselt onder zijn pseudoniemen Charles André of Alfred Avelines. In UniCat valt wederom op dat KU Leuven de grootste collectie heeft. Dit kan te maken hebben met de opdeling van werken op het moment van de splitsing van de universiteit maar ook met het feit dat de bibliotheek van KU Leuven in feite een combinatie van 24 bibliotheken over heel Vlaanderen is⁶⁴. Er is slechts 1 werk van Van Hasselt naar het Nederlands overgezet geweest⁶⁵. Dit werk vindt men enkel terug bij EHC, KU Leuven en UA, waarbij EHC er uitspringt met het aantal edities. Ten slotte valt nog op dat ULiège een relatief groot aantal werken heeft van Van Hasselt ten opzichte van de andere Waalse bibliotheken. Dit lijkt geen

⁶⁴ Zie <https://bib.kuleuven.be/over-ons/geschiedenis-toerisme>, geraadpleegd op 08/08/2018

⁶⁵ *Het gouden boekken*, A. Van Hasselt, Brussel: Jamar, 1845.

op het eerste zicht aanwijsbare reden te hebben; het gaat wel degelijk om primaire literatuur.

Jean-Baptiste De Corte (Sint-Lievens-Houtem, 1811-1873)

- Anet: 1 titel

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
1	0	1

- UniCat: 2 titelbeschrijvingen

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
1	0	1

KADOC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
1	0	1

Cijfers geraadpleegd op 08/08/2018

Van de Vlaamse priester **Jean-Baptiste De Corte** (1811-1873), die in het Frans en het Nederlands publiceerde en o.a. leraar was van Guido Gezelle, bezit UA geen origineel Franstalig werk en EHC enkel de eerste druk van zijn *Petit abrégé de l'Ancien Testament*, dat meer didactisch dan literair van aard is. Geen enkele andere universiteitsbibliotheek heeft een werk van J-B. De Corte dat hij oorspronkelijk in het Frans schreef. Enkel bij KADOC (Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving) bezitten ze een exemplaar van zijn versie van het Oude Testament, wat gezien het onderzoekdomein van deze instelling logisch lijkt. Zijn *Herménégilde, dialogue tragique* (1848) is in geen enkele bibliotheek verkrijgbaar. Hier zijn ook nooit Nederlandse vertalingen van gemaakt.

Eugène Dubois (Antwerpen, 1827-1870)

- Anet en UniCat: 2 titelbeschrijvingen

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
2	0	2

UA		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
1	0	1

KU Leuven		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
1	0	1

Cijfers geraadpleegd op 08/08/2018

De Antwerpse dichter Eugène Dubois (1827-1870) is in de vergetelheid geraakt en dat reflecteert zich in de bibliotheekcatalogi, bovenop een mogelijke naamsverwarring met de bekendere Nederlandse paleontoloog Eugène Dubois (1858-1940)⁶⁶. Geen enkele bibliotheek buiten EHC bezit meer dan 1 werk van Eugène Dubois, en *Penser et oublier* (1855) lijkt enkel in EHC vindbaar te zijn.

Henri-Guillaume Moke (Le Havre, 1803 - 1862)

- Anet: 48 titelbeschrijvingen

EHC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
39	3	36

UA-SC		
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig
18	1	17

- UniCat: 223 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
41	3	38	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
60	4	55	1

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
55	3	52	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
18	1	17	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	0	12	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	0	8	0

⁶⁶ We hebben met wat zoekwerk kunnen uitmaken welke werken van de hand van de Antwerpse E. Dubois zijn via Gallica.fr, dat zijn *Œuvres complètes* met voorwoord van Gustave Lagye online aanbiedt, zie <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6136692f/f25.item.textelimage>, geraadpleegd op 08/08/2018.

Henri Moke was professor in Brugge en Gent en auteur van historische romans met Belgische en voornamelijk Vlaamse thema's. Als grondlegger in zijn historische romans van de *mythe nordique*⁶⁷ en dus van één van de fundamentele kenmerken van de Belgische Franstalige letteren is hij redelijk goed vertegenwoordigd in EHC met 39 titelbeschrijvingen. Het is relatief moeilijk om uit te maken welke van zijn werken fictie en welke wetenschappelijk zijn: dit cijfer is bekomen na filtering van werken die de titel 'Précis d'histoire', 'Manuel' of 'Grammaire' droegen. Twee van de drie Nederlandstalige werken in EHC zijn eerste drukken en ook binnen de Franstalige werken bestaan een aantal eerste drukken.

UGent en KU Leuven bieden op het eerste zicht meer titels aan van Henri Moke, maar ook hier geldt dat ze hoofdzakelijk wetenschappelijke werken of secundaire literatuur verzamelen. KU Leuven daarenboven bezit verschillende edities van twee verschillende titels, terwijl UGent een aantal historische romans heeft die EHC niet kan aanbieden. Deze zouden mogelijk aangeschaft kunnen worden: *Philippine de Flandre* of een heruitgave van *Le Gueux de mer* uit 2005 bij Jourdan éditeur, beide werken met een uitsluitend Vlaams thema die de befaamde *Mythe nordique* gevoed hebben en voorzeker als inspiratiebron hebben gediend voor o.a. Charles De Coster en Eugène Van Bommel.

UGent is de enige bibliotheek die een Engelstalige versie aanbiedt van literair werk van H. Moke. Het merendeel van zijn leven bracht Moke in Oost-Vlaanderen en voornamelijk Gent door, wat een verklaring kan zijn voor het hogere aantal werken aanwezig in de universiteitsbibliotheek aldaar. Hetzelfde geldt voor KU Leuven, wegens zijn studies die hij daar tot voltooiing bracht.

Al bij al valt ook hier op te merken dat EHC niet hoeft onder te doen voor andere bibliotheekcollecties: 3 Nederlandstalige werken in eerste druk van een nagenoeg vergeten auteur (zijn werken zijn niet meer heruitgegeven na zijn dood) bovenop de 38-tal werken in de originele taal zijn redelijk representatief voor het oeuvre van H. Moke.

Jules de Saint-Genois (Sint-Kwintens-Lennik, 1813-1867)

- Anet: 62 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
51	16	35	0

⁶⁷ Klinkenberg verwoordt het zo in "La production littéraire en Belgique francophone. Esquisse d'une sociologie historique", *Littérature*, n° 44, december 1981, p. 33-50: "L'originalité de la littérature de l'époque réside donc en ceci que, tout en utilisant la langue et donc les écritures littéraires françaises, cette participation est vécue sur le mode de la dénégation : rejet – purement verbal – de l'influence française, révérence particulière pour le romantisme allemand, transposition de techniques littéraires germaniques, etc. (...) Cette « vision nordique » va influencer tout le cours de la littérature française de Belgique jusqu'au début du XXe siècle, au point que la formule nordicité + langue française pourra être le résumé de tout le discours sur cette littérature. Un facteur important intervient pour faire de cette vision un pur mythe, dans la plénitude du terme. C'est la coupure radicale instaurée au sein même de l'ethnie flamande par le clivage des langues, coupure propice à l'élaboration d'une imagerie complexe prenant pour support les caractéristiques projetées sur une communauté culturelle dont la couche populaire est conçue comme l'expression la plus brute." Hij laat in een voetnoot optekenen dat deze mythe nog steeds doorwerkt : « Il est à noter que la réception française de la littérature belge continue, de nos jours, à être affectée par la vision nordique. »

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	2	12	0

- UniCat: 266 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
50	15	35	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig (lat)
92	25	61	6

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
43	9	34	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
9	0	90	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

Cijfers geraadpleegd op 08/08/2018

Gentenaar Jules de Saint-Genois was pleitbezorger van de Vlaamse taal en schreef romans en kortverhalen in het Frans en het Nederlands. De meeste van zijn Franstalige werken werden ook vertaald naar het Nederlands. Het is dus belangrijk op te merken dat de opdeling Franstalig/Nederlandstalig hier niet alleen slaat op vertalingen maar ook en voornamelijk op werken die hij zelf in het Nederlands heeft geschreven én werken die hij zelf heeft vertaald van het Nederlands naar het Frans.

Het is spijtig genoeg niet mogelijk om zoals bij Jean-Baptiste De Corte(cf. *supra*) uit te vissen welke werken oorspronkelijk Franstalig en welke Nederlandstalig waren omdat hij bij elk werk als primaire auteur wordt vermeld en nergens een vertaler aangeduid staat, hoewel we van een (beperkt) aantal werken weten in welke taal hij die oorspronkelijk had geschreven.

Zijn invloed in geheel België was veel groter dan we ons tegenwoordig kunnen inbeelden: de naar hem vernoemde *Prix baron de Saint-Genois* wordt iedere vijf jaar uitgereikt door de (Franstalige!) *Académie Royale de Belgique* aan een Nederlandstalig (!) historisch of literair werk.

Binnen Anet heeft EHC beduidend meer titelbeschrijvingen van Saint-Genois dan UA-SC of andere bibliotheken. Het relatief grote verschil tussen EHC en UGent wordt verklaard doordat Jules de Saint-

Genois een Gentenaar was én het merendeel van zijn werken bij een Gentse uitgeverij zijn verschenen, wat het aanschaffen ervan vergemakkelijkte.

Al bij al bezit EHC een representatieve collectie fictie van de hand van Jules de Saint-Genois en ten opzichte van UGent zijn er verhoudingsgewijs net iets meer Nederlandstalige werken dan Franstalige (30% in EHC tegenover 27% in UGent) aanwezig.

Een laatste opmerking: er bestaat opvallend genoeg geen overlapping tussen de werken die EHC bezit en die van UGent. Dit kan te maken hebben met de manier waarop de werken gecatalogeerd staan (zo vinden we het voorbeeld van hetzelfde werk dat in de titel ofwel 'XVIe' of '17e' vermeldt) maar evenzeer met de verschillende edities die iedere bibliotheek aangeschaft heeft.

Félix Bogaerts (Brussel, 1805-1851)

- Anet: 38 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
34	7	23	5

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
18	4	14	1

- UniCat: 117 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	6	24	5

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	4	16	5

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	3	15	1

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
16	3	12	1

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	0	4	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

UCL			
------------	--	--	--

Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

Cijfers geraadpleegd op 09/08/2018

Félix Bogaerts woonde vanaf 1834 in Antwerpen, op het moment dat hij zijn succesrijke literaire carrière aanvangt. Bij leven worden zijn werken in het Nederlands vertaald en vanaf 1845 verschijnen er originele Nederlandstalige werken van zijn hand met Antwerpse thema's. Als succesvol Antwerps auteur en één van de eerste officiële Belgen die zowel in het Nederlands als in het Frans schreef, is Félix Bogaerts een interessant figuur voor EHC. Dat vertaalt zich dan ook in cijfers gelijkaardig aan die van andere vroeg-Belgische auteurs.

De optelling voor EHC en UA lijkt niet te kloppen (7 NL + 23 FR + 5 anderstalig = 35 en niet 34) maar dit komt doordat één van de werken van F. Bogaerts tweetalig is uitgegeven en dus dubbel geteld wordt. Hier geldt wederom ook de nuance dat Félix Bogaerts zowel in het Frans als in het Nederlands heeft geschreven en een definitieve bibliografie niet voorhanden is, hoewel we een relatief duidelijk maar subjectief overzicht terugvinden in *La Littérature française contemporaine* door C. Louandre en F. Bourquelot⁶⁸.

Het is zeer opvallend dat KBR slechts 5 werken in het bezit heeft. Dit zal vermoedelijk komen doordat de depotplicht pas sinds 1966 van kracht ging en er sindsdien geen werken van Bogaerts meer vertaald of heruitgegeven zijn.

Er is geen overlapping met de collectie van KU Leuven, in de eerste plaats omdat dezelfde werken geheel anders catalografisch omschreven zijn. Tegenover KU Leuven blijkt dat EHC wel iets minder theaterstukken van Bogaerts in haar bezit heeft. (Zie bijlage 1 voor specifieke titels). EHC bezit in ieder geval de meeste Nederlandstalige werken van Bogaerts (het gaat hier ook voor de helft om vertalingen van origineel Franstalige werken van zijn hand).

Charles De Coster (München, 1827-1879)

- Anet: 254 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere (vnl. Duits)
228	58	78	92
	25 %	34 %	41 %

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere (vnl. Duits)
59	25	27	7
	42 %	46 %	12 %

- UniCat: 607 titelbeschrijvingen

⁶⁸ Louandre, C. & Bourquelot, F. (1846), *La littérature française contemporaine, 1827-1844, tome 2*. Parijs : Félix Daguin éditeur.

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere
221	57	71	93
	26 %	32 %	42 %

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere
121	23	66	32
	19 %	55 %	26 %

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere
106	31	52	23
	29 %	49 %	22 %

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere (vnl. Duits)
54	19	25	10
	35 %	46 %	19 %

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere (vnl. Duits)
33	3	27	3
	9 %	82 %	9 %

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere (vnl. Duits)
19	1	18	0
	5 %	95 %	0 %

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Andere (vnl. Duits)
18	1	17	0
	6 %	94 %	0 %

Cijfers geraadpleegd op 08/08/2018

Om dit panorama van de vroeg-Belgische letteren af te sluiten moeten we nog langs de *incontournable* **Charles De Coster** (1827-1879), die na Henri Moke en Eugène Van Bommel de literaire Belgische mythe consolideert. Elk werk van zijn hand is geïnspireerd door Vlaamse verhalen, legendes, folklore en gewoontes.

Hoewel hij wordt gezien als vader van de Belgische Franstalige letteren, is hij ook van zeer groot belang voor een bewaarbibliotheek als EHC, juist door zijn keuze van onderwerpen en de manier waarop hij het bijvoeglijk naamwoord 'Vlaams', of '*flamand*', een connotatie meegegeven heeft die nog steeds echo's vindt in Frankrijk en de rest van Europa: een Belgische schrijver moet in de eerste plaats nog steeds getuigen van een 'Vlaamse' – lees: rebelse, speelse, burlleske, rabelaisiaanse of anderzijds mystieke- stijl om als Belgisch gekwalificeerd te worden volgens de Parijse criteria.

Het is nogal een klus om de primaire literatuur uit de enorme hoeveelheid werken van, rond en over Charles De Coster te distilleren. Het cijfer valt dus met een korrel zout te interpreteren: zo is er het

toneelstuk van Hugo Claus waar de Coster samen met Claus wordt vermeld als auteur. Na een eerste screening in Anet valt echter op dat dit één van de weinige uitzonderingen is: over het algemeen bevat de catalogus voornamelijk zijn *Légende d'Ulenspiegel* en zijn *Légendes flamandes* in het Frans en in vertaling.

Het is opvallend dat dit de eerste auteur is waarvan de werken consequent heruitgegeven en dus ook verzameld blijven worden door de verschillende bibliotheken doorheen de jaren: ieder decennium wordt goed vertegenwoordigd. Wat nog in het oog springt is dat EHC zeer veel vertalingen in het Duits, Russisch, Tsjechisch, Engels en andere Europese talen aanbiedt (41 %) meer dan het aantal Nederlandstalige of Franstalige werken⁶⁹. De Uilenspiegel-collectie is dan ook een grote troef van EHC.

Op UniCat springt EHC er merkbaar bovenuit, gevolgd door KBR en KU Leuven. De meeste bibliotheken verzamelen in de eerste plaats Franstalige werken van De Coster, maar het aantal Nederlandstalige werken en vertalingen in nog een andere taal is ook altijd hoog. Dit laatste geldt echter niet voor UCL, waar men nagenoeg alleen maar Franstalige werken verzamelt.

Als we van dichterbij naar zijn twee belangrijkste werken kijken, zien we dat EHC samen met KBR en ULB de meest consequente verzamelaars zijn van verschillende edities. Zo is de eerste editie van *Légendes flamandes* terug te vinden bij EHC, KBR en ULB. De eerste, ongecorrigeerde druk van *La Légende d'Ulenspiegel* bevindt zich enkel in UGent, de tweede gecorrigeerde is wel aanwezig in EHC.

Conclusie

Op basis van bovenstaande gegevens kunnen we concluderen dat EHC voor de beginperiode van de Belgische Franstalige letterkunde een groot aanbod aan werken heeft. De cijfers liggen ofwel hoger ofwel gelijk met deze in andere bibliotheken doorheen België. Zo staat EHC voor 4 van de 11 auteurs op de eerste plaats wat betreft het aantal aanwezige titelbeschrijvingen en voor de andere vijf op de tweede of de derde plaats. Zeker ten opzichte van UA, als recente universiteit, biedt EHC een **vollediger panorama aan vroeg-Belgische Franstalige literatuur**. KU Leuven en UGent zijn de bibliotheken waarmee EHC zich het best kan vergelijken voor deze tijdsperiode – een **opvallende afwezigheid is in de meeste gevallen wel de KBR** (enkel bij Charles De Coster en Eugène Van Bommel lijkt deze bibliotheek van tel te zijn voor deze periode) maar dit heeft dan ook te maken met het feit dat een zeer groot deel van hun collectie nog steeds enkel ter plaatse via fiches vindbaar is.

1881-1920: begin van de Belgische Franstalige letteren

“Vers 1880, l’art devient enfin création [...] et les gens commencent à regarder, à écouter et à lire les œuvres de leurs compatriotes”⁷⁰.

De vraag is of dit weerspiegeld wordt in de collectie van EHC en de andere Belgische bibliotheken. Met namen als G. Rodenbach, M. Maeterlinck, E. Verhaeren en G. Eekhoud biedt zich een generatie schrijvers aan die op volledig Belgisch grondgebied geboren zijn en internationale bekendheid zullen

⁶⁹ Dit komt in eerste instantie door de Collectie Uilenspiegel van Roger Gheyselinck, in 2011 overgedragen aan EHC, waar o.a. zeer veel vertalingen van het meesterwerk van Charles De Coster te vinden zijn. Zie: <http://anet.be/record/opaccoloiehc/co:ehc:90>.

⁷⁰ Toussaint, Pascale, *C'est trop beau! Trop! Cinquante écrivains belges : anthologie thématique*, Bruxelles : Edition Samsa, 2015

genieten. Van deze schrijvers is ook veel meer bio- en bibliografische informatie voorhanden, wat maakt dat volgens een voorzichtig geformuleerde hypothese er meer werken van deze auteurs aanwezig zouden moeten zijn in de bibliotheekcatalogi.

Louis Van Keymeulen (Antwerpen, 1842-1915)

- Anet: 8 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	1	7*	0

*waarvan 1 vertaling uit het Nederlands naar het Frans door L. Van Keymeulen

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

- UniCat: 13 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	1	7	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

Cijfers geraadpleegd op 09/08/2018

Louis Van Keymeulen, door Jan Lampo “de volstrekt vergetene” bijgenaamd⁷¹ (men weet enkel met zekerheid dat hij professor aan de Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen was) , schreef enkel in het Frans, hoewel hij met zekerheid ook het Nederlands beheerste (in EHC vinden we 1 vertaling uit het Nederlands van hem terug). Deze tegenwoordig vergeten auteur publiceerde nochtans in de gerenommeerde Parijse *Revue des Deux Mondes*⁷², wat duidt op zijn belang op dat moment in de literaire wereld.

EHC heeft op het eerste zicht weinig werken van deze Antwerpenaar, maar ten opzichte van de universiteitsbibliotheken is dit cijfer 8 zelfs hoog. De KBR heeft geen enkel werk van de hand van Louis Van Keymeulen en het enige werk dat KU Leuven bezit is een historisch non-fictieboek in samenwerking met o.a. Louis Van Keymeulen. Zij bezitten dus geen enkel werk van deze “volstrekt vergetene”. Met dank aan J. Lampo’s artikel (cf. *supra*), waarin hij daarenboven vermeldt dat hij, *faute de mieux*, bij EHC heeft aangeklopt om werk van Louis Van Keymeulen te raadplegen, kunnen

⁷¹ Lampo, J. (2012). Louis Van Keymeulen (1842-1915), de volstrekt vergetene. Geraadpleegd op 09/08/2018: <https://janlampo.com/2012/11/03/literatuur-louis-van-keymeulen-1842-1915-de-volstrekt-vergetene/>

⁷² Zie zijn artikel over Multatuli op <http://www.revuedesdeuxmondes.fr/article-revue/multatuli/>. Er is geen publicatiedatum beschikbaar.

we een bibliografische lijst opstellen en merken we op dat EHC in ieder geval alle werken gecatalogeerd heeft staan die beschikbaar zijn.

Camille Lemonnier (Elsene, 1844-1913)

- Anet : 188 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
156	12	137	7

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
45	1	44	0

- UniCat : 919 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
162	13	142	7

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
156	0	156	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
155	4	148	3

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
101	2	99	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
93	1	88	4

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
89	3	84	2

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
88	0	87	1

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
50	0	49	1

Cijfers geraadpleegd op 09/08/2018

Camille Lemonnier wordt vaak in één adem genoemd met Charles De Coster - Marc Quaghebeur noemt hem "*l'autre fondateur de notre littérature*"⁷³, de advocaat en letterkundige Edmond Picard loofde hem omdat hij "*travaille à l'édifice sans cesse grandissant de la littérature belge*"⁷⁴. Zijn Frans klinkende naam verbergt echter zijn Vlaamse identiteit, gezien hij grootgebracht is door zijn Vlaamse grootouders. Zelf zegt hij: "*Je suis par intermittences tantôt Flamand, tantôt Wallon de mes ascendances*"⁷⁵. In feite valoriseerde hij een Nederlandstalige literatuur voor België meer dan een Franstalige. Nochtans bleef hij zelf alleen maar in het Frans schrijven (hoewel met opvallende flandricismen), maar zijn thema's waren zo goed als altijd tot meerdere eer en glorie van Vlaanderen.

Hij wordt hier voornamelijk uitvoerig onderzocht omwille van zijn volledige vereenzelving met de Belgische Franstalige letterkunde van dat moment. Voortzetter van Charles De Coster, succesrijk, een tikkeltje scandaleus, bevriend met of bekend bij de grote namen van het moment en door Rodenbach gelauwerd als de "*Maréchal des Lettres*" van België.

EHC heeft wederom de grootste collectie binnen België. Camille Lemonnier wordt hier dan ook consequent verzameld: de meest recente heruitgave (2013) buiten één onder de radar gebleven uitgave van een kleinere uitgeverij (zie *bijlage 1*), bevindt zich in EHC. De bewaarbibliotheek heeft ook zes uitgaven in het Tsjechisch van Camille Lemonnier, edities die in België nergens anders vindbaar zijn, en toneelbewerkingen van enkele van zijn romans.

Op basis van een volledige bibliografie hebben we zo kunnen uitmaken dat EHC nagenoeg alle werken van Lemonnier bezit⁷⁶, en vrijwel consequent de eerste edities. De 12 Nederlandse vertalingen van werk van Lemonnier zijn ook een referentie want elders zo goed als onvindbaar.

Georges Eekhoud (Antwerpen, 1854-1927)

- Anet: 201 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
179	21	134	14

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
72	9	61	2

- UniCat: 616 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
163	24	115	24

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
106	10	91	5

⁷³ Quaghebeur, M. (1998) *Balises pour l'histoire des lettres belges de langue française*, Brussel: Labor, p.37.

⁷⁴ Picard, Edmond (1901) *L'homme en amour*, préface, Parijs : société d'éditions littéraires et artistiques (deze editie is aanwezig in EHC).

⁷⁵ Lemonnier, C. (1945, postuum). *Une Vie d'écrivain. Mes souvenirs*. Brussel : Labor.

⁷⁶ Behalve twee werken en enkele edities van andere werken, zie bijlage 1.

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
77	2	72	3

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
65	0	64	1

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
59	8	49	2

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
58	0	58	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
56	2	54	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
45	4	41	0

Cijfers geraadpleegd op 10/08/2018

Georges Eekhoud schreef om redenen die te maken hadden met prestige in het Frans, maar heeft nooit zijn Vlaamse origine verloochend. Zo schreef hij enkele populaire romans in het Nederlands en schreef hij stukken voor de Vlaamse pers. Maar hij is wel het meest bekend voor zijn Franstalige romans en als één van de officieuze medeoprichters van *La Jeune Belgique*⁷⁷.

EHC lijkt de rol van deze scandaleuze schrijver in het Franstalige literaire België en Antwerpen van toen juist in te schatten; zijn bibliotheekcollectie die het deels⁷⁸ als schenking kreeg van Alfons Goethals is volledig ontsloten en EHC bezit alle werken van Eekhoud (ook die geschreven onder pseudoniem Gabriël D'Estranges) in nagenoeg alle mogelijke edities. Eekhoud vertaalde zelf een aantal werken uit het Engels en het Nederlands: ook deze zijn zo goed als volledig aanwezig in EHC (degene die EHC niet bezit zijn kunstboeken en vallen dus niet onder het primaire collectiebeleid). Ten slotte werd ook duidelijk dat Nederlandse vertalingen van Eekhouds werk ook in grote en misschien wel volledige mate aanwezig zijn.

Georges Rodenbach (Doornik, 1855-1898)

- Anet: 76 titelbeschrijvingen

⁷⁷ Zie voetnoot 13

⁷⁸ Een groter deel van deze bibliotheek is overgeheveld aan AML: « *Pour ce qui est de la bibliothèque personnelle de Georges Eekhoud (près de 700 volumes dont des premières éditions, des exemplaires reliés et dédiacés), elle fut léguée en 1972 par le petit-neveu de l'écrivain, Georges Goethals (fils d'une nièce de Cornélie, l'épouse de Georges Eekhoud) à la Bibliothèque royale qui l'a déposée aux AML* », <http://fonds.aml.cfwb.be/liste?c=ISAD%2000164>, geraadpleegd op 21/08/2018.

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
63	5	47	11

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	1	23	0

- UniCat: 310 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
67	5	51	11

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
60	4	51	5

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
55	2	49	4

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
47	0	47	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
32	0	31	1

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
31	1	29	1

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
31	2	27	2

Cijfers geraadpleegd op 10/08/2018

Gezien zijn vroege dood en bijgevolg relatief kleine oeuvre is het opvallend hoe veel werken EHC van Georges Rodenbach in het bezit heeft. Hij heeft dan ook een korte en krachtige carrière gemaakt in Parijs en wordt ook nu nog bestudeerd aan Franse universiteiten als één van de weinige Belgische Franstalige schrijvers net als Maurice Maeterlinck en Emile Verhaeren.

Hoewel KBR dicht bij EHC aanleunt qua cijfers, valt op dat bijna een kwart secundaire literatuur of briefwisseling is (die gecategoriseerd staan onder type 'book'), terwijl bij EHC maar een stuk of vijf werken niet onder de noemer 'primaire literatuur' vallen.

Interessant is wederom dat EHC veel werk heeft van G. Rodenbach in andere talen, die andere bibliotheken niet bezitten, zoals *Bruges-La-Morte* in het Hebreeuws, Portugees, Tsjechisch en het

Bulgaars. Het heeft ook de grootste (en tevens volledige) collectie Nederlandstalige versies van boeken van G. Rodenbach. Bij de Franstalige universiteitsbibliotheken valt dan weer op dat er amper andere werken van G. Rodenbach worden verzameld dan die in de originele taal. Alle uitgaven die EHC verzameld heeft zijn een eerste druk; de werken die ontbreken (een vijftal) worden opgelijst in bijlage.

Emile Verhaeren (Sint-Amands, 1855-1916)

- Anet: 321 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
262	22	213	27

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
82	5	73	7

- UniCat: 1 319 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
272	26	207	39

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
269	21	223	25

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
200	11	180	9

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
122	1	119	2

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
109	1	107	1

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
90	4	84	2

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
89	0	88	1

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
67	0	66	1

Cijfers geraadpleegd op 10/08/2018

Wegens een donatie door René Vandevor aan het Museum Plantin-Moretus bezit deze instelling momenteel 48 manuscripten, 836 werken en een zeer groot aantal brieven, foto's, tekeningen en beelden van en over Verhaeren.⁷⁹ Deze zijn echter lang niet allemaal gecatalogeerd; op UniCat verschijnen slechts 168 titelbeschrijvingen onder MPM.

Door dubbele beschrijvingen en voornamelijk een groot aantal bloemlezingen zijn er in UniCat zeer veel titelbeschrijvingen van de grote Vlaamse Franstalige dichter Emile Verhaeren aanwezig. Bij de onderverdeling per bibliotheek valt toch weer op dat EHC meer werk heeft van Verhaeren dan de andere Belgische bibliotheken. Voornamelijk tegenover de Franstalige bibliotheken is dit verschil tekenend. KU Leuven kan met 223 titelbeschrijvingen uitpakken met de grootste collectie werken in de originele taal van E. Verhaeren, terwijl EHC ook de nadruk legt op het systematisch verzamelen van Nederlandstalige uitgaven en deze, verschenen in andere talen (van Tsjechisch tot Spaans).

Met behulp van de bibliografische lijst opgesteld door Emile Verhaeren Museum⁸⁰ kunnen we concluderen dat EHC net niet alle gepubliceerde dichtbundels en theaterstukken aan kan bieden (cf. *bijlage 1*), hoewel de missende stukken werken zijn die in beperkte oplage en dus voor een select publiek gedrukt zijn geweest.⁸¹

Een lijst van de verschillende edities van E. Verhaerens werk is niet vindbaar, hoewel we op het eerste zicht kunnen vaststellen dat er veel edities van ieder belangrijk werk van Verhaeren beschikbaar zijn in EHC. Daarenboven zijn een groot aantal vertalingen van het oeuvre van Emile Verhaeren van de hand van Stefan Zweig in de catalogus terug te vinden.

Neel Doff (Buggenum, 1858-1942)

- Anet: 29 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	11	15	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	2	6	0

- UniCat: 94 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	9	15	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
23	0	23	0

⁷⁹ De Nave, Francine (1987). *Le Salon Emile Verhaeren : donation du président René Vandevor au musée Plantin-Moretus à Anvers*, Antwerpen : Museum Plantin-Moretus.

⁸⁰ Zie <http://www.emileverhaeren.be/fr/biographie/liste-des-oeuvres-publiees> , geraadpleegd op 10/08/2018.

⁸¹ Zo is er *Le Crime allemand*, 1915, Paris, Maison du Livre. In de colofon leest men : « Il a été tiré de cet Ouvrage/ Cent Exemplaires sur papier du Japon/ pour les Bibliophiles ».

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
17	3	11	3

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	1	13	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	4	4	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	2	6	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
7	1	6	0

Geraadpleegd op 10/08/2018

Neel Doff had de Nederlandse nationaliteit, maar leefde vanaf haar kindertijd al in België. Ze wordt o.a. door Ann-Mari Gunnesson beschouwd als Vlaamse Franstalige schrijfster⁸². In de collectie van EHC zijn alle naar het Nederlands vertaalde werken van schrijfster Neel Doff te vinden. Hoewel ze vertaald is naar het Russisch, Spaans, Engels en Duits heeft EHC (net zo min als de andere bibliotheken) voor deze talen geen versies van haar romans. Dit zal komen door haar “hybride” nationaliteit; tot nu toe heeft noch België noch Nederland haar opgenomen in de nationale literatuurgeschiedenis. Het lijkt in ieder geval wel dat EHC haar opvolgt omwille van haar langdurige verblijf in Antwerpen: EHC heeft zodoende (als enige bibliotheek) haar allereerste werk, *J'avais un cousin matelot*, uit 1905, tot en met de nieuwste heruitgave van haar bekende roman *Jours de famine et de détresse* uit 2016.

Max Elskamp (Antwerpen, 1862-1931)

- Anet: 48 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
45	3	42	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
17	0	17	0

- UniCat: 269 titelbeschrijvingen

⁸² Gunnesson, A-M (2001), Les écrivains flamands et le champ littéraire en Belgique francophone. Göteborg, *Acta Universitatis Gothoburgensis*, coll. Romanica Gothoburgensia – XLVIII, 244 p.

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
51	4	44	3

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
59	0	59	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
41	2	38	1

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
38	0	38	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
28	0	28	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	0	22	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
20	0	20	0

Cijfers geraadpleegd op 10/08/2018

Aan de zijden van M. Maeterlinck, E. Verhaeren, C. Van Lerberghe en G. Rodenbach wordt Max Elskamp beschouwd als een grote symbolistische dichter. Hoewel hij veel werken uit eigen beheer en dus in zeer kleine oplage heeft uitgegeven, zijn deze toch terug te vinden in EHC (zie bvb. het *preciosum l'Eventail japonais*⁸³).

Alle mogelijke uitgaven, behalve het postuum uitgegeven *Effigies* (Zie *bijlage 1*) van M. Elskamps oeuvre zijn aanwezig in EHC en zouden dus een complete bibliografische lijst kunnen vormen. Ook de twee (enige) Nederlandse vertalingen van M. Elskamps *Rue Saint-Paul* en *Le Calvaire* bevinden zich in EHC.

De meeste dichtbundels van Elskamp bevinden zich in Nederlandstalige bibliotheken, wat een voorbeeld kan zijn van hoe ook de Franstalige literatuur in Vlaanderen haar weg kan vinden, zo lang men zich op andere vlakken dan het linguïstische met de schrijver of zijn thema's kan identificeren. Deze opmerking lijkt naarmate we meerdere schrijvers bestuderen meer en meer van toepassing te zijn.

Maurice Maeterlinck (Gent, 1862-1942)

- Anet: 390 titelbeschrijvingen

⁸³ <https://anet.be/record/opacehc/c:lvd:658613/N> , geraadpleegd op 10/08/2018

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
267	39	164	64

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
118	7	109	2

- UniCat: 2 121 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
266	39	162	65

CaGeWeb			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
568	41	249	278

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
293	10	232	51

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
220	12	200	44

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
158	16	128	14

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
155	0	151	4

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
149	0	142	7

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
126	2	122	2

Cijfers geraadpleegd op 10/08/2018

De Gentenaar Maurice Maeterlinck zou *a priori* het best vertegenwoordigd moeten zijn in de Gentse bibliotheken. Een cijfer dat hoog boven de 266 titelbeschrijvingen van EHC uittorent: 568 titelbeschrijvingen in CaGeWeb. Deze "Catalogus van Gentse Wetenschappelijke bibliotheken" verenigt 20 bibliotheken (met uitzondering van de universiteitsbibliotheek) online.

Als we via hun specifieke catalogus opzoekwerk verrichten, kunnen we opmerken dat het zeer hoge aantal werken van Maeterlinck ligt aan het Museum Arnold vander Haeghen, dat het Kabinet

Maurice Maeterlinck beheert, met o.a. de persoonlijke bibliotheek van de schrijver. Omdat bij het catalogeren de werken van KBR vaak geen taal toegekend krijgen hebben we de gehele lijst overlopen. Zo kwamen we erachter dat er een vijftigtal brieven tussen zaten. Dit cijfer hebben we dan aangepast om een juister eindbeeld te krijgen. Dit bleek niet het geval te zijn voor KU Leuven en zelfs niet voor CaGeWeb, die alle kleine en grote edities, bloemlezingen en monografieën van en over de Nobelprijswinnaar verzamelen.

Hier valt in alle geval op dat EHC voor het eerst beduidend minder werken heeft van een Vlaamse Franstalige schrijver dan andere bibliotheken. Anderzijds lijkt het belangrijk om CaGeWeb eruit te filteren, gezien deze werken niet direct raadpleegbaar zijn. Wat daarna opvalt, is dat EHC het grootste aantal Nederlandstalige werken van M. Maeterlinck kan aanbieden, terwijl de KU Leuven voornamelijk op Franstalige werken focust. Frappant is wederom, dat de bibliotheken uit Franstalig België ver na de Vlaamse komen. Zij verzamelen ook geen Nederlandse vertalingen.

Marguerite Coppin (Brussel, 1867-1931)

- Anet: 2 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
0	0	0	0

- UniCat: 8 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

Cijfers geraadpleegd op 13/08/2018

Lang gekend geweest als auteur van brave dichtbundels, werd Marguerite Coppin, afkomstig uit West-Vlaanderen (haar werken werden ook uitgegeven in Brugge en Oostende), later herkend als schrijfster van de sulfureuze, anoniem verschenen romans *Ressort cassé*, 1889, en *Le troisième sexe*, 1890. Ze verdween bij leven al uit het zicht van het literaire leven en lijkt nu compleet vergeten. In 2011 was er voor het eerst een heruitgave van haar *Ressort cassé*, die zich in verschillende bibliotheken bevindt (zie *bijlage 1*).

André Baillon (Antwerpen, 1875-1932)

- Anet: 56 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
42	12	30	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
28	6	22	0

- UniCat: 270 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
42	11	31	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
99	6	93	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
52	6	46	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
42	2	39	1

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
30	0	29	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	3	21	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
21	2	19	0

Cijfers geraadpleegd op 13/08/2018

In de *Biographie nationale* wordt gefocust op de tweezijdige identiteit van de getormenteerde Antwerpse schrijver André Baillon: « *Baillon est né d'un père d'origine française et d'une mère de pure souche anversoise : on s'accorde à considérer que son œuvre porte indiscutablement la marque de cette double ascendance* »⁸⁴. Als Antwerpenaar lijkt het logisch dat hij het meest aanwezig zou zijn in EHC, maar voor het eerst in dit overzicht heeft KBR dubbel zo veel werken van een Vlaamse

⁸⁴ Van Nuffel, R. (1965), André Baillon. *Biographie nationale de l'Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique*, tome 33.

Franstalige schrijver in bezit. Dit heeft vooral te maken met het feit dat A. Baillon sinds een tijdje een heropleving⁸⁵ kent en relatief veel vertaald en heruitgegeven wordt.

Sinds de jaren 2000 wordt de auteur ook gretig bestudeerd vanuit verschillende oogpunten (zie titels als *entre folie et littérature, inventer l'autre: mise en scène du sujet* of *les milieux éditoriaux de l'oeuvre d'André Baillon*). Deze uitgaven worden, conform de depotplicht, systematisch gedeponereerd bij KBR. Daarenboven organiseerde KBR in oktober 2007 een colloquium van twee dagen rond André Baillon, waarvan de "actes" zich ook in de bibliotheek bevinden.

EHC steekt er dan weer bovenuit qua vertalingen vanuit het Frans naar het Nederlands. In ieder geval zijn alle gepubliceerde titels van André Baillon (in het Frans én in Nederlandse vertaling) gecatalogeerd in EHC: dit wil zeggen dat KBR en KU Leuven voornamelijk een groter aantal edities per titel kan aanbieden. Deze volledige collectie zou enkel nog aangevuld kunnen worden met een themanummer van *Deus Ex Machina* rond A. Baillon en een *Traité de littérature* dat hij in een tijdschrift heeft gepubliceerd en waar men een bibliofiele versie van heeft gemaakt (zie *bijlage 1*).

Charles Bernard (Antwerpen, 1875-1961)

- Anet: 39 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
28	6	25	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	1	3	0

- UniCat: 361 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
37	8	29	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	6	47	17

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
21	1	20	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
16	3	13	0

⁸⁵ In 1998 verschijnt *De gigolo van Irma Ideaal. André Baillon, of een geschreven leven* van Frans Denissen, een biografie die genomineerd wordt voor de AKO literatuurprijs en zo de herwaardering van A. Baillon inluidt.

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
13	0	13	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

Cijfers geraadpleegd op 13/08/2018

Bevriend met Max Elskamp en gepassioneerd door de Vlaamse primitieven vindt Charles Bernard zijn plaats gemakkelijk terug in de Belgische (Vlaamse) Franstalige letteren. Hij zal dan ook ingehuurd worden om journalistiek verslag uit te brengen van een koninklijke expeditie in Brazilië⁸⁶.

Op UniCat is er veel verwarring mogelijk met andere personen die de naam “Charles Bernard” dragen; zo leek het in eerste instantie dat KU Leuven een stuk of 70 werken van Charles Bernard had, maar dit cijfer blijkt na grondig turven een stuk lager te liggen: 26. Zo hebben we dit voor iedere bibliotheek moeten doorvoeren, waaruit blijkt dat EHC alle dichtbundels en romans van Charles Bernard in haar bezit heeft. Deze zijn nooit in Nederlandse vertaling uitgebracht.

Vanaf 1902 brengt hij enkel nog essays en kritische werken over literatuur en schone kunsten uit. Van deze werken, prominenter aanwezig in andere bibliotheken dan zijn fictiewerken, kan EHC een mooie selectie voorleggen, waarvan een deel ook in het Nederlands.

Conclusie

Het is opvallend voor de periode 1881-1920 dat deze **Franstalige auteurs veel meer vertegenwoordigd zijn in de Vlaamse bibliotheken dan in de Waalse en Brusselse**, wat voornamelijk veel zegt over hoe een geografische afkomst, veel meer dan de benutte taal, bepaalt waar men het meest gewaardeerd wordt. Ook valt op dat de **Waalse universiteitsbibliotheken nagenoeg geen Nederlandstalige werken verzamelen van deze Vlaamse Franstalige auteurs, hoewel ze zo nu en dan wel een Engelstalige of Duitstalige versie in hun bezit hebben**.

KBR begint ten opzichte van de vorige tijdsperiode meer haar rol van Belgische bewaarbibliotheek te spelen (behalve dan voor de Nederlandse vertalingen van Franstalige werken) maar **in de meeste gevallen blijft EHC wel van het grootste belang voor deze deelcollectie Vlaamse Franstalige letterkunde**.

Daarenboven **verzamelt EHC zeer veel vertalingen naar andere talen** dan het Nederlands van deze Vlaamse en Belgische Franstalige schrijvers: ook op dat vlak biedt EHC een unieke collectie aan. Zeker **als we rekening houden met vergeten auteurs zoals Louis Van Keymeulen en Charles Bernard kan EHC een vollediger panorama van de Franstalige Belgische literatuur in de periode 1881-1920 voorleggen dan andere Belgische bibliotheken**.

1921-1950: bloeiperiode én ontkenning van de “Belgische Franstalige literatuur”

Deze periode, die het interbellum en de Tweede Wereldoorlog beslaat, is voor de Belgische Franstalige literatuur een bevestiging van haar kunnen: *“le roman “belge” accède à une sorte de*

⁸⁶ Bernard, C. (1921), *Où dorment les Atlantes*, Antwerpen : Le Dauphin.

maturité du fond et de la forme". Het gaat niet meer om enkele uitzonderingen: er worden zelfs nieuwe tradities gecreëerd die hun ingang vinden in de Vlaamse letterkunde net als in de Franstalige, zoals het genre van de fantastische literatuur, dat ook nu nog enkele vertegenwoordigers heeft. Net als in de rest van Europa verdwijnen de "scholen" (zoals bvb. de "romantische school") en worden de letteren minder dogmatisch en meer individueel bejegend. Maar tegelijkertijd keren de Belgische auteurs de rug naar de Vlaamse invloed; "*A partir de 1920, les relations entre poètes français et belges (...) se multiplient*". Deze beweging zal voornamelijk een hoogtepunt vinden in het surrealisme. Franz Hellens, bvb., probeert de Belgische literatuur een plaats te geven binnen de wereldliteratuur; "*tirer la littérature belge de son isolement*"⁸⁷.

Horace Van Offel (Antwerpen, 1876-1944)

- Anet: 53 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
46	1	45	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
21	0	21	0

- UniCat: 154 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
46	1	45	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
30	0	30	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	0	26	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
11	0	11	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
9	0	9	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
7	0	7	0

⁸⁷ Citaten en informatie in deze paragraaf uit *La littérature belge d'expression française*, zie voetnoot 11

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	0	5	0

Cijfers geraadpleegd op 13/08/2018

Horace Van Offel, broer van de in het Nederlands schrijvende Edmond Van Offel, maakte naam in Parijs met een dertigtal werken; hij was bevriend met Max Elskamp, Fernand Crommelynck en andere bekende figuren uit het literaire domein. Zijn boeken worden in verschillende talen vertaald en hij wordt bij leven beschouwd als de specialist van de historische roman. Als hoofdredacteur van *Le Soir* schrijft hij tijdens de Tweede Wereldoorlog artikelen tot meerdere glorie van A. Hitler, wat hem vanaf oktober 1944 zijn faam en zijn stoel bij de Académie royale kost⁸⁸. Dit zou een verklaring kunnen zijn van het in verhouding tot zijn enorme productie lage aantal werken aanwezig in de verschillende Belgische bibliotheken: aan zijn stijl zal het niet hebben gelegen⁸⁹.

Voor zover het mogelijk is een complete bibliografische lijst van Van Offels werken op te stellen, lijkt het dat EHC alle titels bezit; elk boek dat vermeld wordt in artikels over het schrijverschap van Horace Van Offel is in het bezit van EHC. Eén enkele vertaling van zijn werk, uit 1905, is verkrijgbaar: deze is enkel terug te vinden in EHC. Door het blijven verzamelen van het werk van deze gecontesteerde auteur bevestigt EHC haar positie als onafhankelijke bewaarbibliotheek van het gehele Vlaamse erfgoed. Zo stipuleert het collectiebeleid: "Publicaties worden in de collectie opgenomen op basis van de inhoud. Hun levensbeschouwelijke, politieke, religieuze of commerciële waarde is geen criterium."⁹⁰

Franz Hellens (Brussel, 1881-1972)

- Anet: 166 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
145	7	134	4

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
75	2	73	0

- UniCat: 953 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
156	7	143	6

⁸⁸ Dit wordt nader toegelicht in de biografie verschenen op de site van de Académie royale: <http://www.arlfb.be/composition/membres/vanoffel.html>, geraadpleegd op 13/08/2018

⁸⁹ In hetzelfde artikel van de Académie royale schrijft men: « *Autodidacte, il a peu à peu acquis un style d'une grande qualité. Il est au mieux de sa forme dans les épopées et les aventures hautes en couleurs de personnages en proie à des complots et à des intrigues* ».

⁹⁰ Zie Algemene criteria voor opname in de collectie in: *collectieplan Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience*, p.6

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
175	0	174	1

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
137	0	133	4

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
135	5	123	7

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
114	0	114	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
92	0	92	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
70	2	67	1

Cijfers geraadpleegd op 13/08/2018

Nauwelijks bekend in Vlaanderen (vandaar het bijzonder lage aantal Nederlandse vertalingen), maar wereldwijd een gelauwerd schrijver: Franz Hellens was niet enkel wat zijn onderwerpen betreft (enerzijds wordt hij beschreven als voorloper van het surrealisme en anderzijds behoorde hij toe tot een doorgedreven vorm van het realisme) een dubbelzijdig man. Hij bracht zijn jeugd door in Gent, en beschouwde de stad als zijn eerste inspiratiebron (zijn pseudoniem "Hellens" kwam ook van de naam van een handelszaak die hij dagelijks passeerde in Gent). Samen met Jean Ray en Thomas Owen, de "heilige Drievuldigheid" van de Belgische fantastische literatuur⁹¹, deelt hij ook deze dubbele Belgische identiteit die zijn weerslag vindt in hun fantastische verhalen.

Hij wordt sinds de jaren zeventig niet veel meer gelezen en dat valt dan ook op als we UniCat raadplegen; elk jaar gedurende zijn leven verschijnen er enkele tientallen werken van zijn hand, terwijl dit cijfer na zijn dood in 1971 opvallend verlaagt⁹².

EHC heeft minder werken dan ULB (Franz Hellens is geboren in Brussel), maar bezit de volledige collectie Nederlandstalige edities en enkele Tsjechische, Bulgaarse, Russische en Engelse uitgaven (Zie *bijlage 1* voor ontbrekende Franstalige werken).

⁹¹ De fantastische literatuur wordt zelfs gedefinieerd als het twijfelen, als een verhaal dat steeds dubbel opgevat kan worden, als het schipperen tussen twee werelden (de reële, rationele en de gevoelsmatige). Wat elk fantastisch verhaal met zich meedraagt is de capaciteit om het intellectuele evenwicht van het personage (en van de lezer) te verstoren. Zie o.a. Malrieux, J. (1992) *Le Fantastique*, Parijs: Hachette Supérieur.

⁹² V. Nabokov heft zelfs gezegd in een interview in 1971: "It is a shame that Franz Hellens is read less than that awful Monsieur Camus and even more awful Monsieur Sartre."

Marie Gevers (Edegem, 1883-1975)

- Anet: 151 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
139	22	103	14

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
55	11	44	0

- UniCat: 475 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
140	22	101	17

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
101	12	86	3

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
62	2	58	2

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
61	1	60	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
50	1	49	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
44	6	38	0

Cijfers geraadpleegd op 14/08/2018

Aangezien haar verhalen en dichtbundels zich steevast afspelen in de Scheldepolders en de Antwerpse Kempen, is het oeuvre van Marie Gevers van **groot belang voor het Vlaamse erfgoed**. Dit reflecteert zich dan ook in het bekomen cijfermateriaal: EHC steekt er met vlag en wimpel boven uit, qua originele Franstalige teksten én qua Nederlandse vertalingen (geen ontbrekende titels). Ook van haar werk als vertaalster van Nederlandstalige boeken is de collectie, naast 1 ontbrekende titel, compleet. Het gaat hier ook om al haar werk: romans, dichtbundels, essays maar ook jeugdromans en kinderboeken. EHC heeft deze werken consequent verzameld en doet dat nog steeds: in 2017 werd nog een groot lot opdrachtexemplaren aan en van Marie Gevers aangekocht. Enkel de jongste heruitgave van haar *Paix sur les champs* uit 2013 (van de collectie *Espace Nord*) ontbreekt.

Fernand Crommelynck (Parijs, 1886-1970)

- Anet: 32 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	2	21	2

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
11	3	8	0

- UniCat: 162 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	2	21	2

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	0	28	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	0	29	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
28	0	27	1

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	1	23	2

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	2	21	1

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
15	0	13	2

Cijfers geraadpleegd op 14/08/2018

De grote Vlaamse Franstalige expressionist Fernand Crommelynck maakte furore in Parijs met zijn kluchten. Het is echter opvallend dat er relatief weinig werken bestaan van de dramaturg in de Belgische bibliotheken: hij is met uitzondering van twee werken niet vertaald naar het Nederlands en heruitgaven van zijn werk zijn schaars, tenzij in bewerkingen van hedendaagse theatermakers.

Voor het eerst staat EHC redelijk laag in het aantal werken; UCL, ULiège, ULB én KU Leuven bezitten alle vier meer werken van F. Crommelynck, KBR heeft een gelijkaardig aantal. Nochtans mist er in EHC slechts 1 werk van Fernand Crommelynck; de andere bibliotheken zetten iets meer in op de

verschillende bewerkingen van zijn toneelteksten. Bovendien is het belangrijk te vermelden dat op UniCat minder makkelijk gefilterd kan worden: zo blijkt dat UCL als universitaire bibliotheek een aantal kritische teksten over Crommelynck verzamelt. (Zie *bijlage 1* voor de ontbrekende titel in EHC).

*Edgar Tant (Gent, 1886-1963)*⁹³

- Anet : 10 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
0	0	0	0

- UniCat : 75 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
39	1	38	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
13	0	13	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

Cijfers geraadpleegd op 14/08/2018

Een uitgebreide bibliografie van Edgar Tant vertelt ons dat deze vandaag volslagen onbekende Gentenaar⁹⁴ voornamelijk gedichten en theaterteksten schreef. Hij zou echter bekend zijn geweest in de Franse literaire kringen; hij heeft bvb. een aantal van zijn bundels (bvb. *Le rythme de la vie*, 1924), opgedragen aan de symbolistische schrijver “Saint-Pol-Roux, le Magnifique” en van één werk in de

⁹³ De karige informatie beschikbaar rond deze vergeten auteur wordt samengevat in verschillende blogposts van Mikael Lugan op www.lesfeeriesinterieures.blogspot.com, geraadpleegd op 14/08/2018.

⁹⁴ In die mate zelfs dat Henri-Floris Jaspers een “avis de recherche” uitvaardigde op de blog van *de Fondation ça ira!*, <http://caira.over-blog.com/article-avis-de-recherche-edgar-tant-68966714.html>, geraadpleegd op 14/08/2018.

lijst wordt vermeld dat het voorgedragen is geweest in het gerenommeerde Parijse Odeontheater⁹⁵. Hij is echter compleet vergeten en lijkt dat zelf te bevestigen en te voorspellen in *Exode*⁹⁶: « *En ces pages nous souhaitons retracer les impressions d'un poète belge exilé et les péripéties amenées par les difficultés d'une langue à peine entendue* ».

UGent heeft logischerwijs de meeste titels van de in Gent geboren Edgar Tant in haar bibliotheken (ze bezit ook het *Archief Edgar Tant*⁹⁷), waaronder zelfs 1 Nederlandse vertaling. Het cijfer van EHC wordt binnenkort verhoogd met de aankoop van *Quelques Poèmes* uit 1917 en komt daarbij dichterbij de 13 titelbeschrijvingen die KU Leuven bezit, maar een zeer groot aantal titels ontbreekt nog (Zie bijlage 1).

Jean Ray / John Flanders (Gent, 1887-1964)

- Anet: 160 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
130	33	95	2

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
48	3	44	1

- UniCat: 1 259 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
311	187	121	3

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
367	67	218	82

KADOC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
230	213	17	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
132	38	92	2

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
99	50	47	2

⁹⁵ *Les désolées. Poème dit par M. Pierre Morin au Théâtre national de l'Odéon de Paris*, Gand, Imprimerie Louis Vanmelle, 1945, in-8°, [10] p.

⁹⁶ Tant, E. (1919). *Exode*, Brussel: J. Lebègue et Cie.

⁹⁷ Zie <https://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:002006483?i=34&q=%22N%22&sort=title&type=archive>, geraadpleegd op 14/08/2018.

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
83	6	77	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
77	26	50	1

Cijfers geraadpleegd op 14/08/2018

Als magisch-realistisch schrijver oogst Jean Ray (pseudoniem voor Raymond Jean de Kremer) veel succes in Frankrijk; pas een twintigtal jaar na de publicatie van zijn bekendste roman *Malpertuis* (1943), krijgt hij ook erkenning in België. Geert Vandamme laat echter een grote kloof optekenen tussen Vlaanderen en Brussel/Wallonië⁹⁸: “*Terwijl zijn Franstalig oeuvre nog geregeld wordt herdrukt, wacht het gros van zijn Nederlandstalige werk (verschenen in talrijke periodieken) nog steeds op boekpublicatie. Het merendeel van zijn Franstalig oeuvre is bovendien nooit in het Nederlands vertaald*”.

De verschillen tussen de cijfers op Anet en op UniCat komen doordat Jean Ray ook gepubliceerd heeft onder de naam John Flanders. Als we op Anet op de auteursnaam Jean Ray OF John Flanders (beide zijn dus mogelijk) zoeken, bekomen we exact hetzelfde aantal dat in UniCat verschijnt. Aangezien het pseudoniem John Flanders diende voor zijn (oorspronkelijk) Nederlandstalige werk en dan meer specifiek voor de Vlaamse Filmpjes, hebben we dit pseudoniem in Anet achterwege gelaten; dit bleek echter niet mogelijk in UniCat.

Het feit dat de Leuvense instelling KADOC (Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving) zo veel werk van Jean Ray aanbiedt, is verklaarbaar door een in 2002 opgezette tentoonstelling rond de uitgeverijen van de Abdij van Averbode⁹⁹, die de Vlaamse Filmpjes publiceerde. Jean Ray, onder zijn andere pseudoniem John Flanders, heeft voor deze reeks meer dan 150 titels geschreven.

KBR heeft de meeste titelbeschrijvingen van Jean Ray; deze aanwinsten zijn bijna alle van na de invoering van de depotplicht, terwijl EHC zeer veel werken van voor 1966 in haar bezit heeft.

Een volledige bibliografie van Jean Ray opmaken is volgens zijn biografen een onmogelijke klus; hij heeft een honderdtal verschillende pseudoniemen gebruikt en men gaat ervan uit dat een aantal nog niet aan hem toegeschreven zijn. Op basis van verschillende beperkte overzichtslijsten kunnen we constateren dat EHC alle werken heeft die verschenen zijn onder de naam Jean Ray tijdens zijn leven. Een aantal postume verhalenbundels missen: zie *bijlage 1*.

Camille Melloy (Melle, 1891-1941)

- Anet: 64 titelbeschrijvingen

EHC

⁹⁸ Vandamme, G., *Jean Ray*. Literair Gent: lexicon van auteurs, geraadpleegd op 14/08/2018:

<http://literairgent.be/lexicon/auteurs/ray-jean/>

⁹⁹ Zie https://kadoc.kuleuven.be/tentoonstellingen/2002/tt_2002_02_averbode, geraadpleegd op 14/08/2018.

Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
45	7	38*	0

*waarvan 13 Franse vertalingen van Nederlandstalige werken van de hand van Camille Melloy

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
18	1	17*	0

*waarvan 3 Franse vertalingen van Nederlandstalige werken van de hand van Camille Melloy.

- UniCat: 240 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
45	7	38	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
68	6	61	1

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	1	21	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	0	22	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	0	14	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	1	7	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6	5	1	0

Cijfers geraadpleegd op 14/08/2018

De Oost-Vlaamse priester en dichter Camille de Paepe schreef onder de schuilnaam Camille Melloy in eerste instantie in het Nederlands en het Frans; een tijdje later besloot hij enkel nog in het Frans te schrijven, waarschijnlijk onder invloed van de Franse auteurs van de *Renaissance littéraire catholique*¹⁰⁰ zoals François Mauriac of Paul Claudel, maar ook omdat zijn Franstalige verzen veel meer succes hadden. Hij heeft dan ook verscheidene literaire prijzen ontvangen, van de *Académie royale de Belgique* maar even goed van de *Académie française*. Hij heeft als liefhebber van de

¹⁰⁰ Zie bvb.: Serry Hervé. Les écrivains catholiques dans les années 20. In: *Actes de la recherche en sciences sociales*. Vol. 124, septembre 1998. De l'État social à l'État pénal. pp. 80-87.

Vlaamse literatuur (hij doceerde in het Frans Nederlandstalige literatuur in het college te Melle)
 Franse vertalingen gepubliceerd van werk van o.a. Stijn Streuvels en Felix Timmermans.

EHC bezit zo 13 werken waarbij Camille Melloy figureert als vertaler. UGent heeft opvallend weinig werk (en dan nog enkel Nederlandstalige publicaties) van deze priester geboren en getogen nog geen tien kilometer van haar hoofdzetel verwijderd. KU Leuven daarentegen kan met 68 werken er prat op gaan de grootste collectie dichtbundels en romans in haar collectie te hebben; daar heeft men (omwille van de katholieke identiteit van de universiteit?) systematisch de werken van Camille Melloy aangeschaft.

Zie *bijlage 1* voor de missende titels van Camille Melloy; het gaat voornamelijk om kinder- en jeugdliteratuur. Deze soort literatuur wordt dan ook pas sinds 1990 verzameld maar ook met terugwerkende kracht opgespoord¹⁰¹: de werken van de in het Frans schrijvende Vlaming Camille Melloy zouden hier dus goed thuishoren.

Robert Guette (Antwerpen, 1895-1976)

- Anet: 78 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
62	5	58	1

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
33	3	30	0

- UniCat: 385 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
65	7	58	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
76	3	73	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
53	3	49	1

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
39	1	38	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
37	2	35	0

¹⁰¹ Zie *collectieplan 2018 EHC*, deel 2: het verzamelbeleid in kaart gebracht, kennisdomein 'taal- en letterkunde', hoofdstuk 4. Jeugdliteratuur (p. 41-42).

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	5	35	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
34	4	30	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
33	1	32	0

Cijfers geraadpleegd op 20/08/2018

De biografie van Guiette opgesteld door de *Académie royale de langue et de littérature françaises de Belgique* zet het zwart op wit: « *sa ville natale, où il aime se promener avec son frère René, exerce une profonde influence sur sa personnalité* »¹⁰². Robert Guiette is een Antwerpse schrijver in bloed en nieren.

EHC bezit veel werk van de hand van Robert Guiette gezien zijn afkomst maar ook doordat zijn schrijversbibliotheek overgeheveld is geweest naar de Antwerpse bewaarbibliotheek¹⁰³. Hij verzamelde heel wat Belgische Franstalige schrijvers: op deze manier heeft hij indirect de in deze steekproef bestudeerde deelcollectie zelf aanzienlijk belangrijker gemaakt. Hij is voornamelijk bekend als letterkundige en vertaler van Middel nederlandse teksten maar schreef ook een aantal dichtbundels. EHC lijkt buiten *Cailloux* uit 1973 alle dichtbundels van de professor te bezitten. KBR heeft dan weer meer wetenschappelijk filologisch werk van zijn hand op de plank staan.

Paul Neuhuys (Antwerpen, 1897-1984)

- Anet: 48 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
44	2	42	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
27	2	25	0

- UniCat: 171 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
45	5	40	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
41	2	39	0

¹⁰² Zie <http://www.arlfb.be/composition/membres/guiette.html>, geraadpleegd op 20/08/2018

¹⁰³ Zie collectie van Robert Guiette: <http://anet.be/record/opaccoloiehc/co:ehc:137>

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
27	4	23	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	1	25	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
17	1	16	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
17	1	16	0

Cijfers geraadpleegd op 14/08/2018

Voorloper van het “absurde”, maar vooral dichter van de vrijheid volgens Paul Willems¹⁰⁴. Paul Neuhuys is toe aan een herwaardering en dat ziet men in het lage aantal titelbeschrijvingen (en géén postume heruitgaven, wat verklaart dat KBR, omwille van de pas laat ingevoerde depotplicht redelijk laag gepositioneerd is) in de Belgische bibliotheken. Samen met Willy Koninck is de dichter Paul Neuhuys de bezieler van het dadaïstisch geïnspireerde tijdschrift *Ça ira!*¹⁰⁵ Hij koos ervoor in het Frans te schrijven om zich in de Europese avantgardistische groeperingen te kunnen begeven.

EHC bezit alle titels gepubliceerd door Paul Neuhuys en aangezien het tijdschrift *Ça ira!* compleet vertegenwoordigd is, bezit de bewaarbibliotheek ook alle artikels, essays, kortverhalen en gedichten van de hand van P. Neuhuys verschenen in dit maandelijks blad.

Michel de Ghelderode (Elsene, 1898-1962)

- Anet: 130 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
92	26	56	10

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
38	9	29	0

- UniCat: 355 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
91	27	53	11

¹⁰⁴ Willems, P. (2008), *Neuhuys: Vrijheid van taal en humor*, <http://mededelingen.over-blog.com/article-16516198.html>, geraadpleegd op 14/08/2018.

¹⁰⁵ *Ça ira! Revue mensuelle d'art et de critique*, 1920-1923, Antwerpen (20 edities).

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
100	25	60	15

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
51	0	49	2

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
34	6	24	4

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
34	0	34	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	0	26	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	1	11	0

Cijfers geraadpleegd op 16/08/2018

Aangezien de grote en geroemde Ghelderode-kenner Roland Beyen¹⁰⁶ professor was aan de KU Leuven lijkt het logisch dat deze universiteit het meeste aantal titelbeschrijvingen van de macabere Vlaamse Franstalige ("*Flamand de langue française*", zei hij over zichzelf) toneelschrijver Michel de Ghelderode bezit. EHC kan daarentegen de meeste Nederlandstalige versies van zijn werk voorleggen, wat zeker een troef is. Opnieuw valt op dat buiten UGent geen enkele universiteitsbibliotheek Nederlandstalige versies bezit. KBR valt ook uit de boot op vele vlakken: de veelschrijver Ghelderode wordt vertegenwoordigd met 12 titelbeschrijvingen, waarvan één een Nederlandse vertaling. ULB en VUB liggen nog onder dit cijfer en worden hier zelfs niet weergegeven. Heeft dit te maken met de categorisering van de auteur onder de fantastische literatuur, die vaak als subgenre wordt gezien en pas sinds kort op waarde wordt geschat binnen de literaire studies?

Het lage aantal Nederlandse vertalingen aanwezig in de verschillende bibliotheken geeft ook een vertekend beeld mee: Michel de Ghelderode werd in het begin van zijn carrière zeer geapprecieerd door een Vlaams publiek wegens de verwijzingen naar de Vlaamse folklore, naar Bruegel, naar het carnaval en andere *topoi* die stroken met het beeld van een mythisch Vlaanderen. Zijn toneelstukken werden stuk voor stuk naar het Nederlands vertaald en gebracht op Vlaamse podia; het is pas veel later dat het Franstalige publiek zijn werk begon te smaken. Zie *bijlage 1* voor lacunes in EHC.

¹⁰⁶ Zie http://www.ecrivainsbelges.be/index.php?option=com_content&view=article&id=73 voor zijn verscheidene publicaties over M. de Ghelderode en prijzen die R. Beyen heeft ontvangen voor zijn onderzoek naar deze in nevelen gehulde figuur. Geraadpleegd op 16/08/2018.

Madeleine Ley (Antwerpen, 1901-1981)

- Anet: 4 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

- UniCat: 20 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
7	0	7	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6	0	6	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	0	5	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

Cijfers geraadpleegd op 22/08/2018

Haar teksten voor muziekstukken buiten beschouwing genomen zijn er weinig publicaties van de vergeten Antwerpse Madeleine Ley. Ze was nochtans de tweede auteur die de prestigieuze *Prix Victor Rossel* in ontvangst mocht nemen, ze was bevriend met schrijvers als André Gide en haar gedichten zijn op muziek gezet geweest door o.a. Francis Poulenc.

Voor EHC, die slechts twee van de vijf originele romans van Madeleine Ley bezit, is niet enkel haar Antwerpse afkomst interessant; een boek als *La Nuit de Saint-Sylvain* uit 1935 speelt zich af op het Vlaamse platteland en herneemt klassieke Belgische thema's zoals het carnavalswezen. Ze is daarentegen nooit vertaald geweest en sinds 1994 (heruitgave van *Le Grand Feu* bij Actes Sud) is ze niet meer heruitgegeven. Voor EHC is het interessant om de drie ontbrekende werken (aangeduid in *bijlage 1*) op te sporen en zo een volledige collectie van de werken van Madeleine Ley aan te bieden.

Georges Simenon (Luik, 1903-1989)

- Anet: 636 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
417	201	195	21

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
236	7	216	13

- UniCat: 8 304 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
418	201	195	22
	48 %	47 %	5 %

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6 358	303	1 774	4 281
	5 %	28 %	67 %

KBR*			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1 054	??	??	??

* Werk van Simenon in KBR heeft geen "taal" meegekregen. Staat allemaal onder de categorie "undetermined language"

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
420	106	297	17
	25 %	71 %	4 %

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
231	1	227	3
	0,5 %	98 %	1,5 %

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
149	0	147	2
	0 %	99 %	1 %

VUB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
142	3	139	0
	2 %	98 %	0 %

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
121	6	114	1
	5 %	94 %	1 %

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
91	0	51	40
	0 %	56 %	44 %

Cijfers geraadpleegd op 16/08/2018

Als internationaal Belgisch figuur (met Vlaamse voorouders uit Limburg) is het ook van belang om de aanwezige werken van Georges Simenon door te lichten. Het zeer hoge aantal werken van G. Simenon in de bibliotheken van ULiège komt doordat deze auteur opgroeide in en vaak terugkeerde naar Luik. Zijn werken staan dan ook bol van de referenties naar Luik. In 1976 creëerde de universiteit een *Centre d'études Georges Simenon*¹⁰⁷. De auteur heeft zijn eigen archieven overgebracht naar dit centrum en op die manier de collectie aanzienlijk uitgebreid. Deze bibliotheek verzamelt elke mogelijke uitgave van werk van G. Simenon, en aangezien hij op de zeventiende plaats staat op de *Index translationum* van UNESCO¹⁰⁸ zijn dit een zeer groot aantal werken in de meest uiteenlopende talen.

EHC heeft procentueel gezien zeer veel Nederlandstalige werken (méér dan Franstalige) van Simenon en zet duidelijk daarop in. Verder valt op dat KU Leuven en EHC als Vlaamse bibliotheken met bijna het dubbele aantal werken van de *Maigret*-schrijver boven de Franstalige bibliotheken gerangschikt staan. Deze Franstalige bibliotheken verzamelen geen Nederlandstalige versies en zelfs UGent en VUB opteren, waarschijnlijk omwille van de letterenfaculteiten, voor de originele uitgaven.

Conclusie:

Behalve voor F. Crommelynck (5^e plaats), Madeleine Ley (6^e plaats) en G. Simenon (4^e plaats) staat EHC voor elke bestudeerde auteur steeds in de top drie van de Belgische bibliotheken, waarvan drie keer op een eerste plaats (Horace Van Offel, Marie Gevers en Paul Neuhuys). Dit wil zeggen dat **EHC een referentie is voor de Belgische Franstalige letterkunde tijdens het interbellum. KU Leuven** is de instantie die het meest frequent terugkomt in deze top drie, ofwel net boven of net onder EHC.

Wat de **KBR** betreft is het belangrijk vast te stellen dat er een **zeer grote schommeling** plaatsvindt; van de ene auteur bezit de Koninklijke Bibliotheek zeer weinig (zie bvb. het aantal titelbeschrijvingen van Camille Melloy of van Michel de Ghelderode), van de andere dan weer aanzienlijk meer, zoals in het geval van Jean Ray en Georges Simenon. De depotplicht valt dan ook net buiten deze periode en zeer veel schrijvers van het interbellum zijn niet meer heruitgegeven na hun dood. Anderzijds is het

¹⁰⁷ Officiële website: <https://lib.uliege.be/simenon/>, geraadpleegd op 16/08/2018.

¹⁰⁸ *Index translationum: statistiques*, geraadpleegd op 16/08/2018:

<http://www.unesco.org/xtrans/bsstatexp.aspx?crit1L=5&nTyp=min&topN=50&lg=1>

nogmaals belangrijk de cijfers van KBR te nuanceren: zeer veel werken staan niet in de online catalogus maar kunnen wel geraadpleegd worden door middel van fiches.

Zoals reeds aangekaart waren zeer veel schrijvers van deze periode faliekant tegen het categoriseren van de Belgische Franstalige literatuur onder een specifieke, aparte categorie Belgische letteren. Ze konden niet om met het toeschrijven van een “Vlaamse sensibele” aan Belgische schrijvers en de door hen zo gevoelde verplichting om regionalistische werken te publiceren. Een twintigtal schrijvers laat in 1937 in *Le manifeste du groupe du lundi* (aanwezig in EHC) onder leiding van Charles Plisnier het volgende optekenen: “*les hasards de l’histoire, le voisinage, les relations spirituelles, le caractère éminemment universel et attractif de la culture française ont réduit au minimum, entre les littératures des deux pays, les nuances de la sensibilité*”. Schrijvers als Michel de Ghelderode, Marie Gevers en Franz Hellens, vandaag als volledig « Vlaams » beschouwd wegens hun onderwerpen, de genres waar ze mee geassocieerd worden en hun stijl, hebben deze woorden ondertekend. We kunnen echter vaststellen bij het raadplegen van SUDOC, de collectieve catalogus van Franse universiteitsbibliotheken en documentatiecentra, dat het aandeel Belgische Franstalige schrijvers zeer laag ligt: hun poging om tot de Franse letteren gerekend te worden heeft dus niet veel gevolg gekend.

1951-1980: terug naar een “Belgische literatuur” en een herdefiniëring

Jacques de Decker stelt dat het einde van de Tweede Wereldoorlog het einde van een bepaald soort Belgische literatuur met overlappende en verschuivende grenzen betekent: « *C’est en 1945 que commence à se définir plus précisément, et par soustraction, la littérature belge de langue française, ou la littérature française de Belgique, pour devenir la littérature de la communauté française de Belgique. (...) En d’autres termes, à partir de 1945, tous les Flamands de Flandre, à de très rares exceptions près, écrivent en néerlandais, et n’envisagent plus un instant qu’ils auraient pu emboîter le pas à Maeterlinck ou à Verhaeren, à Marie Gevers ou à Franz Hellens* »¹⁰⁹. Als het concept « Belgische letteren » vroeger gelijk stond aan een mengeling van achtergrond, taal en cultuur, dan begint de **Franstalige literatuur van België vanaf de jaren vijftig gelijk te lopen met de feitelijke taalgrens.**

Het gaat zelfs verder dan dat: een tweetalige Belg als Henri Michaux verkiest Frankrijk boven België en zal veel later in een gesprek met Liliane Wouters toegeven dat hij in het begin van zijn carrière in het Nederlands wilde schrijven¹¹⁰. Hij vond de culturele en literaire context in België en in Vlaanderen echter inferieur aan die in Frankrijk. Er blijven nochtans een aantal schrijvers met Vlaamse origine of woonachtig in Vlaanderen in het Frans schrijven: meer en meer gaat het echter om een **nadrukkelijke, persoonlijke keuze.**

Suzanne Lilar (Gent, 1901-1992)

- Anet: 32 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	2	18	2

¹⁰⁹ “1945-1970: les exils et le Royaume”, in Trousson, R. *et al.*, 1995. *1920-1995 : un espace-temps littéraire. 75 ans de littérature française en Belgique*, pp.67-91

¹¹⁰ Wouters, L. (1995), Circonstances d’une rencontre. Avec Henri Michaux. *Le Carnet et les Instants*, nr. 89, p.8

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
20	0	20	0

- UniCat: 184 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
27	3	19	5

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
34	2	27	5

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	2	27	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	0	25	1

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	3	21	2

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	1	23	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
23	0	22	1

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	0	12	0

Cijfers geraadpleegd op 16/08/2018

Suzanne Lilar, geboren Suzanne Verbist, of Suzanne barones Lilar (ze werd tot barones gekroond voor haar literair oeuvre) zag het Vlaams als haar tweede moedertaal, *“car comment nommer autrement celle dans laquelle on apprend à chanter”*¹¹¹. Elk werk wordt volgens haar gedomineerd door een dualisme dat gecreëerd wordt door het verschil tussen het Franse cartesiaanse rationalisme en het Vlaamse burleske mysticisme.

EHC bezit al deze werken, buiten één originele Franstalige versie van een boek dat de bibliotheek wel in het Nederlands bezit en één Nederlandse vertaling van een Frans werk dat ook in de collectie

¹¹¹ Lilar, Suzanne, (1976). *Une enfance gantoise*.

aanwezig is. Ze heeft ook een aantal kritische essays geschreven, die uitgebreider aanwezig zijn in KU Leuven en KBR.

Al bij al ligt het aantal titelbeschrijvingen tussen de verschillende bibliotheken binnen een gelijke grootteorde. Het gaat om niet zo veel titels aangezien haar werk na 1999, onterecht, niet meer heruitgegeven is geweest.

Rose Gronon (Antwerpen, 1901-1979)

- Anet: (oorspronkelijk Franstalige werken)

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6	1	5	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	1	0	0

- UniCat: (Oorspronkelijk Franstalige werken)

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6	1	5	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
7	2	5	0

KUL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	1	4	0

Geraadpleegd op 17/08/2018

Het onderzoeken van het van oorsprong Franstalige werk van Rose Gronon, dat ze grotendeels voor de jaren zestig uitgaf, is iets moeilijker gezien er ook vertalingen bestaan naar het Nederlands en vertalingen die zij zelf heeft ondertekend van het Nederlands naar het Frans. Daarom hebben we de volledige lijst met werken uit haar Fransschrijvende periode met hun eventuele Nederlandse en andere vertalingen opgesteld en zijn we deze titelbeschrijvingen één voor één afgegaan om een juist overzicht te hebben. Zo komt het ook dat we geen algemeen totaal kunnen weergeven binnen de platformen, omdat we ieder werk afzonderlijk doorgelicht hebben. Het gaat om: *Chandeleur* (1936), *Colloque nocturne* (1938), *Anne-Marie de Wuestenraedt* (1939 en Nederlandse vertaling uit 1987), *Le livre d'Arnd* (1949), *Le livre de Claudius* (1951) en *Le petit cheval blanc* (1955). Daarbij hoort ook nog haar Franse vertaling van Bertus Aafjes' *L'histoire du petit roi Isar* (1966).

Bij een volledige doorlichting van alle universiteitsbibliotheken en de KBR valt op dat er naast EHC maar 2 bibliotheken zijn die het Franstalige werk van Rose Gronon verzamelen: KBR en KUL. Zelfs ULiège en UCL hebben enkel haar Nederlandstalige werk en vertalingen daarvan. EHC mist één van de zeven titels: zie *bijlage 1*.

Pierre Della Faille (Antwerpen, 1906-1989)

- Anet: 14 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
13	0	13	0

- UniCat: 87 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
17	0	17	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
15	0	15	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	0	14	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
13	0	13	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
13	0	13	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6	0	6	0

Cijfers geraadpleegd op 20/08/2018

Afkomstig uit een eeuwenoude Antwerpse familie langs moederskant, de “profeetdichter”¹¹² vluchtte weg uit Antwerpen en een menselijke omgeving om een volledig en waarachtig dichter te kunnen worden. Op dat moment brak hij met al zijn Vlaamse banden: hij zette het huwelijk met zijn Gentse vrouw stop en legde zijn verplichtingen bij de Antwerpse afdeling van de *Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België* neer en trachtte een nieuw leven uit te bouwen in Corsica. Toch kunnen we niet anders dan stellen dat hij tot de Vlaamse Franstalige schrijvers behoort.

De cijfers lijken dat tegen te spreken: met UCL en ULB op kop lijken de Vlaamse bibliotheken P. Della Faille niet als Vlaamse auteur te beschouwen. De top drie wordt afgesloten met KU Leuven, aan welke universiteit Pierre Della Faille nog heeft gestudeerd. Zelfs KBR, UA, ULiège en UGent bezitten meer dichtbundels van de man dan EHC. Een duidelijke verklaring valt hier niet meteen voor terug te vinden. Aangezien zijn werk nooit vertaald is geweest, lijkt de stelling dat hij nooit tot de Vlaamse Franstalige schrijvers heeft toebehoord volgens literatuurhistorici ons het meest plausibel. Zie *bijlage 1* voor de ontbrekende titels.

Thomas Owen of Stéphane Rey (Leuven, 1910-2002)

- Anet: 26 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	0	12	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
15	0	15	0

- UniCat: 232 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
16	0	16	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
58	0	57	1

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
39	0	39	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
37	0	36	1

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
33	0	33	0

¹¹² Zo noemt Jacques Crickillon de teruggetrokken Pierre Della Faille in een artikel verschenen in *Le Soir*. Crickillon, J. (1989), Pierre Della Faille: quand il est mort le prophète, *Le Soir*, 01-07-1989.

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	0	24	1

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

Geraadpleegd op 17/08/2018

De Leuenaar Thomas Owen (geboren Gérald Bertot) valt onder het etiket “*fantastique de la belgité*”¹¹³, en volgens een hardnekkig stereotiep horen zijn “soort” boeken niet tot de literatuur: politieromans en fantastische (horror)verhalen maar ook werk als kunstcriticus vullen zijn relatief omvangrijke oeuvre. Als er in het buitenland tegenwoordig zo ingezoomd wordt op de Belgische fantastische literatuur komt dat ongetwijfeld ook door wat T. Owen aan deze corpus heeft toegevoegd.

De cijfers op UniCat zijn op dat vlak teleurstellend: met een stuk of 40 originele titels valt op dat enkel de KBR mogelijk elk boek van Thomas Owen kan bezitten. KU Leuven bezit een aardig aantal werken van hun oud-student, hoewel men zou verwachten dat zij alle mogelijke uitgaven zouden kunnen aanbieden.

Er bestaan geen Nederlandse vertalingen van Owens werk, enkel één Duitse en één Italiaanse uitgeverij hebben belangstelling getoond voor de Belgische schrijver. Zeer uitzonderlijk valt op dat UA meer werken heeft dan EHC, hoewel het verschil klein is. Zie *bijlage 1* voor lacunes in de collectie Thomas Owen.

Paul Willems (Edegem, 1912-1997)

- Anet: 36 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	3	20	1

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	0	12	0

- UniCat: 259 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	3	21	1

¹¹³ Soncini Fratta, A. (1996). *Thomas Owen et le fantastique de la “belgité”*, Bologna : CLUEB.

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
52	3	57	2

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
36	1	33	2

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	0	35	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
33	0	33	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	2	21	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	0	24	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
23	0	22	1

Geraadpleegd op 17/08/2018

Als zoon van Marie Gevers wordt Paul Willems automatisch geboren als Vlaming, Antwerpenaar en tweetalig. Het Vlaanderen dat hij beleeft en beschrijft is dat van de Schelde en de haven. Maar nog belangrijker is de zoektocht naar een eigen poëtische en creatieve taal, die hij terugvindt bij zijn Franstalige Vlaamse collega's¹¹⁴.

Zijn Antwerpse afkomst wordt niet weerspiegeld in bovenstaande cijfers: noch UA noch EHC bezitten meer titelbeschrijvingen dan KBR, KU Leuven, UCL en ULB. Een eenduidige verklaring kan hiervoor niet meteen gevonden worden. Hier zou dus een inhaalbeweging van EHC mogelijk kunnen zijn: zie *bijlage 1*.

¹¹⁴ "Onze Franstalige Vlaamse schrijvers verwoorden de sensibiliteit van dit land, zij zijn zelden abstract en onderwerpen zich niet aan een denksysteem. Zij vangen rechtstreeks de signalen van de wereld op: een onmiddellijke registratie, zoals bij Marie Gevers, een vertraagde, zoals bij Max Elskamp, of een weerbarstige, zoals bij Neuhuys. Het grote probleem is een taal, een schriftuur te vinden. Gezien zij in hun omgeving een andere taal horen spreken, kunnen zij niet putten uit de steeds hernieuwde reserves van de gesproken taal. Ieder van hen ziet zich gedwongen een eigen creatieve taal op te bouwen. Wij schrijven niet zoals onze collega's uit Frankrijk. Ik beweer niet dat wij minder goed schrijven. Wij schrijven anders. Misschien is dat onze rijkdom. Het is ook ons drama." Zie <http://mededelingen.over-blog.com/article-16516198.html>, geraadpleegd op 17/08/2018.

Henry Bauchau (Mechelen, 1913-2012)

- Anet: 32 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	1	11	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	0	24	0

- UniCat: 168 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	1	11	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
69	0	68	1

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
63	2	60	1

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
52	1	44	7

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
52	0	52	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
38	0	37	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
37	0	37	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
26	0	26	0

Cijfers geraadpleegd op 17/08/2018

Misschien heeft de in Mechelen en Leuven opgegroeide maar volledig Franstalige Henry Bauchau wel bereikt wat de vorige generatie schrijvers beoogde zonder succes: tot de Franse literaire wereld toetreden als Belg en zonder vooroordelen op dezelfde manier gerespecteerd worden als een Franse,

metropolitaanse schrijver. Dit valt op als men de kritische studies over H. Bauchau¹¹⁵ vergelijkt met die over pakweg Franz Hellens of Marie Gevers: geen enkel van deze werken draait rond een “belgitude” of vermeldt zelfs zijn afkomst als iets tekenend voor zijn stijl.

Aan UCL werd een “*Pôle de recherches Henry Bauchau*”¹¹⁶ opgericht, wat meteen de hoge positie van UCL verklaart in deze rangschikking. H. Bauchau begon pas tegen het einde van de jaren zestig te publiceren.

Zijn laatste werk verscheen nog in 2012. Dit betekent dat het meeste werk van H. Bauchau, die voornamelijk in Parijs zijn uitgevers zocht maar steevast heruitgegeven werd in Brussel (o.a. binnen de collectie *Espace Nord*), onder de depotplicht van KBR viel. Dat verklaart dan weer het bijna even hoge aantal werken in KBR als in UCL.

Dat KU Leuven het werk van H. Bauchau verzamelt hoeft niet te verbazen: als *alumnus* van de universiteit (toen deze nog niet gescheiden was) is het logisch dat men in dezelfde mate als bij UCL zijn werk verzamelt.

De UA heeft meer werken van Henry Bauchau dan EHC, maar ligt op dezelfde lijn als UGent. In tegenstelling tot de vorige bestudeerde auteurs valt op dat ULB, UNamur en ULiège redelijk veel werken van H. Bauchau kunnen voorleggen; hij wordt dan ook helemaal niet beschouwd als Vlaams auteur maar is daarentegen volledig opgeëist door de Franstalige gemeenschap en Frankrijk. En dat heeft zijn gevolgen: maar twee werken van deze geroemde auteur zijn vertaald naar het Nederlands. Eén ervan bevindt zich niet in EHC (zie *bijlage 1*).

Dominique Rolin (Elsene, 1913 -2012)

- Anet: 34 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	2	17	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	1	23	0

- UniCat: 165 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	2	17	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
50	1	49	0

¹¹⁵ Op <http://bauchau.fltr.ucl.ac.be/> vindt men een exhaustieve lijst terug van werken over Henry Bauchau. Geraadpleegd op 17/08/2018.

¹¹⁶ Officiële site: zie voetnoot 115

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
49	3	44	2

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
43	1	42	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
41	0	41	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	1	27	1

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	1	24	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	1	18	0

Geraadpleegd op 17/08/2018

Doordrongen van de Vlaamse cultuur (zo bracht ze o.a. haar zomers door in Genk, een grote bron van inspiratie) schreef Dominique Rolin veel geprezen romans. Vooral haar fictieve biografie van Pieter Bruegel de Oude, *L'enragé* uit 1978, sloeg aan, in België maar vooral ook in Frankrijk. Net als in het geval van H. Bauchau is de schrijfster volledig opgegaan in het Franse literaire landschap, maar veel meer dan eerstgenoemde put zij uit de Vlaamse legendes, folklore, kunst en geschiedenis voor de onderwerpen van haar romans. EHC staat redelijk laag in bovenstaande rangschikking; het moet ook op Antwerps niveau UA-SC voorlaten. ULB heeft naar verwachting de meeste werken van de Brusselse die nog aan deze universiteit heeft gestudeerd én gewerkt als bibliothecaresse. KU Leuven als Vlaamse universiteit staat opvallend hoger dan KBR, UCL en ULiège. Naast het vaststellen van de omvang van de universiteitsbibliotheek kunnen we daar geen sluitende verklaring voor vinden: ze wordt zo goed als niet bestudeerd aan KU Leuven en heeft geen band met de universiteit.

Marcel Mariën (Antwerpen, 1920-1993)

- Anet: 136 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
127	3	122	2

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
9	1	8	0

- UniCat: 519 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
141	16	121	4

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
183	4	169	10

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
55	1	52	2

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
41	1	37	3

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	4	30	1

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
31	6	23	2

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	3	19	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
15	6	9	0

Geraadpleegd op 20/08/2018

Een man van duizend-en-één strekkingen, genres en beroepen: Antwerpenaar Marcel Mariën schreef kortverhalen, scenario's, politieke essays, gedichten, provocerende monografieën en tijdschriftartikels naast zijn werk als beeldend kunstenaar en fotograaf. Zeer jong voelde hij reeds de gespletenheid van zijn identiteit als Franstalige Antwerpenaar op een volledig Vlaamse school. In tegenstelling tot vele andere Vlaamse Franstalige schrijvers die zich lieten inspireren door deze tweedeling koos hij voor een internationale stroming om zijn afkeer van nationalisme en regionale literatuur te laten gelden en tegelijkertijd een eenduidige identiteit te kunnen opeisen. KBR en EHC kunnen een zeer grote collectie van de surrealist voorleggen met in het geval van EHC ook zeer veel Nederlandstalige versies. De andere Belgische bibliotheken hebben beduidend minder werk van Marcel Mariën; wat bvb. in het geval van de universiteitsbibliotheek van UA opvallend is voor een invloedrijke Antwerpse surrealist bevriend met alle grote namen uit deze belangrijke stroming uit de twintigste eeuw.

Alain Germoz (Antwerpen, 1920-2013)

- Anet: 12 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	1	9	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

- UniCat: 58 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
20	5	15	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	1	13	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	2	3	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	1	4	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	2	2	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	1	2	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	1	2	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

Cijfers geraadpleegd op 17/08/2018

Alain Germoz, pseudoniem voor Alain Avermaete (hij was de zoon van Roger Avermaete, waarvan de bibliotheek zich in EHC bevindt) publiceerde zeer weinig en was meer een figuur van het literaire leven dan een teruggetrokken schrijver. Onder andere om die reden wordt hij dikwijls omschreven als non-conformist: zijn keuze voor het Frans als volbloed Antwerpenaar werd als archaisch gezien,

zijn werken kunnen moeilijk geklasseerd worden. EHC bezit zijn primaire werken bijna allemaal (zie *bijlage 1*); hij heeft echter zeer veel meegewerkt aan publicaties van bevriende kunstenaars en andere projecten dat de collectie niet compleet kan zijn. Zijn tijdschrift *Archipel: Cahier international de littérature*, waarvan 26 nummers verschenen tussen 1992 en 2009, is volledig beschikbaar in de leeszaal van EHC. Deze cijfers maken duidelijk dat hij een in Antwerpen gewortelde auteur was en nog steeds is. EHC is de enige bibliotheek die tot zijn dood in 2013 alles heeft verzameld.

Jacques Sternberg (Antwerpen, 1923-2006)

- Anet: 20 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	0	8	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	0	12	0

- UniCat: 144 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	0	14	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
50	0	49	1

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
43	0	43	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	0	35	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	2	11	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	0	14	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
12	0	12	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

Een etiket plakken op de Antwerpenaar Jacques Sternberg is quasi onmogelijk; hij heeft dan ook zijn hele leven geprobeerd *en cachette* te leven. Nochtans kende men zijn naam : een stuk van hem werd opgevoerd in het Odeontheater¹¹⁷ door de acteurs van de *Comédie française*, sommige werken kenden werkelijk een succes bij het Franse publiek en hij schreef een filmscenario voor Alain Resnais¹¹⁸. Op de enige (niet-officiële) site rond de schrijver¹¹⁹ wordt hij verschillende malen geroemd als « *le nouvelliste de langue française le plus prolifique du XXe siècle* ». 13 Romans en 1500 kortverhalen onderbouwen deze bijnaam. KBR heeft de meeste titelbeschrijvingen van J. Sternberg in haar bezit. Het gaat hier niet alleen om de in België gepubliceerde werken, in welk geval de depotplicht de hoofdreden zou kunnen zijn: KBR heeft opvallend veel werken van Sternberg die tijdens zijn leven in Parijs zijn uitgegeven. Alle postume uitgaven zijn dan weer wel afkomstig uit Namen of Brussel. EHC heeft enkel tussen 1957 en 1985 werk van J. Sternberg verzameld, op het hoogtepunt van zijn carrière. Na dit jaartal vindt men geen enkele uitgave meer terug in EHC, terwijl andere bibliotheken iets systematischer hebben blijven verzamelen. Zie *bijlage 1* voor ontbrekende titels.

Guy Vaes (Antwerpen, 1927-2012)

- Anet: 29 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
28	7	20	1

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
14	4	9	1

- UniCat: 96 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
31	7	23	1

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	2	26	1

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	1	21	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
20	0	20	0

¹¹⁷ *C'est la guerre, monsieur Gruber*, 1974

¹¹⁸ *Je t'aime, je t'aime*, 1968

¹¹⁹ <http://jacques.sternberg.free.fr/index.html>, geraadpleegd op 20/08/2018

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	0	19	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
16	5	10	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
16	0	16	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
11	0	11	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	0	8	0

Geraadpleegd op 20/08/2018

Geboren in literaire kringen (zijn vader was de schrijver René Vaes, wiens schoonbroer Roger Van Avermaete was, en zijn grootvader was Constant de Kinder) was de Vlaming Guy Vaes voorbestemd om carrière te maken in de literatuur. Vanaf de jaren 1970 verwierf hij veel bekendheid in Frankrijk maar ook in Vlaanderen als, zo men het meermaals stelt, één van de **laatste Vlaamse Franstalige schrijvers**. Hij behoort even goed tot het Nederlandse literaire domein (door samenwerkingen met schrijvers als Hubert Lampo maar ook met bijdragen voor Vlaamse tijdschriften) als tot het Franse (men blijft tot op vandaag discussiëren over de kwalificatie van zijn *Octobre long dimanche* als *Nouveau roman*¹²⁰). Bovendien schreef Hubert Lampo over hem: “De brug slaan tussen droom en werkelijkheid... Kan men, ofschoon Guy Vaes zich als medium van het Frans bedient, het denkbeeld van de hand wijzen, dat wij hier met een typisch Vlaams verschijnsel hebben te maken?”¹²¹ EHC heeft deze invloed snel begrepen en heeft zo goed als al zijn gepubliceerde werken in bewaring. Tevens bezit de bewaarbibliotheek alle Nederlandse vertalingen van Guy Vaes’ werk. Het valt op dat UCL, waar G. Vaes de leerstoel poëzie innam en verschillende lezingen gaf, minder werken bezit dan KBR, KU Leuven en ULB. Aangezien de schrijver zich volledig wortelde in zijn Vlaamse identiteit is het opvallend dat de Franstalige universiteiten zeer goed vertegenwoordigd zijn in deze lijst: ULB en UCL staan zelfs boven de Universiteit Antwerpen. Zie *bijlage 1* voor de enige ontbrekende titel in EHC.

¹²⁰ De uitdrukking *Nouveau Roman* duidt op een literaire beweging van de tweede helft van de 20^e eeuw in Frankrijk. De verwante schrijvers, zoals o.a. Alain Robbe-Grillet, Michel Butor en Nathalie Sarraute wilden zich ontdoen van alle normen en regels die in de loop der tijden geassocieerd werden aan de roman. Het verhaal moest volgens hen niet meer coherent zijn – er moest geen verhaal meer zijn - en de lezer moest zich niet meer te allen tijde kunnen identificeren met de personages. Het wordt minder “*l’écriture d’une aventure que l’aventure d’une écriture*”, vat Jean Ricardou het samen. Zie : Rey, Pierre-Louis, *Universalis : Le nouveau roman*, geraadpleegd op 20/08/2018 : <https://www.universalis.fr/encyclopedie/roman-le-nouveau-roman/>

¹²¹ Lampo, H. (1970), Denkend aan mijn vriend Guy, *De tafelronde*, nr. 2, p. 26.

Liliane Wouters (Elsene, 1930-2016)

- Anet: 25 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	3	16*	0

*Waarvan 6 vertalingen van het Nederlands naar het Frans door Liliane Wouters

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
15	1	14*	0

*Waarvan 4 vertalingen van het Nederlands naar het Frans door Liliane Wouters

- UniCat: 182 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
30	4	25	1

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
58	3	53	2

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
43	2	41	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
42	0	42	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
41	2	39	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	2	33	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
28	3	25	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
27	2	25	0

Geraadpleegd op 20/08/2018

L. Wouters, geboren vlakbij Brussel, is via haar moeder afkomstig uit Veurne en liep school vlakbij Aalst. Ze groeide dan ook op in een bijna uitsluitend Vlaamse omgeving. Naast dichteres en

dramaturge was ze ook vertaalster van Nederlandstalige auteurs zoals Hugo Raes en Guido Gezelle en samenstelster van bloemlezingen rond de Belgische literatuur¹²². Net als Guy Vaes behoort ze tot op zekere hoogte tot het Franse én het Nederlandstalige literaire veld: zo was ze achtereenvolgens buitengewoon lid en binnenlands erelid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal-en Letterkunde¹²³. Nochtans moet ze in tegenstelling tot Guy Vaes minder invloedrijk zijn bestempeld voor het Vlaamse culturele leven: EHC moet qua collectie KBR, KU Leuven, ULB, UCL en ULiège laten voorgaan. Ze publiceerde voornamelijk vanaf de jaren zestig, wanneer ook de fameuze depotplicht werd ingevoerd in de KBR. Zo lijkt het logisch dat deze Belgische bewaarbibliotheek de meeste titelbeschrijvingen van Liliane Wouters kan voorleggen. Het is daarentegen opvallend dat KU Leuven hoger staat dan de Brusselse en andere Franstalige universiteiten. Al bij al blijft de focus op en het primaire doel van EHC wel duidelijk: in eerste instantie wil men Nederlandstalige versies van werken verzamelen. EHC bezit dan ook vier vertalingen van werk van L. Wouters (zie voor de ene ontbrekende Nederlandse titel en enkele Franse originele titels *bijlage 1*).

Conclusie:

Het is duidelijk dat het **verzamelbeleid van EHC doorheen de jaren verschoven** is. Franstalige schrijvers van deze periode worden **beduidend minder verzameld**: EHC staat nagenoeg niet meer in de top-drie van meest uitgebreide collectie per auteur.

KU Leuven en KBR zijn op de voorgrond getreden: KBR als bewaarbibliotheek van alle op Belgisch grondgebied gepubliceerde werken en KU Leuven als overkoepelende instantie van zeer veel verschillende bibliotheken en documentatiecentra.

Van de twaalf bestudeerde schrijvers en schrijfsters zijn er vijf waarvoor EHC een relatief grote collectie kan aanbieden (de bibliotheek staat dan op plaats 1, 2 of 3 op nationaal niveau): Suzanne Lilar, Rose Gronon (haar Franstalige werken), Marcel Mariën, Alain Germoz en Guy Vaes. Voor drie Antwerpse schrijvers, Pierre Della Faille (8^e plaats), Paul Willems (4^e plaats) en Jacques Sternberg (4^e plaats) zou EHC haar verzamelbeleid kunnen aanscherpen en de lacunes stelselmatig en met terugwerkende kracht aan kunnen vullen.

Na 1980: de huidige tendensen

De evolutie zet zich na de jaren tachtig nog veel scherper voort: de federale grenzen bepalen ook steeds meer welke taal men spreekt. Op Vlaams grondgebied wordt bijna uitsluitend in het Nederlands geschreven. De schrijvers die toch nog kiezen voor het Frans als schrijftaal blijven in de marge: ze zijn noch bekend bij het Vlaamse publiek, noch in het Franse literaire domein, tenzij ze er expliciet voor kiezen om zich te vestigen in Frankrijk en meer specifiek in Parijs. Anderzijds is het begrijpelijk dat deze auteurs minder gelezen worden in Vlaanderen: het regionalisme in literatuur heeft volledig afgedaan; méér dan om een verhaal gaat het nu om het schrijven zelf, om “l’aventure de l’écriture”: referenties naar het Vlaanderen en België van de voorouders blijven op de achtergrond of zijn onbestaande. Het “Vlaamse” element in de Vlaamse Franstalige letteren verdwijnt, of is impliciet aanwezig zoals in de schrijfstijl (zie *bvb. Françoise Mallet-Joris, p.77*). Zelfs Antwerpse schrijvers zoals Werner Lambersy en Pascal de Duve vallen moeilijk onder de noemer

¹²² Zie voor meer informatie haar fiche op de site van *de Académie royale de langue et de littérature françaises de Belgique*: <http://www.arlfb.be/composition/membres/wouters.html>, geraadpleegd op 20/08/2018.

¹²³ Zie haar fiche op de site van KANTL: <http://kantl.be/over-kantl/alle-leden/wouters-liliane>, geraadpleegd op 20/08/2018

Vlaamse Franstalige schrijvers te vatten; zij zoeken beide naar een universaliteit in hun werk: Lambersy naar de waarheid achter poëzie en de Duve naar de filosofie van de absurditeit in de gehele samenleving. Op die manier integreren deze hedendaagse auteurs de wereldwijde tendensen in hun proza en poëzie en hebben ze volledig komaf gemaakt met een belemmerend etiket.

Jacqueline Harpman (Etterbeek, 1929-2012)

- Anet: 39 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	3	26	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
17	1	16	0

- UniCat: 84 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	3	26	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
58	4	49	5

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	0	35	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
34	0	34	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	3	25	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
27	0	27	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
21	0	21	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	0	19	0

De Brusselse Jacqueline Harpman is net als vele van haar tijdgenoten één van die auteurs die een keuze hebben moeten maken. Zij koos voor de Franse literaire wereld en publiceerde enkel in Parijs en Brussel. Wegens haar universele onderwerpen en originele invalshoeken werd zij nooit als “Belgische” gezien – dat impliceert volgens het stereotiep immers een bepaalde schrijfstijl en een beperkt aantal onderwerpen waar men uit kan putten - maar als “*écrivaine hexagonale*”. Vijf van haar werken zijn nochtans wel vertaald naar het Nederlands, waarvan er één ontbreekt in EHC (zie *bijlage 1*). De EHC moet KBR, ULB en UCL laten voorgaan wat betreft het aantal Franstalige titelbeschrijvingen en enkel KBR wat betreft de Nederlandstalige. Als Brusselse is het logisch dat haar volledige oeuvre verzameld wordt bij KBR en bij ULB – des te meer omdat ze aan laatstgenoemde universiteit studeerde. Gezien ze geen Vlaamse auteur is (hoewel haar vader Andries Harpman wel van Nederlandse afkomst was – ze moet dus wel degelijk een bepaalde voeling met de taal gehad hebben), is de collectie-Harpman van EHC relatief gezien omvangrijk; KU Leuven kan even veel werken aanbieden, maar EHC scoort wel hoger dan andere Waalse universiteitsbibliotheken.

Françoise Mallet-Joris (Antwerpen, 1930-2016)

- Anet: 77 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
62	7	37	18

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
28	0	28	0

- UniCat: 250 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
59	7	34	18

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
71	5	59	7

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
52	5	46	1

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
29	0	29	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	0	22	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	0	22	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
16	1	15	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
9	0	9	0

Cijfers geraadpleegd op 21/08/2018

Als dochter van de schrijfster Suzanne Lilar lag het voor Françoise Mallet-Joris voor de hand om zelf te publiceren. Ze heeft een zeer succesvolle carrière uitgebouwd in het Parijse literaire leven: zo kreeg ze al zeer vroeg (in 1958) de *Prix Femina* (en had ze in feite de *Prix Goncourt* moeten krijgen voor hetzelfde werk, *L'Empire celeste*, maar de *Académie Goncourt* wilde een auteur niet dubbel lauweren¹²⁴) en werkte ze jarenlang voor de grootste Parijse uitgeverijen. Ze zat later zelf in de jury van de *Prix Femina* en werd het jongste lid ooit verkozen om te zetelen in de jury van de *Prix Goncourt*. Nochtans ervoer ze zelf een bepaalde *tristesse* bij het moeten verlaten van haar geboortestad. Zo schrijft ze in *Adriana Sposa*, 1990: « **Elle n'avait plus droit à cette double langue, qui pour elle ne faisait qu'une, une tresse, une couronne de mots, les uns flamands, les autres français, qu'elle avait choisis un peu au hasard jusque-là (...)** Et sans le savoir, elle aimait l'une par rapport à l'autre, le son grave, un peu sourd, bourdon, tocsin, langue du ventre et des vérités au-delà du ventre, langue de l'intérieur du corps et langue profondément intérieure, et le carillon clair, rapide, les notes nettes et argentines qui s'égrenaient plus vite, si vite qu'il fallait courir après pour savoir ce que l'on avait voulu dire »¹²⁵. Antwerpen is een veel aangehaald thema, maar het gaat verder dan dat: Antwerpen wordt een schrijfstijl. « *Je suis revenue plus profondément à Anvers, c'est-à-dire à une espèce de baroque où je n'hésite pas à introduire des épisodes accessoires, beaucoup de personnages, un foisonnement, une chronologie nouvelle ou alors, dans mon tout dernier livre, ce mélange du réalisme et du lyrique qui me paraît vraiment typiquement flamand* »¹²⁶. EHC heeft een groot aantal werken van deze 'intrinsiek Antwerpse' auteur en moet enkel KBR voorlaten in absolute aantallen. Het aanbod vertalingen van werk van Françoise Mallet-Joris is daarentegen belangrijker: 7 Nederlandse boeken en 18 in andere talen. Een aantal originele werken mist nog (zie *bijlage 1*) maar zijn nog eenvoudig verkrijgbaar.

Werner Lambersy (Antwerpen, 1941)

- Anet: 60 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	4*	33	2*

*Opm.: De vertalingen van werk van Lambersy zijn steeds gedrukt met de originele tekst er bij

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
39	0	38	1

¹²⁴ Petit, Susan (2001), *Françoise Mallet-Joris*, Nederland: éditions Rodopi (collection monographique Rodopi)

¹²⁵ Mallet-Joris, F. (1990), *Adriana Sposa*, Parijs: Flammarion, pp. 17-18.

¹²⁶ Françoise Mallet-Joris in een televisie-interview in 1991

- UniCat: 220 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
36	4	34	2

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
75	3	70	2

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
58	0	58	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
57	0	57	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
52	0	52	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
42	0	42	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
39	0	36	3

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	0	22	0

Cijfers geraadpleegd op 21/08/2018

De Antwerpenaar Werner Lambersy begon pas laat in zijn jeugd Frans te spreken thuis. Het gaat dus wel degelijk om een keuze bij deze dichter om in het Frans te schrijven, en sindsdien wordt hij beschouwd als een toonaangevend dichter in de *poésie francophone*. Werner Lambersy lijkt niet zo consequent verzameld te worden in EHC als in andere Belgische bibliotheken. Ze staat maar op de 7de plaats wat betreft het absolute aantal titelbeschrijvingen, maar ze heeft daarentegen de meeste Nederlandstalige titelbeschrijvingen, conform haar verzamelbeleid. Werken aanschaffen van deze dichter is ingewikkeld gezien hij zeer vaak in beperkte oplage bij kleine, onafhankelijke uitgeverijen publiceert. Zo zijn er bvb. twee werken uit 2017 die geen enkele Belgische bibliotheek in bezit heeft: *Le Sous-marin de papier* (Den Haag: Motus) en *Départs de feux* (Cannes: Tipaza). De lijst ontbrekende werken voor EHC is redelijk lang, maar een consequente vergelijking met de UniCat-bibliotheken toont dat ook deze verre van alle werken van Werner Lambersy verzamelen: deze verdienste komt

toe aan de *Bibliothèque nationale de France*, waar de eeuwenoude *dépot légal*¹²⁷ bepaalt dat alle op Frans grondgebied gepubliceerde of ingevoerde werken aan deze instelling worden geleverd. Een snelle opzoekopdracht in de catalogus van BnF levert voor Werner Lambersy 141 unieke resultaten (d.w.z. zonder dubbele beschrijvingen) op; het leeuwendeel van zijn dichtbundels is dan ook in Frankrijk uitgegeven.

Jacques De Decker (Brussel, 1945)

- Anet: 38 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	3	5*	0

**waarvan 1 vertaling van het Nederlands naar het Frans door Jacques De Decker*

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
11	1	10	0

- UniCat: 188 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
21	6	15	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
90	8	78	4

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
50	2	47	1

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
46	7	38	1

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
38	2	36	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
30	1	29	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
22	3	19	0

¹²⁷ Sinds François Ier in 1537, zie de officiële site van de BnF, geraadpleegd op 22/08/2018: http://www.bnf.fr/fr/professionnels/depot_legal_definition/s.depot_legal_mission.html

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
21	1	20	0

Geraadpleegd op 22/08/2018

Jacques De Decker, "l'homme-orchestre"¹²⁸, schrijft als enige Belgische auteur in de drie landstalen. Behalve schrijver is hij ook vertaler, criticus, theatermaker en professor. In die hoedanigheid wordt hij zeer veel gevraagd als *préfacier* voor kritische edities van Belgische Franstalige werken. Dit verklaart het grote verschil tussen de cijfers op UniCat en in Anet: de cijfers weergegeven voor Anet zijn de werken die hij daadwerkelijk zelf heeft geschreven, terwijl op UniCat ook de titels aangegeven worden waarvoor hij het voor- of nawoord heeft geschreven. Dit verklaart deels waarom de universiteitsbibliotheken, die vaak deze kritische edities aankopen, een groot aanbod werk van Jacques De Decker hebben. Dat KBR de meeste titelbeschrijvingen heeft hoeft ook niet te verbazen: Jacques De Decker probeert steeds in Brussel te publiceren, wat maakt dat deze werken automatisch bij KBR terecht komen. Met behulp van de romans en theaterstukken opgesomd in *bijlage 1* kan EHC de belangrijkste lacunes opvullen. Zijn essays zijn hier niet genoemd.

Frans De Haes (Brussel, 1948)

- Anet: 12 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6	0	6	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
7	0	7	0

- UniCat: 68 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	3	5	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
19	2	17	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
16	1	15	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	1	9	0

¹²⁸ Zoals hij genoemd wordt in verscheidene artikels en o.a. ook op zijn officiële website, <https://www.jacquessedecker.com/>, geraadpleegd op 22/08/2018.

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
9	1	8	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	2	6	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	2	6	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

Geraadpleegd op 22/08/2018

De dichter Frans De Haes is opgegroeid in een tweetalige cultuur en is buitengewoon lid van KANTL sinds 2000. Hij schrijft over en bestudeert werk van Nederlandstalige en Franstalige Belgische schrijvers, vertaalt ook uit het Nederlands maar schrijft zelf uitsluitend in het Frans. Het valt op dat EHC geen originele dichtbundels van Frans De Haes in het bezit heeft: zijn werken zijn dan ook niet vertaald en hij is *stricto sensu* geen Vlaming. Daarenboven zijn De Haes' gedichten zeer hermetisch en moeilijk te benaderen en te begrijpen; hij behoort in die zin tot een typisch Franse stroming binnen de poëzie ingeleid door Stéphane Mallarmé en voortgezet door namen als Denis Roche waarmee Frans De Haes zo nu en dan vergeleken wordt. In die hoedanigheid is het gemakkelijk hem over het hoofd te zien als Belgische schrijver van Vlaamse afkomst. Om een duidelijker beeld te schetsen: BnF (*la Bibliothèque nationale de France*) biedt 23 titelbeschrijvingen van Frans De Haes aan, tegenover 8 titelbeschrijvingen bij KBR (de twee bibliotheken kunnen wegens hun gelijkaardige missie en positie in hun respectievelijke land als referentie dienen). Behalve de in Frankrijk gepubliceerde werken bezit de BnF ook de in Brussel uitgegeven dichtbundels: dit geldt niet voor KBR en de andere Belgische bibliotheken, die een aantal werken niet hebben opgenomen in hun collectie. In *bijlage 1* is een lijst terug te vinden met ontbrekende titels in EHC.

Jan Baetens (Sint-Niklaas, 1957)

- Anet: 60 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
41	16	21	7

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
33	15	16	5

- UniCat: 185 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
47	18	20	9

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
105	25	52	28

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
79	17	46	16

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
47	7	35	5

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
44	6	29	9

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
38	14	13	11

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
35	12	16	7

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
30	1	24	5

Geraadpleegd op 22/08/2018

Jan Baetens is zo'n dichter die zichzelf als volledig Vlaams kan bestempelen. Zijn keuze voor het Frans als schrijftaal ligt niet aan zijn achtergrond (hij komt uit een Vlaamse familie waar men enkel Nederlands spreekt) maar aan een onafhankelijke keuze. Hij is professor *Cultural Studies* aan KU Leuven en heeft in die hoedanigheid heel veel essays en kritische werken gepubliceerd binnen het domein van de literatuur. Dit verklaart uiteraard het zeer hoge aantal werken (we kunnen zelfs stellen het volledige aantal werken) aanwezig in KU Leuven. EHC komt na KBR en staat daarmee gelijk met ULiège. Deze laatste universiteit lijkt eruit te springen als Waalse instelling, maar dit komt door een jarenlange samenwerking van Jan Baetens met de ULiège in het kader van een onderzoekscentrum rond de literaire creatie in de hedendaagse culturele wereld¹²⁹. EHC heeft een representatief aantal werken van Jan Baetens, maar dit gaat voornamelijk over essays en studies over auteurs. Het merendeel van zijn dichtbundels zouden nog aangekocht kunnen worden.

¹²⁹ CIPA, of *Centre Interdisciplinaire de Poétique Appliquée* : <http://labos.ulg.ac.be/cipa/>, geraadpleegd op 22/08/2018.

Pascal de Duve (Antwerpen, 1964-1993)

- Anet: 7 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	2	2	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	1	3	0

- UniCat: 8 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	2	2	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	2	3	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	1	3	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	1	3	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

Geraadpleegd op 21/08/2018

Op 29-jarige leeftijd overlijdt Antwerpenaar Pascal de Duve aan de gevolgen van aids; hij zal uiteindelijk vier werken hebben geschreven, waarvan er twee bij leven verschenen. Zijn werk is doordrongen van de Vlaamse en Belgische cultuurgeschiedenis - *Izo* gaat specifiek over een tot leven gekomen personage van een schilderij van Magritte- maar in de eerste plaats ook van zijn ziekte en

de manier waarop men het leven zo positief mogelijk kan beleven. Eén werk, verschenen in een bundel, ontbreekt in EHC: *Le nain et le violoniste* (zie bijlage 1). Behalve dat werk bezitten KBR en EHC hetzelfde aantal titelbeschrijvingen. Ook KU Leuven en UA hebben nagenoeg alle titels en toch één Nederlandse vertaling, maar de andere universiteitsbibliotheken hebben geen Nederlandse vertalingen van Pascal de Duves romans.

Elke de Rijcke (Gent, 1965)

- Anet: 2 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	2*	1	0

*één werk hiervan bestaat uit Nederlandstalige en Franstalige gedichten.

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	1	0	0

- UniCat: 17 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	1	1	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	0	5	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	1	3	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	1	0	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
1	0	1	0

De Gentse, relatief onbekende Elke de Rijcke schrijft gedichten in het Frans en vertaalt van het Nederlands naar het Frans. Ze heeft een beperkt aantal bundels, gezien poëzie voor haar een “*slow art*” is¹³⁰. Nochtans is het vreemd dat geen enkele bibliotheek in België van dit kleine oeuvre alle werken bezit: ze is geboren in Gent en woont in Brussel, maar geen van de universiteitsbibliotheken van deze steden hebben meer dan 3 werken van Elke de Rijcke. Zie *bijlage 1* voor de ontbrekende titels in EHC.

Xavier Deutsch (Leuven, 1965)

- Anet: 7 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	0	5	0

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

- UniCat: 63 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
6	0	6	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
45	0	45	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
21	0	21	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
15	0	15	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
10	0	10	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
9	0	9	0

¹³⁰ Zie <http://elkederijcke.be/>, geraadpleegd op 22/08/2018.

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	0	8	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
5	0	5	0

Geraadpleegd op 22/08/2018

De Leuenaar Xavier Deutsch is een onbekende figuur in Vlaanderen. Hij heeft zich dan ook volledig op een Franstalig, Waals publiek gericht; zijn werk is niet vertaald naar het Nederlands. Na KBR hebben UCL, ULB en ULiège de meeste werken van X. Deutsch. Dat KU Leuven als enige Vlaamse instelling meer titelbeschrijvingen bezit dan EHC komt waarschijnlijk door de afkomst van de schrijver. Het is echter begrijpelijk dat de Vlaamse universiteitsbibliotheken en andere instellingen de romans van Xavier Deutsch niet gericht verzamelen, gezien hij noch met Vlaamse thema's werkt, noch op de één of andere manier gelinkt is aan het Vlaamse culturele leven. Zeer veel van oorsprong Vlaamse Franstalige schrijvers, zoals o.a. Elke de Rijcke, doen ook vertaalwerk van het Nederlands naar het Frans, wat maakt dat ze ook van primair belang zijn voor het Vlaamse gedrukte erfgoed. Het kan desalniettemin interessant zijn voor EHC om meer werk van deze *Prix Victor Rossel*-winnaar te verzamelen om op deze manier de toon aan te geven op Vlaams gebied en een rigoureuze beleidslijn aan te geven. Zie *bijlage 1*.

Amélie Nothomb (Etterbeek, 1966)

- Anet: 58 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
46	28	17	1

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
17	8	9	0

- UniCat: 110 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
24	18	5	1

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
88	17	11	60

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
31	0	31	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
31	12	19	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	2	22	1

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
25	0	25	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
23	0	23	0

UNamur			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
18	0	18	0

Geraadpleegd op 23/08/2018

De Brusselse veelschrijfster Amélie Nothomb behoeft hoogstwaarschijnlijk geen introductie. Hoewel ze geen directe band heeft met Vlaanderen, wordt ze hier zeer veel gelezen en is ze als Belgisch auteur (hoewel ze vaak als *Française* beschouwd wordt – een lot dat vele Franstalige Belgen beschoren is) wereldwijd bekend: dit verklaart waarom we haar in deze steekproef uitlichten. In eerste instantie valt op dat ULB – de universiteit waar ze studeerde – niet hoog scoort qua volledigheid van de collectie romans van Amélie Nothomb. KBR heeft zeer veel vertalingen van haar werk, voornamelijk in het Duits en het Italiaans. EHC heeft als enige Belgische bibliotheek de Esperanto-versie van één van de romans van A. Nothomb (*Higiëno de l'murdisto*, 2000). Dit is dan ook een belangrijke deelcollectie van EHC sinds in 2016 de Vlaamse Esperantobond haar bibliotheekcollectie van 4000 titelbeschrijvingen herbestemd heeft naar EHC¹³¹. Behalve de twee meest recente romans (waarvan de nieuwste op 22/08/2018 uitgebracht is, de dag voor dit schrijven), *Frappe-toi le coeur* en *Les prénoms épicènes*, bezit EHC elke verschenen titel van Amélie Nothomb: ofwel in het Nederlands, ofwel, als een Nederlandse vertaling niet voorhanden is, in de originele versie. Hoewel het dus cijfermatig lijkt dat EHC geen even zo volledige collectie heeft als KBR, ligt dit enkel aan de focus: KBR verzamelt alle versies, vertalingen en heruitgaven van werk van Amélie Nothomb, terwijl het voor EHC van prioritair belang is om de Nederlandse vertalingen aan te kopen van deze Franstalige schrijfster.

Régine Vandamme (Brugge, 1961)

- Anet: 5 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

¹³¹Zie <http://anet.be/record/opaccoloiehc/co:ehc:108>, geraadpleegd op 23/08/2018

UA-SC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

- UniCat: 9 titelbeschrijvingen

EHC			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

KBR			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
8	0	8	0

KU Leuven			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
4	0	4	0

UCL			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

ULB			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

ULiège			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
3	0	3	0

UA			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

UGent			
Totaal	Nederlandstalig	Franstalig	Anderstalig
2	0	2	0

Geraadpleegd op 23/08/2018

Van de in Brugge geboren Régine Vandamme ontbreken twee romans in EHC. Maar ook in haar geval is dit te verklaren binnen de huidige tendensen in literair België: R. Vandamme heeft zich als journaliste opgewerkt binnen de Waalse, regionale pers en ze werd in 2010 directrice van *Culture. Wapi*¹³², het cultureel agentschap van Picardisch Wallonië. In die zin kunnen we niet meer spreken van een Vlaamse schrijfster, aangezien ze volledig in Franstalig België is neergestreken. Daarenboven worden haar Franstalige romans niet vertaald naar het Nederlands, terwijl de verwerving van deze werken toch de belangrijkste missie is van EHC betreffende Franstalige Belgische schrijvers.

¹³² Zie <http://culturepointwapi.be/wakka.php?wiki=PagePrincipale>, geraadpleegd op 23/08/2018.

Conclusie

KU Leuven en KBR verdringen de positie van EHC in deze periode van 1981 tot nu. KBR staat acht van de elf keer op de eerste plaats wat betreft de meest omvangrijke collectie, de andere drie keer is dat KU Leuven of UCL. Als KBR voor de beginperiode van de Belgische Franstalige letteren een opvallend afwezige was, heeft ze hier toch een achterstand ingehaald. Natuurlijk ligt dit in de eerste plaats aan de al meerdere keren vermelde depotplicht. Voor KU Leuven, de grootste universiteit van België, lijkt de verklaring van het grote aantal werken te vinden in de verscheidenheid van haar instellingen. De 24 verschillende bibliotheken en documentatiecentra verspreid over heel Vlaanderen hebben alle hun eigen collectie, wat het totale aantal werken aanzienlijk doet toenemen.

Voor geen enkele van de elf onderzochte auteurs heeft EHC de grootste collectie; de Vlaamse bewaarbibliotheek staat op de tweede plaats voor de Antwerpenaren Pascal de Duve en Françoise Mallet-Joris. Voor de in Antwerpen geboren Werner Lambersy is het opvallend dat EHC slechts op een zevende plaats staat, maar de schrijver is dan ook op jonge leeftijd naar Brussel verhuisd en zijn literaire carrière is in Parijs van grond gegaan. In feite is Jan Baetens in deze lijst de enige werkelijk Vlaamse Franstalige schrijver: hij maakte expliciet de keuze, als Nederlandssprekende Vlaming, om te publiceren in het Frans, zoals een groter aantal schrijvers van de generaties voor hem dat deden.

Deze laatste periode bewijst dat de Vlaamse Franstalige literatuur stilaan onbestaande is. De kloof tussen de twee literaire domeinen in België heeft zich vergroot: men behoort toe tot de Vlaamse literatuur of tot de Belgische Franstalige¹³³. Zo heb je schrijvers als Xavier Deutsch of Elke de Rijcke die in Vlaanderen opgegroeid zijn maar zich vestigen in Brussel of Wallonië en zich volledig richten naar de Franstalige markt. Andere schrijvers kiezen voor het intensere uitgevermilieu van Parijs, zoals Pascal de Duve. Hun werk wordt dan ook zo goed als niet vertaald naar het Nederlands, tenzij ze naam maken in het buitenland.

Gezien ook de regionalistische literatuur vol folklore en verwijzingen naar het Vlaanderen “van toen” sinds de jaren vijftig volledig afgedaan heeft in de postmoderne literaire stromingen, grijpen de van oorsprong Vlaamse auteurs steeds minder terug naar Vlaamse elementen. Zo is er nog een Françoise Mallet-Joris die bevestigt dat het Vlaamse element in haar stijl zit¹³⁴, maar na haar eist niemand nog een Vlaamse erfenis op: een individuele visie treedt aan in de literatuur, de wil om een wereldbeeld te scheppen dat subjectief en tegelijkertijd onafhankelijk is van welke belemmerende wortels dan ook.

¹³³ “Waals” wordt gebruikt om literatuur in de Waalse dialecten te duiden. Tegenwoordig is het moeilijk om niet te spreken over een tweedeling “Vlaamse” en “Waalse” literatuur omdat dit onderscheid wel degelijk actueel is: de taal waarin men schrijft komt meer en meer overeen met de officiële taal in de regio waar men woont. Het is echter foutief, gezien “Waals” slaat op de literatuur in de verschillende dialecttalen en een eigen onderstroom met een unieke evolutie heeft. Over deze benoemingskwestie heeft men het in ieder wetenschappelijk-kritisch werk rond de Belgische literatuur, zie bvb. Denis, B. & Klinkenberg, J-M. (2005), *La littérature belge: précis d'histoire sociale*, Brussel: Labor, pp. 9-16. M. Quaghebeur zegt specifiek in zijn *Balises pour l'histoire des lettres belges de langue française*, Brussel : Labor, 1998, pp.29-30 : « Parler de *littérature wallone* serait d'autre part inadéquat puisque la locution, dans son acception usuelle, renvoie aux dialectes (...) autre chose est de situer dans l'histoire de nos lettres la permanence d'un courant wallon spécifique. Celui-ci ne saurait toutefois passer pour le dénominateur commun de cette histoire ».

¹³⁴ Zie voetnoot 126

Toelichting van de verschillende bijlagen

In **bijlage 1** vindt men de in deze steekproef steeds kort toegelichte **lacunes**. Het gaat dus enkel om de auteurs die in dit onderzoek zijn uitgelicht.

Bijlage 2 geeft een overzicht van de door ons als toonaangevend beschouwde **collectie *Espace Nord***. EHC heeft al een groot aantal titels van deze collectie in haar bezit. Hier worden de titels opgesomd die het onderwerp kunnen zijn van een toekomstige uitbreiding van de collectie in EHC.

De **literaire tijdschriften** vanaf *La Jeune Belgique* tot *Marginales* en alles ertussen worden in **bijlage 3** meer in detail onderzocht. In dit document figureren de ontbrekende nummers voor ieder tijdschrift.

Bijlage 4 is een **annex** van deze steekproef. Sommige auteurs zijn tijdens dit onderzoek op de voorgrond getreden als belangrijke schrijvers van secundaire literatuur over de Belgische Franstalige letteren of waren het waard om als primair auteur toch nog onderzocht te worden binnen de limieten van de EHC-catalogus (het gaat dus om een positionering van EHC en om ontbrekende titels).

In **bijlage 5** komen enkele Belgische **literaire genootschappen** rond specifieke auteurs aan bod die publicaties op hun naam hebben staan. Deze publicaties werden voor EHC onder de loep genomen om ontbrekende titels op te sporen.

Een korte, representatieve vergelijking van een aantal auteurs **tussen EHC en de Bibliothèque nationale de France** (BnF) wordt ten slotte toegelicht in **bijlage 6**.

Algemene reflecties over het onderzoek en conclusie

Een steekproef rond Belgische en meer specifiek Vlaamse Franstalige letterkunde ter bepaling van de positie binnen dit deelgebied van EHC t.o.v. andere Belgische bibliotheken.

Samenvatting conclusies steekproef

1830-1880

Voor deze eerste periode hebben we maar één Antwerpse auteur gevonden. Het Franse literaire leven speelde zich op dit moment af in Brussel en Parijs, met Victor Hugo als toonzetter waar iedereen zich naar spiegelt. **EHC speelt voor de beginperiode van de Belgische letteren** (hoewel het nog relatief vroeg is om te spreken over Belgische literatuur) **een grote rol**. De cijfers liggen ofwel hoger ofwel gelijk met deze in andere bibliotheken doorheen België. Van alle toonaangevende namen heeft EHC een grote collectie werken: zo vinden Octave Pirmez en Charles De Coster, de twee grote namen van deze periode, een grote weerklank in de collectie. **Voornamelijk de cijfers van Charles De Coster springen er uit. EHC maakt werkelijk het verschil met de collectie werken van en over de stichter van de Belgische literatuur in alle mogelijke vertalingen.** Naast De Coster en Pirmez zijn ook minder bekende namen zoals Eugène Dubois en Eugène Van Bommel vertegenwoordigd in de collectie.

Op deze manier biedt EHC voor de periode **1830-1880 een zo volledig mogelijk panorama van de Belgische literatuur en zeker niet enkel de Vlaamse Franstalige**. Voor deze periode zijn KU Leuven

en UGent de universiteitsbibliotheken waarmee EHC zich het best kan vergelijken. De KBR was een opvallende afwezige.

1881-1920

Voor deze periode zijn alle naslagwerken het unaniem eens dat ze de werkelijke beginperiode van de Belgische Franstalige letterkunde vormt. De grote namen van de Belgische literatuur, met name Georges Eekhoud, Maurice Maeterlinck, Emile Verhaeren en Georges Rodenbach kenden elkaar en creëerden al dan niet bewust een unieke Belgische stem in de Franstalige literaire wereld.

Ook om deze periode te bestuderen is EHC de instelling bij uitstek. Dezelfde opmerkingen als voor de vorige periode gelden: voor **Antwerpse, vergeten auteurs zoals Louis Van Keymeulen kan binnen België in feite enkel EHC een ietwat representatief oeuvre voorleggen.** Sommige cijfers, zoals bij André Baillon, lijken een grote lacune aan te duiden (KBR lijkt in eerste instantie dubbel zo veel werken te hebben als EHC), maar toch bezit EHC het volledige oeuvre van Baillon, met wederom de meeste Nederlandse vertalingen. Dit komt omdat KBR en universiteiten vaak colloquia organiseren, waarvan de *actes* in de archieven terechtkomen: dit gaat vaak over een groot aantal secundaire werken.

Ook bekende, grote Belgische spelers zoals Camille Lemonnier die relatief weinig bekend zijn met Vlaanderen zijn het beste vertegenwoordigd in EHC. Voor de **toonaangevende Vlaamse Franstalige schrijvers Emile Verhaeren, Georges Rodenbach en Georges Eekhoud staat EHC steevast op de eerste plaats.** Zelfs voor schrijvers waarvan de identiteit wat dubieus is zoals Neel Doff (een Nederlandse, soms opgenomen in de Belgische Franstalige literaire geschiedenis maar meestal over het hoofd gezien) maakt EHC het verschil qua collectiegrootte. De lacunes voor deze periode zijn zo goed als verwaarloosbaar: het gaat bijna altijd om kleine, in beperkte oplage gedrukte uitgaven.

Voor de periodes 1830-1880 en 1881-1920 valt voornamelijk op dat de 'concurrentie' zich tussen de **Vlaamse bibliotheken** afspeelt. KBR en de Waalse en Brusselse universiteitsbibliotheken spelen amper een rol voor deze periode in de Belgische literatuurgeschiedenis. Ze verzamelen opvallend genoeg ook géén Nederlandstalige vertalingen van deze schrijvers, hoewel ze vaak wel een aantal Duitse en Engelse versies in hun collectie hebben.

1921-1950

Het verschil in de aanwerving van werk van Antwerpse en Vlaamse schrijver begint zich tussen 1921 en 1950 sterker af te tekenen tegenover het verwerven van werk van Brusselse en Waalse schrijvers. EHC staat niet meer zo vaak op de eerste plaats en wordt vaak van de troon gestoten door KU Leuven of KBR.

EHC staat nog altijd wel in de top drie op nationaal niveau. Edgar Tant en Fernand Crommelynck zijn uitzonderingen, maar dit is te wijten aan verschillende externe factoren. De archieven van Edgar Tant worden bijgehouden in UGent en Crommelynck wordt over het algemeen in geen enkele Belgische bibliotheek uitvoerig verzameld – hij is voornamelijk gekend in Parijs, hoewel hij toch een Vlaming was.

Voor Georges Simenon kan EHC een zeer mooie collectie voorleggen. ULiège heeft meer werken om de logische reden dat ze een *Centre d'études* rond deze Luikse schrijver hebben en de taak hebben opgenomen alles te verzamelen dat rond de schrijver verschijnt. KBR heeft ook nog het dubbele

aantal werken van EHC, maar op het vlak van de Vlaamse bibliotheken zijn KUL en EHC beide belangrijke spelers (EHC voornamelijk voor de Nederlandse vertalingen: 201 tegenover 106 in KUL).

Hoewel de schrijvers van deze periode zich afzetten tegen het etiket Belgische Franstalige literatuur met haar specifieke, opgelegde genres en thema's, worden ze amper verzameld aan de Franse universiteitsbibliotheken. Enkel de BnF kan een mooie collectie Belgische literatuur uit het interbellum voorleggen, omdat vele auteurs in Parijs publiceerden en via de depotplicht deze werken automatisch in BnF terecht zijn gekomen.

1951-1980

Kan een Vlaming wel verkiezen in het Frans te schrijven? De taalkwestie begint zich steeds scherper af te lijnen binnen de grenzen van België en zoals Jacques De Decker het heel juist laat optekenen kunnen we tegen de jaren tachtig beginnen spreken over *la littérature de la communauté française de Belgique* als we het over de Belgische Franstalige letteren hebben.

Er zijn evenwel nog steeds Vlamingen die de keuze maken om in het Frans te schrijven, maar het **probleem dat deze auteurs voor de geschiedschrijving stellen vindt ook zijn echo in het verzamelbeleid van de verschillende Belgische bibliotheken**. Heel veel schrijvers worden maar zeer miniem vertegenwoordigd in de Vlaamse en bij uitbreiding Belgische bibliotheken omdat men hen jarenlang in het Franse literaire veld had ingebed. Dit is het geval voor bvb. Dominique Rolin of Jacques Sternberg. Nochtans schreef Dominique Rolin bijna uitsluitend over Vlaanderen en was Jacques Sternberg een rasechte Antwerpenaar. Voor deze periode zou EHC een inhaalbeweging kunnen uitvoeren, door **expliciet te bepalen of deze auteurs als Vlaams of Vlaams geïnspireerd bestempeld kunnen worden**.

Na 1980

De **declinerende trend die aanvangt vanaf de jaren vijftig kent zijn hoogtepunt in deze periode**. De Belgische schrijver moet een kant kiezen: ofwel kiest hij/zij voor een volledig Franstalig publiek, met een mogelijkheid om door te breken in Frankrijk (zie bvb. Amélie Nothomb), ofwel voor een Vlaams publiek, met Nederland als mogelijk uitbreidingsgebied. Het wordt omwille van verschillende redenen, waaronder politieke, quasi onmogelijk jezelf in de markt te zetten als Vlaamse Franstalige schrijver (enkel Jan Baetens is dat gelukt, maar zijn dichtbundels blijven desalniettemin in de marge).

We kunnen wel stellen dat dit het einde inluidt van de Vlaamse Franstalige letteren als fenomeen: het gaat tegenwoordig enkel nog om unieke, specifieke gevallen. Françoise Mallet-Joris vatte in *Adriana Sposa* (1990) impliciet de situatie van de tweetalige Belgische schrijver samen : « *Elle n'avait plus droit à cette double langue, qui pour elle ne faisait qu'une, une tresse, une couronne de mots, les uns flamands, les autres français, qu'elle avait choisis un peu au hasard jusque-là* ».

Het is zeer ingewikkeld voor EHC (en, zoals we hebben kunnen zien, voor de overige Vlaamse bibliotheken) om op de hoogte te blijven van deze schrijvers die naar Wallonië laat staan naar Frankrijk uitwijken, en daartoe hoopt dit onderzoek een opstapje te hebben verleend.

In elk geval behoeft worden vermeld dat de conclusies die we uit deze cijfers hebben gehaald uiteindelijk **een perfecte weerspiegeling zijn van het gewijzigde collectiebeleid in EHC na de jaren tachtig**.

Algemene socio-literaire lezing van de bestudeerde periodes

De bestudeerde deelcollectie is, *rappelons-le*, de Belgische Franstalige letterkunde met een bijzondere aandacht voor de Vlaamse Franstalige letterkunde. Als er op dit moment nog maar een vijftal namen onthouden worden – Maurice Maeterlinck, Emile Verhaeren, Georges Rodenbach, Jean Ray (of John Flanders) en, met wat geluk en goede wil, Marie Gevers - dan hoeft het ook geen verrassing te zijn dat de cijfers het hoogst zijn voor de perioden 1881-1920 en 1921-1950.

Voor 1880 kunnen we, de vernieuwende verhalen van Charles De Coster buiten beschouwing genomen, immers niet spreken over Belgische literatuur: Belgische Franstalige auteurs volgen de grillen van het Parijse intellectuele leven en laten zich bij dezelfde uitgeverijen publiceren als de Franse auteurs – toevallig was Brussel op dat moment van groot belang binnen de Franstalige uitgeverijwereld (met een naar Brussel uitgeweken Victor Hugo en een illustere uitgever als Henri Kistemaekers die de Belgische schrijvers in Frankrijk bekend maakte en de Franse schrijvers een publiek gaf in België).

Deze laatste factor zorgde ervoor dat vele Belgische auteurs gemakkelijk in de Franse *champ littéraire* belandden en opende de deur voor een **volgende generatie volledig Belgisch geboren auteurs die een groot succes kenden in Frankrijk en daarbuiten** – we hoeven enkel maar naar Emile Verhaeren of Nobelprijswinnaar Maurice Maeterlinck en hun entourage te kijken om hier een beeld van te krijgen. Deze auteurs worden door alle bibliotheken zeer grondig verzameld, en **voornamelijk EHC speelt hier haar rol van bewaarbibliotheek van het volledige Vlaamse gedrukte erfgoed uit:** voor deze periode bezit ze voor iedere auteur **diverse edities, vertalingen in allerlei Europese talen en vaak in bibliofiele uitgave.**

Deze rol blijft van belang tot en met de jaren tachtig. **Op dat moment kelderen de cijfers ten opzichte van andere bibliotheken, maar dit heeft verschillende redenen, die een complex beeld schetsen van een veranderende culturele omgeving.** De **federalisering** van België wordt een feit, waardoor de tot dan toe gevoelsmatige en nog zeer vage grenzen nu ook op rationeel niveau beleefd worden. Als men voorheen als Vlaming voor het Frans koos, was dit de keuze voor één van de landstalen: men behoefde dit niet te beargumenteren. Aangezien er weinig Vlaamse precedentes waren, was de keuze voor de Franse taal het meest voor de hand liggend. Als **cultuurtaal** bij uitstek was het Frans, dat de gemiddelde, gegoede Vlaming sowieso beheerste, het middel om **internationale bekendheid** te bereiken.

De *“mouvement wallon”* kwam ten opzichte van de Vlaamse Beweging relatief laat (en als reactie op deze laatste) op de proppen, maar het zwaartepunt was van in het begin het opeisen van de Franse taal en het francofiele karakter van de Waalse gemeenschap. Vanaf dat moment kreeg de **keuze van een Vlaamse schrijver om in het Frans te publiceren een politieke connotatie mee.** Stilaan begonnen de verschillende regio's hun identiteit op te hangen aan een eigen taal, tot we, heden ten dage, alleen nog maar een handjevol uitzonderingen op de regel hebben, auteurs die lak hebben aan wat de politieke context van België de culturele wereld oplegt en voluit kiezen voor een bepaalde taal. Guy Vaes was zulk een auteur, Jan Baetens is zo een dichter.

Behalve deze veel te algemene politieke duiding van een zeer complex cultureel fenomeen speelt de **evolutie in de literatuurgeschiedenis** ook haar rol. De **progressieve vervreemding**, ingezet sinds de periode van het surrealisme waar referentiekaders voor de lezer niet meer van belang worden

geacht, zet zich steeds sterker door, waardoor men steeds maar **minder teksten tegenkomt die zich in een specifiek, verankerd wereldbeeld kaderen.**

Dit Westerse fenomeen vindt ook zijn weerklink bij de Vlaamse en Franstalige Belgische auteurs, die zich niet meer in strak omlijnde genres willen terugvinden. Men speelt ook meer en meer (of, in ieder geval, meer expliciet) met het **metatekstuele karakter van literatuur**: een mooi verhaal is niet meer genoeg. Als we tot de jaren tachtig nog een (weliswaar beperkt) aantal schrijvers terugvinden die met graagte verhalen over hun geboortedorp of verwijzen naar Vlaamse folklore en legenden, wordt dit meer en meer naar de marge verschoven en laatdunkend afgedaan als “*heimatliteratuur*”. Hooguit speelt een verhaal zich nog “per toeval” af in Oostende (de intrige van *La Plage d’Ostende* van Jacqueline Harpman zou men gemakkelijk kunnen verplaatsen naar een andere kuststad).

Collectiebeleid en – plan van EHC

Deze evolutie omkadert ook de verandering van het collectiebeleid van EHC. Als we het collectieplan van de Erfgoedbibliotheek erbij nemen, stellen we vast dat ook hier de jaren tachtig als kantelpunt dienen.

“In 1980 legde de gemeenteraad voor de eerste keer in de geschiedenis de opdracht en een ruw collectieprofiel van de toenmalige Stadsbibliotheek vast. (...) De bibliotheek zou haar verzamelbeleid vanaf nu helemaal toespitsen op de humane wetenschappen in het algemeen en op enkele verzameldomeinen in het bijzonder: het oude boek, de Antverpiensia, de Nederlandse letterkunde, de geschiedenis en cultuurgeschiedenis van Vlaanderen en van de Nederlanden, de Vlaamse Beweging, de geschiedenis van de exacte wetenschappen”.

Het Vlaamse karakter van de bibliotheek werd aangescherpt, maar Vlaams wordt hier niet gelijkgesteld aan Vlaamstalig, stelt het collectieplan op p.33:

“In een ruimer kader is er ook aandacht voor de Belgische Franstalige literatuur, en worden deze collecties gekaderd in een internationale context”.

Het collectieplan stelt voor deze deelcollectie dan ook dat *“werk van Vlaamse Franstalige auteurs (...) in alle mogelijke versies [wordt] verzameld. Van Waalse en Brusselse Franstalige auteurs worden alleen de grote namen verzameld. Regionale literatuur in het Waals valt hier niet onder.”* (p.37).

Het is interessant op te merken dat het collectieplan geen gewag maakt van Vlaams geïnspireerde literatuur. Zo is er een schrijfster als Marguerite Yourcenar die niet beschouwd kan worden als Vlaamse maar die haar verhalen zeer vaak situeert in Vlaanderen (zoals bijvoorbeeld in *L’oeuvre au noir*, waarin het Vlaamse hoofdpersonage heel Vlaanderen doorkruist en in Brugge terechtkomt). Van deze schrijfster heeft EHC nagenoeg alle Nederlandstalige versies (23 van de 52 titelbeschrijvingen).

EHC ten opzichte van de andere Belgische bibliotheken

Het is van belang op te merken, in de eerste plaats, dat de vergelijking van EHC met andere bibliotheken soms niet evenwaardig was. Ook al is de bibliotheekcollectie van **KU Leuven** met de helft verminderd op het moment van de splitsing van de universiteit in de jaren 60, het gaat nu wel om de gezamenlijke collectie van **24 verschillende bibliotheken**, verenigd onder de noemer van de grootste universiteit van België. EHC is daarentegen slechts **één instelling met één gebouw en dus één enkele collectie**. In feite is dit een oneerlijke vergelijking.

Ook de **KBR** heeft sinds de jaren zestig het voordeel dat de **depotplicht** zorgt voor een zo goed als automatische toestroom van in België gepubliceerde werken. De KBR heeft daarentegen als nadeel dat voor de vroege werken het catalogeren en digitaal aanwezig maken van titels nog niet voltooid is: men moet ter plaatse de fichebakken gaan controleren om erachter te komen of een bepaald werk in de collectie aanwezig is. Vooral voor de ietwat vergeten auteurs van de eerste twee onderzochte periodes zorgt dit voor een vertekend beeld: het is mogelijk dat KBR voor bepaalde auteurs zeer veel (misschien wel verloren gewaande) werken in haar archieven heeft, maar op dit moment kan een onderzoeker geen volledig beeld krijgen van de aanwezige werken in KBR en moet deze zich bijgevolg tot andere instanties wenden. Bij EHC worden de werken wel systematisch gecatalogeerd, wat leidt tot een duidelijk overzicht van wat de bewaarbibliotheek te bieden heeft.

Het is interessant dat de **ULiège** in deze steekproef er niet uitsprong met haar cijfers. Al van in de beginfase van de Franstalige Belgische letteren was Luik naast Leuven en Brussel een groot cultureel centrum op literair vlak.

“Avec [Albert Mockel], qui donnera en quarante ans trois recueils exigeants mais raides, apparaît enfin sur la scène littéraire le troisième pôle de notre vie culturelle, Liège”¹³⁵.

In zijn bekende tijdschrift *La Wallonie* publiceert hij werken van Waalse auteurs maar even goed van Paul Verlaine, André Gide, Stéphane Mallarmé en « *les grands Flamands de langue française qui allaient immortaliser [l'esthétique symboliste]* »¹³⁶.

Max Elskamp, Maurice Maeterlinck, Charles Van Lerberghe en Emile Verhaeren werden op die manier aan het Belgische en meer specifiek Luikse publiek voorgesteld. Dat EHC als in de eerste plaats Antwerpse en Vlaamse bibliotheek binnen deze deelcollectie meer werken kan aanbieden dan de ULiège is op dat vlak zeker een verdienste.

Wat betreft de vergelijking met de universiteitsbibliotheken is de opmerking van Ludo Simons met betrekking tot het nieuwe collectieprofiel van belang:

“In [...] 1980 definieerde de Stadsbibliotheek haar collectieprofiel opnieuw, rekening houdend met de recente uitbouw van drie universitaire bibliotheken op het Antwerpse grondgebied (RUCA, UFSIA, UIA). Zij stootte resoluut de exacte en toegepaste wetenschappen af, die door RUCA en UIA worden bestreken, en verfijnde haar verzamelgebied binnen de alfasector t.o.v. UFSIA en UIA, waar de geschiedenis slechts op kandidaatsniveau wordt onderwezen (UFSIA), de Nederlandse literatuurstudie op licentieniveau bewust actualistisch wordt bedreven (UIA) en, in het algemeen, het collectieprofiel grotendeels wordt bepaald door de noden van het onderwijs en het belangstellingsterrein van de in functie zijnde hoogleraar. De Stadsbibliotheek kon derhalve, geheel in de lijn van haar grote traditie, die vrijwel tot de stichting van de Belgische staat teruggaat, de klemtoon blijven leggen op haar specifieke verzamelgebieden, die, in concentrische cirkels, uitdijen van de kern Antwerpen naar het hele Vlaamse land en de Zeventien Provinciën toe – uiteraard binnen de context van de wereldliteratuur en de universele geschiedenis met hun theoretische grondslagen en hun diverse hulpwetenschappen. De Antwerpse Stadsbibliotheek blijft dus een algemene humaniorabibliotheek (waarbij ze zekere overlappingen met UFSIA en UIA voor lief neemt), maar streeft, binnen de

¹³⁵ Quaghebeur, M. (1998) *Balises pour l'histoire des lettres belges de langue française*, Brussel: Labor, p.49

¹³⁶ Zie voetnoot 100

alfasector, als enige naar volledigheid op de terreinen die gemeenlijk door een “nationale” bibliotheek worden bestreken”¹³⁷.

Na jarenlang onderzoek en getwist had men nu de lijnen van het collectiebeleid vastgezet, met voornamelijk de visueel krachtige metafoor van concentrische cirkels. **Op deze manier kan ook de evolutie van de verwerving van de Belgische Franstalige literatuur verklaard worden.**

Voor de eerste twee onderzochte perioden viel namelijk op dat zo mogelijk alle werken van iedere Belgische Franstalige auteur verzameld werden. Ook op het vlak van anderstalige versies van werk van deze schrijvers is EHC toonaangevend, net als voor een groot aandeel aan compleet vergeten schrijvers.

Tot en met de jaren vijftig blijft EHC resoluut in de top drie staan en is derhalve een referentie voor de gehele Belgische Franstalige literatuur. Wat de **Vlaamse Franstalige literatuur** betreft wordt voor de meeste auteurs een volledigheid nagestreefd die nagenoeg onnavolgbaar is: voor bvb. Charles De Coster en Georges Eekhoud spreken de cijfers boekdelen.

Stilaan, conform het collectiebeleid sinds de jaren tachtig, **verschuift de focus naar een niet zo zeer kwantitatieve dan wel kwalitatieve aanwerving van de Belgische Franstalige letterkunde.** Mits het dichten van enkele lacunes voor recentere schrijvers (bvb. Werner Lambersy) is EHC een absoluut referentiepunt voor Vlaamse en meer specifiek Antwerpse schrijvers die ervoor opteerden in het Frans te schrijven. De collectie van Brusselse en Waalse auteurs bestaat voor de recentere auteurs voornamelijk uit Nederlandse vertalingen (bvb. in het geval van Amélie Nothomb), en is op dat vlak in de meeste gevallen volledig. In die zin is EHC een quasi unieke speler in het Belgische bibliotheeklandschap.

Een **definitief beeld schetsen om het belang van EHC ten opzichte van de andere Belgische bibliotheken te bepalen voor deze deelcollectie is uiteraard gevaarlijk op basis van een steekproef.** Als we echter rekening houden met de hierboven geschetste context en nuances kunnen we wel stellen dat het belang van de Erfgoedbibliotheek voor de Belgische Franstalige letterkunde van zeer grote waarde is, en niet alleen vanwege de schrijversbibliotheken van Eugène Baie, Georges Eekhoud, Roger Avermaete en Robert Guiette.

“Voor de studie van de Vlaamse Franstalige letterkunde zijn onze collecties onmisbaar”, stelt het collectieplan. Op basis van de cijfers in deze steekproef kunnen we niet anders dan dit beamen. Voor elke Vlaamse Franstalige auteur die het tot in de literatuurgeschiedenisboeken heeft geschopt bezit EHC een noemenswaardige en vaak t.o.v. andere bibliotheken de meest uitgebreide collectie (zie bijvoorbeeld E. Verhaeren, G. Eekhoud), soms het volledige oeuvre met veel eerste edities en bibliothele uitgaven.

Hoewel het collectiebeleid per tijdspanne relatief consequent is bij EHC (in tegenstelling tot KBR, bvb., waar voor een enkele periode sommige auteurs volledig afwezig zijn), lijkt voor de laatste periode **een denkoefening nodig met betrekking tot de Vlaamse Franstalige auteurs:** in het geval van bvb. Régine Vandamme is haar Vlaamse afkomst enkel nog zichtbaar in haar naam en geboorteplaats maar is ze zelf volledig geënt op het Waalse culturele leven. Andere auteurs hebben hun vaderland ingewisseld voor het op literair vlak meer gewicht hebbende Parijs zoals Werner

¹³⁷ Simons, Ludo (1984) *Een nationale bibliotheek voor Vlaanderen*, Antwerpen, Bibliotheekkunde ; 35, p. 15.

Lambersy. **Het is van belang dat EHC uitmaakt tot op welke hoogte deze auteurs tot het Vlaamse erfgoed behoren.**

Collectiewaarde

Hoewel voor EHC sinds de jaren vijftig de cijfers kwantitatief gezien alleen maar omlaag lijken te gaan, is het van belang dit niet als een slechtnieuwsshow te beschouwen. Er wordt meer ingezet op **Nederlandse vertalingen en op een veel rigouzeuzer aankoopbeleid**, gebaseerd op de concentrische, uitdijende cirkels Antwerpen – Vlaanderen – België. Vroeger werden originele Franse werken vaak in Duitse en Engelse vertaling verzameld, terwijl men nu **expliciet zoekt naar Nederlandse vertalingen en zo deze niet verkrijgbaar zijn de Franse originele boeken.**

Daarenboven bezit EHC zeer veel **bibliofiele edities en soms ook opdrachtexemplaren**. Zo kocht EHC in 2017 nog een groot aantal exemplaren op van reeds in de collectie aanwezige titels van Marie Gevers (zie jaarverslag 2017) omdat het ging om opdrachtexemplaren aan of van de Antwerpse schrijfster. Men krijgt op deze manier als onderzoeker een uniek en mooi beeld van de relaties tussen schrijvers, wat de collectie van EHC toch weer van groot belang maakt. Het collectieplan preciseert tevens dat er ook een aantal *“litteraire handschriften van Franstalige Vlamingen zoals Eugène Baie, Gaspard de Cort, Marie de Vivier, Georges Eekhoud, Alfred Goemaere, Horace Van Offel en Georges Vaxelaire”* aanwezig zijn in de collectie.

Opmerking: de schenking van enkele **schrijversbibliotheken** heeft ervoor gezorgd dat veel unieke Belgische Franstalige werken in EHC terecht kwamen. Deze opmerking hebben we al kunnen maken in het specifieke geval van Robert Guiette (*supra*, p.54) en kan uitgebreid worden naar de collecties van Hubert Lampo en Michel Seuphor. Op deze manier kon EHC de hand leggen op verschillende titels zoals dichtbundels van Albert Ayguesparse en een aantal jaargangen van het tijdschrift *Le Carnet et les Instants* verzameld door Michel Seuphor. Van bvb. de 30 titelbeschrijvingen die EHC bezit van Guy Vaes zijn 8 afkomstig uit schrijverscollecties (en dan voornamelijk uit de collectie originelen van Hubert Lampo). Zo hebben deze schrijvers heel wat betekend voor deze deelcollectie Belgische Franstalige letterkunde.

EHC Collectie	Aantal titelbeschrijvingen Buitenlandse Franse letterkunde
Robert Guiette	396
Michel Seuphor	131
Hubert Lampo	157
Maurice Gilliams	65

Opwaardering van de catalogus

In de marge van ons onderzoek hebben we enkele **fouten in de catalogus** kunnen rechtzetten. Zo is de Belgische dichter Albert Ayguesparse soms gecatalogeerd geweest als “Aygesparse”. Bij het opzoeken van titelbeschrijvingen van de hand van de schrijver gaf het cijfer aanvankelijk dus een fout beeld weer. In een ander geval was het onbekende pseudoniem van een schrijver niet gelinkt aan diens algemeen gekende schrijversnaam, zoals bij Jacques Sternberg, die ook onder de naam Jacques Bert heeft gepubliceerd.

Een andere zo nu en dan tegengekomen catalogeerfout was de toekenning van een foutieve taal of onderwerp aan een werk. Zo is *Un Mâle* van Camille Lemonnier in de collectie *Espace Nord* in werkelijkheid Franstalig hoewel er 'Nederlands' bij de taal staat. Een aantal werken van Georges Simenon die onder het onderwerp 'Franse letterkunde' geklasseerd stonden kregen het correcte etiket 'Buitenlandse Franse letterkunde' opgeplakt.

Als laatste vonden we ook fouten in titels zoals in het geval van *Le vent dans les moulins* van Camille Lemonnier: in Anet wordt dit werk foutief de titel *Le vent des moulins* toegekend.

Op een extern niveau hebben we gewerkt aan **de zichtbaarheid van EHC** en haar catalogus op de Franstalige en Nederlandstalige Wikipedia. Zo hebben we links naar EHC gezet bij de bronnen van artikels rond *Charles De Coster*, *Georges Eekhoud*, *la littérature belge francophone* en *la littérature belge*. Ook in de Nederlandstalige artikels rond *De Legende van Uilenspiegel*, *Belgische literatuur* en *Georges Eekhoud* staat nu een link naar de bibliotheekcollecties van EHC.

Collectieverrijking: aanbevelingen

Bijlages 1 en 3 geven een beeld van de ontbrekende titels van de in de steekproef uitgelichte auteurs en van enkele belangrijke literaire tijdschriften. Hierin valt op dat voornamelijk voor de laatste twee perioden de lijsten langer worden. Het lijkt interessant om **in eerste instantie een focus te leggen op Antwerpse auteurs** die lang over het hoofd gezien zijn geweest in Vlaanderen, en waar EHC het verschil zou kunnen maken. Het gaat hier dan meer specifiek om het literaire werk van Werner Lambersy, Françoise Mallet-Joris, Jacques Sternberg, Paul Willems, Pierre Della Faille en Madeleine Ley. Voorts kunnen enkele kleine lacunes van andere Antwerpse schrijvers nog aangevuld worden: Marie Gevers, Max Elskamp en André Baillon.

Daarnaast zouden de beperkte lacunes bij **toonaangevende Vlaamse namen** opgelost kunnen worden: Georges Rodenbach, Emile Verhaeren, Franz Hellens, Jean Ray, Michel de Ghelderode, Liliane Wouters. Even zo interessant is het opsporen van de belangrijkste werken van enkele **kleinere Vlaamse namen** van vroeger en nu: Marguerite Coppin, Edgar Tant, Camille Melloy, Jan Baetens, Elke de Rijcke, Nicole Verschoore, Caroline De Mulder

De **bekendere werken van Belgische schrijvers als Dominique Rolin, Henry Bauchau, Jacqueline Harpman, Frans De Haes, Jacques De Decker, Henri Michaux, Albert Ayguesparse, Jean Muno, Pierre Mertens, Xavier Hanotte en Xavier Deutsch** (boeken met Vlaamse onderwerpen) kunnen eveneens het onderwerp zijn van een toekomstige collectieuitbreiding.

Een andere mogelijke focus is het verwerven van de **ontbrekende titels van een aantal tijdschriften** en literaire genootschappen, respectievelijk opgesomd in *bijlage 3 en 6*. Verder kan het interessant zijn om op basis van *bijlage 2* de werken aan te schaffen die binnen de **collectie Espace Nord** verschenen zijn. Deze collectie heeft een lange geschiedenis wat betreft het promoten van de Belgische Franstalige letteren en probeert een zo representatief mogelijk beeld te geven van deze literatuur binnen haar catalogus. Elke uitgave gaat gepaard met een voorwoord en een kritische lezing van specialisten van de Belgische literatuur als Jean-Marie Klinkenberg en Marc Quaghebeur. Om die reden is het interessant voor EHC om deze uitgeverij op de voet te volgen, gezien zij eigentijdse auteurs publiceren (zoals bvb. François Emmanuel) maar even goed met terugwerkende kracht proberen bij het grote publiek vergeten schrijvers als Neel Doff in een nieuw licht te stellen en gemakkelijk toegankelijk te maken.

Mogelijkheid tot actualisering van het collectieplan

Onderstaande paragrafen zijn het resultaat van een combinatie van het collectieplan aangevuld met enkele nuances en preciezere omschrijvingen. Dit is een voorstel tot het actualiseren van het collectieplan en de pagina op de website rond de deelcollectie Belgische Franstalige letterkunde.

*De collectie bevat een zeer omvangrijke verzameling van de Belgische Franstalige literatuur. Toonaangevende Brusselse en Waalse schrijvers zoals Amélie Nothomb en Georges Simenon zijn volledig in de collectie aanwezig met, indien mogelijk, steeds de Nederlandstalige versie van hun werk. Voor de **Vlaamse Franstalige literatuur**, een fenomeen dat vooral eind negentiende en begin twintigste eeuw voorkwam en nu enkel nog op kleine schaal aanwezig is, wordt er systematisch gezocht naar alle publicaties, in welke taal dan ook. Het gaat hier om grote namen uit Antwerpen waarvan EHC in principe alle werken bezit (Georges Eekhoud, André Baillon, Max Elskamp, Marie Gevers, Guy Vaes, Paul Neuhuys, ...) en Vlaanderen (Maurice Maeterlinck, Jean Ray, Georges Rodenbach, Emile Verhaeren, ...) maar ook om vergeten schrijvers zoals Eugène Van Bommel, Louis Van Keymeulen, Pierre Della Faille, Marguerite Coppin en vele anderen. De lacunes worden met terugwerkende kracht aangevuld om het panorama steeds te verbreden. Om die reden kan EHC er prat op gaan de meest complete collectie Vlaamse Franstalige letterkunde aan te bieden. Wat de huidige **Belgische Franstalige literatuur** betreft is EHC conform het nieuwe collectiebeleid minder op een kwantitatieve dan wel op een kwalitatieve basis aan het verzamelen. Nederlandse vertalingen worden uiteraard zeer actief opgespoord net als werk van auteurs die een sterke band met Vlaanderen hebben of zeer bewust de keuze maken als Vlaming in het Frans te schrijven (bvb. Jan Baetens).*

Voor de studie van de Vlaamse Franstalige letterkunde zijn onze collecties onmisbaar, te meer omdat er nog steeds actief ingezet wordt op kwalitatieve uitbreiding van de collectie. Zo kocht EHC in 2017 nog een groot aantal exemplaren aan van reeds in de collectie aanwezige titels van Marie Gevers omdat het ging om opdrachtexemplaren aan of van de Antwerpse schrijfster. De schrijversbibliotheken van onder meer Robert Guiette, Roger Avermaete en Georges Eekhoud zijn van onschatbare waarde en dienen al jaren onderzoekers uit de meest uiteenlopende domeinen. Bij de uitbreiding in 1936 van de toenmalige Stadsbibliotheek en de ingebruikname van de Nottebohmzaal werd ook het Georges Eekhoudkabinet ingehuldigd als een klein letterkundig museum. Het was bestemd om boeken, handschriften, portretten en rareitien van Fransschrijvende Antwerpenaars te verenigen. Vandaag is deze ruimte een vergaderzaal waarvan enkel nog de naam en een portret naar Eekhoud refereren. De Uilenspiegel-collectie van Roger Gheyselinck, met een breed gamma aan uitgaven van Charles De Costers Légende d'Uilenspiegel, is tevens een onweerlegbare troef voor de studie van de vroeg-Belgische literatuur.

Eveneens actief in Vlaanderen is het Museum Emile Verhaeren (Sint-Amandsberg) met een mooie collectie boeken. Het Museum Plantin-Moretus bezit een belangrijke collectie met werken van Emile Verhaeren, een schenking van René Vandevor. Het Gentse Museum Arnold vander Haeghen beheert het Kabinet Maurice Maeterlinck, met o.a. de persoonlijke bibliotheek van de schrijver. Uiteraard is ook de Koninklijke Bibliotheek van België in dit verzameldomein een zeer belangrijke speler. Ook KU Leuven, UCL en ULIège bezitten een aantal schrijversbibliotheken en –fondsen die van groot belang zijn voor de studie van de Belgische Franstalige letteren. Zo heeft UCL een onderzoekscentrum opgericht rond Henry Bauchau en heeft ULIège een florerend Centre d'études Georges Simenon.